

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Cyngor Sir
Dyddiad:	25 Medi 2018
Pwnc:	Cymeradwyo Cynllun Gwella Hawliau Tramwy (2018-2028) newydd a pholisïau hawliau tramwy diwygiedig
Aelod(au) Portffolio:	Y Cyngorydd Bob Parry
Pennaeth Gwasanaeth:	Huw Percy
Awdur yr Adroddiad: Rhif Ffôn: E-bost:	Arwel Evans 2367 ageht@ynysmon.gov.uk
Aelodau Lleol:	Amherthnasol

A – Argymhelliad/Argymhellion a Rheswm/Rhesymau
Cymeradwyo'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy (2018 – 2018) newydd a pholisïau hawliau tramwy diwygiedig. Cefndir Cyflwynwyd adroddiad i'r Pwyllgor Gwaith ar 9 Ionawr 2017 yn nodi fod Cynllun Gwella Hawliau Tramwy (CGHT) cyntaf yr awdurdod wedi'i gyhoeddi ym mis Awst 2009 ar gyfer y cyfnod 2008 i 2018. Wedi hynny, mae gofyn statudol i adolygu'r cynllun a chreu cynllun newydd. Roedd yr adroddiad yn amlinellu proses adolygu'r cynllun gwella, amserlen a threfniadau ymgynghori. Ymgynghoriad Cychwynnol a Chyfranogiad y Cyhoedd Cynhaliwyd ymgynghoriad cychwynnol ar adolygiad y CGHT rhwng diwedd mis Mawrth a diwedd mis Mai 2017, gyda'r nod o hysbysu pobl am y broses a gwahodd cyfraniadau. Roedd yr ymgynghoriad yn cynnwys ymgynghoreion statudol a nodir yn Neddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 ac ymgynghoreion eraill: • Cyngorau Tref a Chymuned • Pwyllgor Ymgynghorol ar y Cyd AHNE Ynys Môn • Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn • Aelodau Lleol • British Horse Society • Open Spaces Society • Cymdeithas y Cerddwyr • The Byways and Bridleways Trust • NFU • Undeb Amaethwyr Cymru • Country Land and Business Association • Sustrans

- Cycling UK
- Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol
- Taran
- Cymdeithas Cyngtori ac Adfocatiaeth Gogledd Cymru
- Y cyhoedd (ymgyngoriadau ar wefan CSYM)

Derbyniwyd adborth yn bennaf drwy gyfrwng tri holiadur ar-lein (holiaduron ar gyfer y cyhoedd, tiffeddianwyr a Chynghorau Tref a Chymuned), a derbyniwyd sylwadau ychwanegol ar e-bost ac ar y cyfryngau cymdeithasol. Roedd yr adborth hwn yn ein cynorthwyo i ddatblygu CGHT newydd.

Ymgynghori ar y Cynllun Gwella Hawliau Tramwy drafft

Cyhoeddwyd y CGHT drafft ym mis Mai 2018. Cynhaliwyd ymgynghoriad drwy gyfrwng gwefan y Cyngor Sir, y cyfryngau cymdeithasol a gohebiaeth drwy e-bost/llythyrau gyda chyrff y cysylltwyd â nhw yn ystod y cyfnod ymgynghori cychwynnol. Clustnodwyd 12 wythnos ar gyfer derbyn sylwadau, yn unol â chanllawiau Cynllun Gwella Hawliau Tramwy Llywodraeth Cymru.

Ymateb braidd yn siomedig a gafwyd i'r ymgynghoriad hwn. Cynhaliwyd cyfarfod arbennig o Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn a derbyniwyd adborth gwerthfawr gan y Fforwm Mynediad Lleol, grwpiau defnyddwyr llwybrau ac adrannau eraill y Cyngor. Rhoddwyd ystyriaeth i'r adborth hwn ac argymhellir ychydig o newidiadau i'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy drafft, gyda'r newidiadau hynny wedi eu hamlygu yn y ddogfen (**Atodiad 1**).

Ar y cyd ag adolygu'r CGHT mae'r Cyngor Sir wedi adolygu a diweddarau ei bolisïau ar gyfer rheoli hawliau tramwy (**Atodiad 2**).

Gweithredu

Argymhellir fod y Pwyllgor Gwaith yn cymeradwyo'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy newydd a pholisïau rheoli hawliau tramwy cysylltiedig.

B – Pa opsiynau eraill wnaethoch chi eu hystyried a beth oedd eich rhesymau dros eu gwrthod ac/neu ddewis yr opsiwn hwn?

Mae adolygu'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy yn ofyn statudol.

C – Am ba reswm y mae hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

Penderfyniad polisi.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson â'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi.

D – A yw'r penderfyniad hwn o fewn y gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi.

DD – Gyda phwy wnaethoch chi ymgynghori?**Beth oedd eu sylwadau?**

1	Prif Weithredwr / Uwch Dim Arweinyddiaeth (UDA) (mandadol)	Dim sylwadau
2	Cyllid / Adran 151 (mandadol)	Dim sylwadau
3	Cyfreithiol / Swyddog Monitro (mandadol)	I'w gyflwyno i'r Cyngor Sir.
4	Adnoddau Dynol (AD)	
5	Eiddo	
6	Technoleg Gwybodaeth Cyfathrebu (TGCh)	
7	Caffael	
8	Sgriwtini	
8	Aelodau Lleol	
9	Unrhyw gyrff allanol eraill	

E – Risgiau ac unrhyw gamau lliniaru (os yn berthnasol)

1	Economaidd	
2	Gwrthdodi	
3	Trosedd ac Anhrefn	
4	Amgylcheddol	
5	Cydraddoldebau	
6	Cytundebau Canlyniad	
7	Arall	

F - Atodiadau:

Atodiad 1 – Cynllun Gwella Hawliau Tramwy 2018 – 2028

Atodiad 2 – Polisiâu Rheoli Hawliau Tramwy 2018

--

FF - Papurau Cefndir (cysylltwch os gwelwch yn dda gydag awdur yr Adroddiad am unrhyw wybodaeth bellach):

Cyngor Sir Ynys Môn

Cynllun Gwella Hawliau Tramwy 2
(2018-2028)

Drafft Ymgynghorol Mai 2018

Cynnwys:

1. Cyflwyno'r ddogfen hon

1.1 Cyflwyno CGHT 2 a Phrif Nodau ac Amcanion y Cynllun

1.2 CGHT 2 Pwrpas a Chwmpas

1.2.1 Yr Asesiadau

1.2.2 Y Datganiad Gweithredu

1.2.3 Y Cynllun Cyflawni

1.2.4 Y Fforwm Mynediad Lleol

1.2.5 Asesiad Amgylcheddol Strategol

2. Cyd-destun Ynys Môn

2.1 Cyflwyno Ynys Môn

2.2 Cyflwyniad i'r HTC a mynediad ehangach yn Ynys Môn

2.3 Strategaethau/Cynlluniau, Statudau a Chyfarwyddyd sy'n cael effaith ar gyflawni'r CGHT

3. Asesu'r ddarpariaeth, yr angen a'r gwaith rheoli cyfredol

3.1 Gwerthuso gwaith cyflawni CGHT blaenorol

3.2 Asesu hawliau tramwy cyhoeddus a mynediad cyhoeddus ehangach yn Ynys Môn

3.2.1 Asesu'r sefyllfa gyfredol o ran cyflwr, hygyrchedd a rhwyddineb defnyddio rhwydwaith HTC Ynys Môn:

3.2.2 Map a Datganiad Swyddogol Ynys Môn

3.2.3 Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus

3.2.4 Gwaith Cyfredol yr Uned HT – Cynnal a Chadw, Gorfodi and Gwella

3.2.4.1 Cynnal a Chadw/ Gwella

3.2.4.2 Gwella

3.2.4.3 Gweithio gyda Gwirfoddolwyr

3.2.5 Llwybrau a Hyrwyddir

3.2.6 Tir Mynediad

3.2.7 Llwybrau caniataol / consesiynol

3.2.8 Ffyrdd Diddosbarth

3.2.9 Amcanion Cludiant Cynaliadwy

3.3 Asesu Anghenion Defnyddwyr

3.3.1 Ymgynghori â'r Cyhoedd: Holiaduron ac Adborth

3.3.2 Anabledd a Mynediad i Bawb

3.3.3 Gwella Iechyd a Lles

3.3.4 Rhoi Sylw i Brinder Llwybrau Ceffyl yn Ynys Môn

3.3.5 Cyfleu Gwybodaeth am yr HTC a mynediad

4. Datganiad Gweithredu

4.1 Trosolwg

4.2 Datganiad Gweithredu

4.3 Trefniadau ar gyfer Cynlluniau Cyflawni

Atodiad 1: Rhestr o bobl yr ymgynghorwyd â nhw

Atodiad 2: Gwerthuso Gwaith Cyflawni CGHT blaenorol a gwariant grant CGHT

Atodiad 3: Cynllun Cyflawni ar gyfer 2018/19 -2021/22

Acronym	Diffiniad
CCaTh	Cynghorau Cymuned a Thref
CGHT	Cynllun Gwella Hawliau Tramwy
DA(C) 2016	Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016
DBGChG 1981	Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981
DC 2010	Deddf Cydraddoldeb 2010
DCG 1968	Deddf Cefn Gwlad 1968
DCGTh 1990	Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990
DCP 1957	Deddf Cynghorau Plwyf 1957
Deddf CGHT 2000	Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000
DLICD(C) 2015	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015
DP 1980	Deddf Priffyrdd 1980
DPCMCG 1949	Deddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i'r Cefn Gwlad 1949
DRhTFf 1984	Deddf Rheoliad Traffig Ffyrdd 1984
DTLI(C) 2013	Deddf Teithio Llesol (Cymru) 2013
GAMS	Gorchymyn Addasu Mapiau Swyddogol
HTC	Hawliau Tramwy Cyhoeddus
MaDS	Map a Datganiad Swyddol

1. Cyflwyno'r Ddogfen Hon

1.1 Cyflwyno CGHT 2: Y Prif Nodau ac Amcanion

Cyhoeddwyd Cynllun Gwella Hawliau Tramwy cyntaf Ynys Môn gan Gyngor Sir Ynys Môn yn 2008. Gofyn statudol oedd y CGHT dan Adran 60 (1) Deddf CGHT 2000. Prif bwrpas y CGHT oedd mabwysiadu agwedd strategol ar reoli a gwella rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus (HTC) Ynys Môn. Asesai'r CGHT cychwynnol i ba raddau:

- Roedd rhwydwaith HTC Ynys Môn yn cwrdd ag anghenion tebygol y cyhoedd - heddiw ac yn y dyfodol,
- Y cyfleoedd mae'r rhwydwaith mynediad yn darparu ar gyfer gweithgareddau awyr agored,
- Y mae'r rhwydwaith yn hygyrch i bobl anabl gan gynnwys unigolion sy'n ddall neu'n rhannol ddall neu sydd ag anawsterau symudedd.

Yn 2018, mae CGHT cychwynnol Ynys Môn yn dod i ddiwedd ei oes 10 mlynedd ac, o'r herwydd, cynhaliwyd asesiad ac adolygiad statudol arno. Mae ail Gynllun Gwella Hawliau Tramwy Ynys Môn (CGHT 2) wedi'i gynhyrchu er mwyn cwrdd â'r gofyn statudol hwn. Bydd CGHT 2 yn parhau am 10 mlynedd, hyd at 2028.

Mae prif nodau ac amcanion CGHT 2 yn cyd-fynd â'r Cynllun Gwella Hawliau Tramwy cyntaf, sydd â'r nod o gynllunio'n strategol ar gyfer gwelliannau i rwydwaith HTC Ynys Môn ac adeiladu ar y sylfaen a'r cynnydd a gyflawnwyd gan y Cynllun Gwella Hawliau Tramwy cyntaf. Nod CGHT 2 yw nodi, blaenoriaethu a chynllunio'n strategol ar gyfer gwelliannau i rwydwaith HTC Ynys Môn, er mwyn creu rhwydwaith hawliau tramwy gwell, mwy cynhwysol ac integredig. Yn ogystal, mae CGHT 2 yn anelu at gwrdd â nodau Llywodraeth Cymru o roi gwell darpariaeth i bob math o ddefnyddwyr, gan gynnwys: cerddwyr, beicwyr, marchogion a phobl anabl gan gynnwys unigolion sy'n ddall neu'n rhannol ddall neu sydd ag anawsterau symudedd. At hyn, bydd CGHT 2 yn amlinellu strategaethau, nodau ac amcanion ar gyfer rheoli a gwella'r rhwydwaith HTC yn gyfannol er mwyn sicrhau manteision cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd ehangach i Ynys Môn a'i phobl.

1.2 Pwrpas a Chwmpas CGHT 2

Mae CGHT 2 yn cynnwys **tair** elfen statudol:

- Yr **Asesiad**: yn amlinellu digonolrwydd a gallu rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus Ynys Môn i gyflawni ystod eang o nodau ac amcanion.
- Y **Datganiad Gweithredu**: yn amlinellu strategaethau, nodau ac amcanion ar gyfer rheoli a gwella'r rhwydwaith HTC i roi sylw i'r gofynion a'r anghenion a nodwyd yn yr asesiad.
- Y **Cynllun Cyflawni**: gweler 1.2.3

1.2.1 Yr Asesiad:

Mae Canllawiau CGHT Llywodraeth Cymru yn nodi y dylid cynnal yr asesiadau hyn:

- Y graddau y mae rhwydwaith HTC Ynys Môn yn diwallu anghenion y cyhoedd - heddiw ac yn y dyfodol.

- Y cyfleoedd a ddarperir gan y rhwydwaith HTC lleol i'r cyhoedd gael mwynhau eu hunain, i gael ymarfer corff a ffurfiau eraill o weithgareddau awyr agored (gyda phwyslais ar ddarparu llwybrau troed, llwybrau seiclo, llwybrau ceffylau a chilffyrdd cyfyngedig).
- Hygyrchedd rhwydwaith HTC Ynys Môn i unigolion sy'n ddall neu'n rhannol ddall neu sydd ag anawsterau symudedd.
- Gwerthuso'r graddau y cyflwynwyd y CGHT blaenorol.
- Gwerthuso cyflwr presennol y rhwydwaith a'i gofnodi.
- Cyfleoedd i gyfrannu at amcanion Teithio Llesol.
- Cyfleoedd i gyfrannu at amcanion Lles.
- Cyfleoedd i gyfrannu at gyflawni cynlluniau a blaenoriaethau eraill.

1.2.2 Y Datganiad Gweithredu

Mae'r Datganiad Gweithredu yn rhan annatod o CGHT 2 a hwn yw ei asgwrn cefn. Mae Datganiadau Gweithredu'n nodau ac amcanion penodol i nodi, blaenoriaethu a chynllunio'n strategol ar gyfer gwelliannau i rwydwaith HTC Ynys Môn er mwyn:

- Rheoli'r rhwydwaith HTC yn effeithiol.
- Sicrhau rhwydwaith HTC gwell a mwy cynhwysol.

1.2.3 Y Cynllun Cyflawni

Rhaid i CGHT diwygiedig, yn wahanol i'r gwreiddiol, gynnwys Cynllun Cyflawni fel atodiad i'r brif ddogfen. Rhaid adolygu Cynlluniau Cyflawni nawr ac yn y man yn ystod oes CGHT a rhaid bod iddynt dair rhan:

1. Gwerthusiad o gynnydd wrth gyflwyno'r CGHT a chynlluniau gweithredu blaenorol.
2. Adolygiad o bolisiâu ar gyfer rheoli HTC.
3. Cynlluniau gwaith SMART yn nodi ac yn gosod y tasgau y mae eu hangen i gyflawni prif nodau'r Datganiad Gweithredu er mwyn rheoli a gwella'r rhwydwaith yn well dros y cyfnod cyflawni.

1.2.4 Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn

Corff ymgynghorol yw Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn (FFMLL) a sefydlwyd yn 2002 dan Adran 94 Deddf HTC 2000. Grwpiau annibynnol o wirfoddolwyr yw'r Fforwm Mynediad sy'n cynnwys tîfeddianwyr, ffermwyr, perchnogion busnesau lleol ac aelodau o sefydliadau perthnasol (e.e. Cerddwyr Ynys Môn, Cymdeithas Ceffylau Prydain, Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr, Undeb Amaethwyr Cymru.)

Cyrff statudol yw Fforymau Mynediad sy'n cynghori a helpu Cyngorau ynghylch rheoli a gwella mynediad cyhoeddus i'r rhwydwaith HTC ac i dir, at ddibenion gweithgareddau awyr agored a mwynhau. Mae eu rôl yn strategol yn bennaf a'i fwriad yw cael consensws barn gan ystyried anghenion rheolwyr tir a defnyddwyr mynediad, goblygiadau statudol a

ffactorau amgylcheddol ac economaidd ehangach er mwyn dylanwadu ar gynlluniau, polisïau a gwneud penderfyniadau ehangach a'u datblygu.

Mae'r FFMLL wedi chwarae rhan allweddol wrth roi cefnogaeth a chynghori ar ddatblygu CGHT 2 a bydd yn parhau i gynorthwyo yn ystod cyfnod ei weithredu (2018-2028).

1.2.5 Asesiad Amgylcheddol Strategol

Mae Cyfarwydddeb Asesiad Amgylcheddol Strategol Ewrop (SEA) EC 2001/42 / EC yn ei gwneud yn ofynnol i bob strategaeth newydd gael ei hasesu am ei heffaith amgylcheddol. Mae'r cynllun hwn wedi cynnal proses arfarnu a'r teimlad oedd nad oedd y CGHT yn cael effaith negyddol ar yr amgylchedd ac ansawdd bywyd trigolion ac ymwelwyr ac, mewn gwirionedd, bod ganddo lawer o effeithiau buddiol. O'r herwydd, ni ystyriwyd bod y Gyfarwydddeb yn angenrheidiol ar gyfer y cynllun hwn.

2. Cyd-destun Ynys Môn

2.1 Cyflwyno Ynys Môn

Mae Ynys Môn yn ardal o ychydig dros 700 km ac mae ei arfordir amrywiol yn ymestyn am 125 milltir. Mae ganddi boblogaeth o bron i 70,000 o bobl ac, fel llawer o rannau eraill o Gymru, mae ganddi boblogaeth sy'n heneiddio. Mae Ynys Môn yn dal i fod yn gadarnle'r Gymraeg a diwylliant, gan fod dros hanner o boblogaeth yr ynys, 57.2%, yn gallu siarad Cymraeg. Ar wahân i ychydig aneddiadau mwy megis Caergybi, Llangefni ac Amlwch, mae poblogaeth Ynys Môn yn wasgaredig, gyda'r rhan fwyaf o'r ynys yn wledig, yn cynnwys, yn bennaf, drefi a phentrefi llai, gyda mannau helaeth o dir amaethyddol.

Mae Ynys Môn yn enwog am ei harddwch naturiol, tirweddau deniadol ac amrywiol. Mae cyfanswm o **221 km sgwâr** o dir Ynys Môn (1/3 o'r ynys) wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE). Dynodiad arfordirol yn bennaf yw AHNE Ynys Môn (yn ymestyn dros 95% o'r arfordir), gyda milltiroedd o draethau tywodlyd, twyni tywod, clogwyni, cildraethau creigiog, rhostir arfordirol a morfeydd heli. O fewn yr AHNE mae yna lawer o gynefinoedd prin a phwysig i rywogaethau o blanhigion ac anifeiliaid. Mae Ynys Môn hefyd yn arwyddocaol am ei flora, ei ffawna, ei daeareg a'i harcheoleg. Mae nifer o leoliadau o arwyddocâd ar yr ynys sydd wedi'u dynodi'n Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA), Ardaloedd Gwarchodaeth Arbennig (AGA), Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA), Gwarchodfeydd Natur Lleol (GNLI), a Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol (GNC). O ganlyniad, mae Ynys Môn yn gyrchfan twristiaid poblogaidd iawn, sy'n denu dros filiwn o ymwelwyr bob blwyddyn yn gyson ac yn dod â manteision sylweddol i'r economi lleol.

Ymhlith y mathau mwyaf poblogaidd o weithgareddau hamdden awyr agored a gynhelir ar Ynys Môn gan drigolion ac ymwelwyr mae: cerdded, seiclo, hwylio, pysgota, gwylio adar / natur a hwylyfyrddio.

Yn 2006 agorwyd Llwybr Arfordir poblogaidd Ynys Môn, (sy'n rhan o Lwybr Arfordir Cymru a agorwyd yn 2012) sy'n amgylchynu 130 milltir o arfordir cyfan Ynys Môn ac mae bron yn gyfan gwbl o fewn yr AHNE. Mae Llwybr Arfordir Ynys Môn yn darparu'n bennaf ar gyfer cerddwyr, ond mae rhai rhannau'n hygyrch i fathau eraill o ddefnyddwyr. Mae llwybr yr arfordir yn cysylltu â thros 20 o drefi a phentrefi arfordirol, sy'n galluogi mynediad at

drafnidiaeth gyhoeddus, llety, siopau, tafarndai a chyfleusterau eraill. Mae Llwybr Arfordir Ynys Môn yn parhau i fod yn ased hynod o bwysig i economi Ynys Môn.

Mae gan Ynys Môn rwydwaith dwys o HTC sy'n cynnwys Llwybrau Troed, Llwybrau Ceffylau, Llwybrau Seiclo, Cilffyrdd Cyfyngedig a Chilffyrdd sy'n Agored i Unrhyw Draffig (CAUD). Mae nifer o lwybrau hyrwyddol ar draws Ynys Môn sy'n cynnwys llwybrau mewndirol ac arfordirol.

Mae rhwydwaith HTC Ynys Môn yn darparu adnodd hamdden gwerthfawr i'n cymunedau lleol ac ymwelwyr fel ei gilydd. Gall HTC gynnig dull teithio cynaliadwy, cyfrannu at fentrau iechyd a lles a chwarae rhan hanfodol yn natblygiad economaidd Ynys Môn trwy annog twristiaeth. Mae HTC yn rhad ac am ddim i fynd arnynt a'u mwynhau ac mae hyn yn hyrwyddo cynhwysiad cymdeithasol.

2.2 Cyflwyno Rhwydwaith HTC Ynys Môn a Chyfleoedd Mynediad Ehangach

Priffyrdd yw HTC y mae gan y cyhoedd hawl teithio cyfreithiol arnynt. Mae rhwydwaith sylweddol o HTC yn croesi'r rhan fwyaf o Ynys Môn yn brith draphlith.

Categori HTC	Diffiniad a Mathau'r Defnyddwyr a Ganiateir
Llwybrau Troed Cyhoeddus	Mae'n darparu hawl tramwy i ddefnyddwyr ar droed yn unig. Mae unrhyw 'gwmni' arferol (h.y. cŵn dan reolaeth, coets neu gadair olwyn) yn cael ei ganiatáu hefyd.
Llwybrau Ceffylau Cyhoeddus	Mae'n darparu hawl tramwy i ddefnyddwyr ar droed, ar gefn ceffyl (gan gynnwys yr hawl i arwain ceffyl), a beiciau (rhaid i feicwyr ildio i ddefnyddwyr eraill llwybrau ceffylau).
Traciau/Llwybrau Seiclo	Llwybrau sydd wedi'u dynodi'n benodol ar gyfer beicwyr a cherddwyr yw'r rhain. Fel rheol, caniateir cerdded ar hyd llwybrau beiciau (ac eithrio pan fyddant mewn cerbydlon ag iddi wyneb tarmac neu wrth ei hymyl).
Cilffyrdd Cyfyngedig	Mae'n darparu hawl tramwy i ddefnyddwyr ar droed, ar gefn ceffyl (gan gynnwys yr hawl i arwain ceffyl), a beiciau (rhaid i feicwyr ildio i ddefnyddwyr eraill cilffyrdd cyfyngedig), a defnyddwyr â cherbydau a dynnir gan geffyl . <i>Ni chaniateir defnyddio cerbydau sy'n cael eu gyrru'n fecanyddol ar Cilffyrdd Cyfyngedig.</i>
Cilffyrdd Agored i Unrhyw Draffig (CAUD)	Mae'n darparu hawl tramwy i ddefnyddwyr ar droed, ar gefn ceffyl (gan gynnwys yr hawl i arwain ceffyl), beiciau a gyrru unrhyw fath o gerbyd (â modur neu a dynnir gan geffyl).

Rhwydwaith Mynediad Ehangach Ynys Môn:

Math y Mynediad i'r Cyhoedd	Diffiniad
Llwybrau drwy Ganiatad	Nid ydynt yn HTC swyddogol ac felly nid oes ganddynt yr un statws cyfreithiol ond mae tirlfeddiannwr yn barod i ganiatáu i'r cyhoedd ddefnyddio llwybr ar hyd ei dir.
Tir Mynediad	Mae Tir Mynediad yn cynnwys Gwlad Agored a Thir Comin cofrestredig , a ddaeth yn sgil Ddeddf CGHT 2000. Mae Tir Mynediad yn rhoi hawl statudol i'r cyhoedd ar droed ar gyfer gweithgareddau awyr agored ar fynydd, rhostir, gwaun, twyni a thir comin cofrestredig.
Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol	Fe'u sefydlwyd i warchod bywyd gwylt, cynefinoedd neu nodweddion daearegol sydd o ddiddordeb arbennig ac i ganiatáu i bobl eu hastudio. Mae pob un o bedair Gwarchodfa Natur Genedlaethol Ynys Môn ar agor i'r cyhoedd eu mwynhau.
Gwarchodfeydd Natur Lleol	Dynodiad statudol a wnaed dan Adran 21 Deddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i Gefn Gwlad 1949, a'i ddiwygio gan Atodlen 11 Deddf yr Amgylchedd Naturiol a Chymunedau Gwledig 2006, gan brif awdurdodau lleol
Parciau Gwledig	Ardal a ddynodwyd i bobl ymweld â hi a mwynhau hamddena mewn amgylchedd cefn gwlad
Griniau Pentref	Ardal agored gyffredin o fewn pentref neu anheddiad arall. Yn draddodiadol, roedd grŵn pentref yn laswelltir cyffredin yng nghanol pentref gwledig a ddefnyddwyd ar gyfer pori gyda phwll ar gyfer dyfrio gwartheg ac anifeiliaid arall

Hyd Rhwydwaith HTC Ynys Môn:

Categori HTC	Cyfanswm Hyd (km)
Llwybr troed	1,076 (97.2%)
Llwybr Ceffylau	5.8 (0.5%)
Llwybr Seiclo	15.4 (1.4%)
Cilffordd Gyfyngedig	5.2 (0.5%)
Cilffordd Agored i Unrhyw Draffig (CAUD)	4.3 (0.4%)
Cyfanswm Hyd Rhwydwaith yr HTC	1,107

2.3 Strategaethau, Cynlluniau, Statudau a Chanllawiau sy'n dylanwadu ar waith cyflawni CGHT 2

Cyd-destun Polisi

Wrth gynnal yr Asesiad a llunio'r Datganiad Gweithredu, mae CGHT 2 yn ystyried nodau ac amcanion sydd wedi'u cynnwys mewn dogfennau a chynlluniau eraill a gyhoeddir gan Gyngor Sir Ynys Môn (mewn rhai achosion mewn cydweithrediad ag Awdurdodau Lleol eraill yng Ngogledd Cymru), mewn meysydd gwaith cysylltiedig a rhai meysydd polisi, sy'n gyffredin. Mae'r rhain yn cynnwys meysydd pwnc eang megis: cynllunio, cymunedau gwych, iechyd a lles, addysg, cyfleoedd hamdden, twristiaeth, rheoli'r amgylchedd naturiol, gwella'r economi a datblygu cynaliadwy.

Cynlluniau a'r Strategaethau Perthnasol a ystyrir yn CGHT 2:

- Cynllun Trafnidiaeth Lleol ar y Cyd Gogledd Cymru 2015-2020
- Cynllun Cyngor Sir Ynys Môn 2017-2022
- Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd 2011-2026
- Strategaeth Seiclo Cyngor Sir Ynys Môn 2013
- Cynllun Rheoli Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol Ynys Môn (AHNE) 2015-2020
- Strategaeth Llwybr Ceffylau Cyngor Sir Ynys Môn 2004

Statudau perthnasol a ystyriwyd yn CGHT 2:

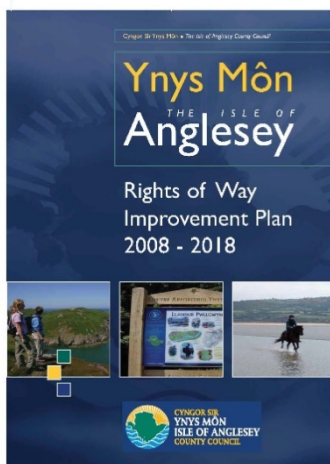
- DC 2010
- DTLI (C) 2013
- DLICD (C) 2015
- DA (C) 2016
- DP 1980
- DCGHT 2000
- DBGChG 1981
- DCGTh 1990

Canllawiau Perthnasol a ystyriwyd i lunio CGHT 2:

- 'Canllawiau i Awdurdodau Lleol ar Gynlluniau Gwella Hawliau Tramwy' a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2016
- 'Canllawiau i Awdurdodau Lleol ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus' a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yn 2016

3. Asesu'r ddarpariaeth, yr angen a'r gwaith rheoli cyfredol

3.1 Arfarnu gwaith cyflawni CGTH cyntaf Ynys Môn a'i gynnydd

Isod ceir y themâu allweddol yn Asesiad a Datganiad Gweithredu CGTH [cyntaf](#) Ynys Môn:

Themau Allweddol a nodir yn CGHT 1	Eglurhad
Rhwyddineb defnyddio'r rhwydwaith HTC	Yn dilyn arolwg helaeth o gyflwr rwydwaith yr HTC (yn 2005) roedd y gyfran ohono a ystyrir yn 'hawdd ei defnyddio' yn gymharol isel ar 48% . Nodwyd yr angen i wella hygyrchedd y rhwydwaith.
Lefelau bodlonrwydd y cyhoedd â'r rhwydwaith	Er gwaethaf y ffigwr 'hawdd ei defnyddio' isel, yn dilyn dadansoddiad o'r holiadur cyhoeddus, roedd lefelau boddhad y cyhoedd â'r rhwydwaith HTC yn gyffredinol yn uchel.
Pwysigrwydd blaenoriaethu gwaith cynnal a chadw a gwella	Penderfynwyd bod blaenoriaethu gwaith cynnal a chadw a gwella'r rhwydwaith HTC yn sylfaenol, o ystyried rhwydwaith mor helaeth ac adnoddau prin.
Mynediad ar gyfer pobl llai abl a defnydd calonogol gan unigolion nad ydynt yn cymryd rhan	Ar ôl gwerthuso, nodwyd bod angen mwy o welliannau i'r rhwydwaith i ddarparu mwy o 'lwybrau mynediad hawdd'.
Diffyg llwybrau ceffylau yn y rhwydwaith	Nodwyd bod ychydig o gynnydd wedi'i gyflawni ar wella'r ddarpariaeth ar gyfer marchogion. Nod CGHT 1 oedd cynyddu cyfran y llwybrau ceffylau ar y rhwydwaith a gweithredu agweddau ar Strategaeth Llwybrau Ceffylau Cyngor Sir Ynys Môn (2004).
Diffyg llwybrau seiclo oddi ar y ffordd	Nodwyd mai prin oedd y cyfleoedd seiclo oddi ar y ffordd a gynigir gan y rhwydwaith a bod angen rhoi sylw i'r mater hwn.
Cynyddu cyfran y llwybrau cylchol	Nodwyd bod creu llwybrau cylchol newydd yn flaenoriaeth uchel.

Datblygu Llwybr Arfordir Môn	Nodwyd y dylai gwaith datblygu a gwella Llwybr Arfordir Ynys Môn barhau, er mwyn cyflawni statws Llwybr Cenedlaethol yn y pen draw.
Digido'r Map Swyddogol	Nodwyd y dylid rhoi blaenoriaeth i gwblhau gwaith digido'r map er mwyn cydymffurfio â mapiau AO ar raddfa fawr. Byddai hyn yn fodd i'r Cyngor gyhoeddi Map a Datganiad Swyddogol cyfun newydd a chyhoeddi'r map ar lein.
Gosod meddalwedd rheoli HTC	Atgyfnerthu'r holl waith cynnal a chadw a gwella'r HTC.
Hyrwyddo a chyhoeddi'r rhwydwaith	Nodwyd y dylid hyrwyddo gwaith gwella'r HTC a rhwydwaith mynediad ehangach Ynys Môn (h.y. Tir Mynediad) yn well a bod angen rhoi mwy o wybodaeth i'r cyhoedd amdano.

Datganiad Gweithredu CGHT Cyntaf Ynys Môn

Roedd **32** o Weithredoedd dan y Datganiad Gweithredu yn y CGHT cyntaf, a hynny dan chwe thema rheoli HTC:

Prif Themâu Rheoli CGHT 1	Nifer y Datganiadau Gweithredu Cysylltiedig
Cynnal a Chadw'r rhwydwaith HTC	9
Gwelliannau i'r rhwydwaith HTC	6
Creu Amgylchedd Gwell (Arfer Da Amgylcheddol)	6
Rheoli'r MaDS	3
Amcanion Iechyd a Llesiant	3
Hyrwyddo a Hysbysebu'r Rhwydwaith HTC	5

Mae'r daenlen yn **Atodiad 2** yn rhoi manylion llawn y cynnydd ac i ba raddau y cyflwynwyd y 32 Datganiad Gweithredu yn CGHT 1.

Nodwyd mai'r Datganiadau Gweithredu pwysicaf na chawsant eu gweithredu / eu cyflawni'n llawn yw:

Cynnal a chadw'r Rhwydwaith (M1): Blaenoriaethu Llwybrau: hyd yn hyn dim ond 19% o lwybrau unigol sydd wedi cael graddiad blaenoriaeth. Mae angen penderfyniad a ddylid parhau â'r system flaenoriaethu bresennol ynteu llunio system newydd.

Cynnal a Chadw Rhwyddineb Defnyddio'r Rhwydwaith (M2): er bod y Cyngor wedi methu cyrraedd y targed bod 65% o'r llwybrau'n 'hawdd eu ddefnyddio' erbyn 2012 bu gwelliant sylweddol, gyda 62.8% o lwybrau'n pasio'r prawf 'Hawdd eu Defnyddio (BVPI)' yn 2017. Mae'n bwysig bod y duedd at i fyny o ran hygyrchedd a rhwyddineb defnyddio'r rhwydwaith yn parhau.

Gwelliannau i'r Rhwydwaith (I4): Darparu Llwybrau Ceffylau: ni chyflawnwyd y targed i sefydlu tri llwybr ceffylau newydd oddi ar y ffordd. Yn dilyn ymgynghoriad cyhoeddus fel rhan o CGHT 2, mae galw clir am lwybrau marchogaeth ceffylau oddi ar y ffordd.

Gwelliannau i'r Rhwydwaith (I6) Darparu **Llwybrau Mynediad Hawdd**: cafwyd rhywfaint o gynnydd (hynny yw, tarmacio Lôn Las Cefni). Fodd bynnag, nid yw'r targed i sefydlu llwybrau mynediad hawdd o fewn canolfannau poblogaeth ac o'u cwrddas wedi'i weithredu eto.

Mae'r pedwar Datganiad Gweithredu hyn yn parhau i fod yn berthnasol ac fe'u hadlewyrchir yn y Datganiad Gweithredu a Chynllun Cyflawni 1 CGHT 2.

Cyllid Gweithredu CGHT

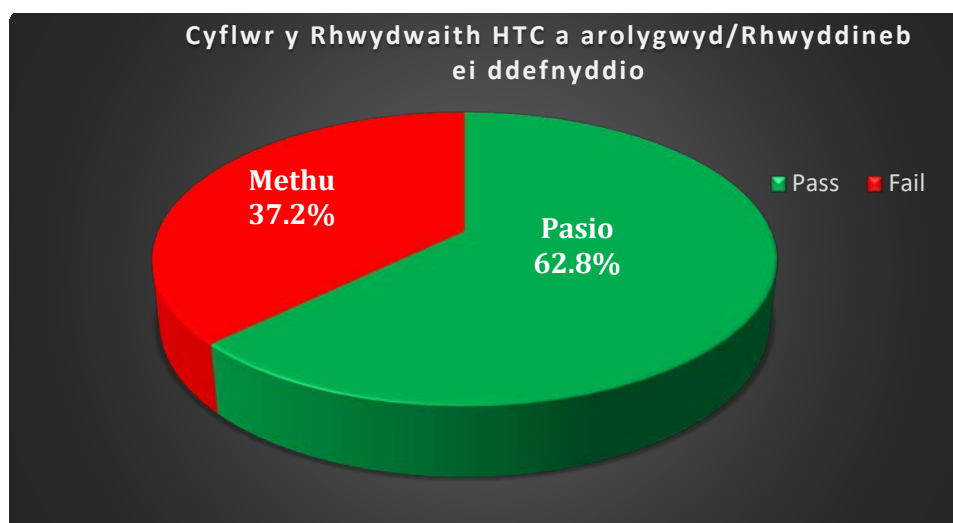
Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi derbyn grant gweithredu CGHT blynyddol gan Gyfoeth Naturiol Cymru (a ddisodlodd Cyngor Cefn Gwlad Cymru yn 2013) er 2008. £346,000 yw cyfanswm y grant hyd yn hyn. Mae manylion y gwahanol brosiectau y gwariwyd y cyllid ar eu cyfer i'w gweld yn **Atodiad 2**. Daeth grant gweithredu CGHT i ben yn 2017/18.

3.2 Asesiad o hawliau tramwy cyhoeddus a'r rhwydwaith mynediad ehangach yn Ynys Môn

3.2.1 Asesu'r sefyllfa gyfredol o ran cyflwr, hygyrchedd a rhwyddineb defnyddio rhwydwaith HTC Ynys Môn

Er mwyn cyflawni'r asesiad allweddol hwn, cynhaliwyd arolwg o gyflwr y rhwydwaith HTC gan ddefnyddio methodoleg y Dangosydd Perfformiad Gwerth Gorau (DPGG). Er mwyn cyflawni hyn, arolygwyd sampl o 7% (77 km) o rwydwaith HTC Ynys Môn, a rannwyd yn gyfrannol dros 40 o ardaloedd y Cyngor Tref a Chymuned fel ei fod yn gynrychioliadol o Ynys Môn gyfan. Defnyddiwyd ein meddalwedd rheoli HTC, 'System Rheoli Mynediad i'r Cefn Gwlad' (CAMS) i ddewis HTC ar hap i'w arolygu. Cynhaliwyd arolygon o'i gyflwr rhwng Ionawr a Mai 2017 gan ddefnyddio cyfrifiadur tabled a meddalwedd symudol CAMS.

Canlyniadau'r Arolwg o Gyflwr yr HTC (2017)

Drwyddi draw, pasiodd **62.8%** o sampl o'r HTC, gan gwrdd â'r meini prawf Rhwyddineb Defnyddio DPGG (a restrir isod).

Methodd **37.2%** o sampl o'r HTC i gwrdd ag (un neu fwy) o feini prawf 'Rhwyddineb Defnyddio DPGG' oherwydd amryfal problemau a gafwyd

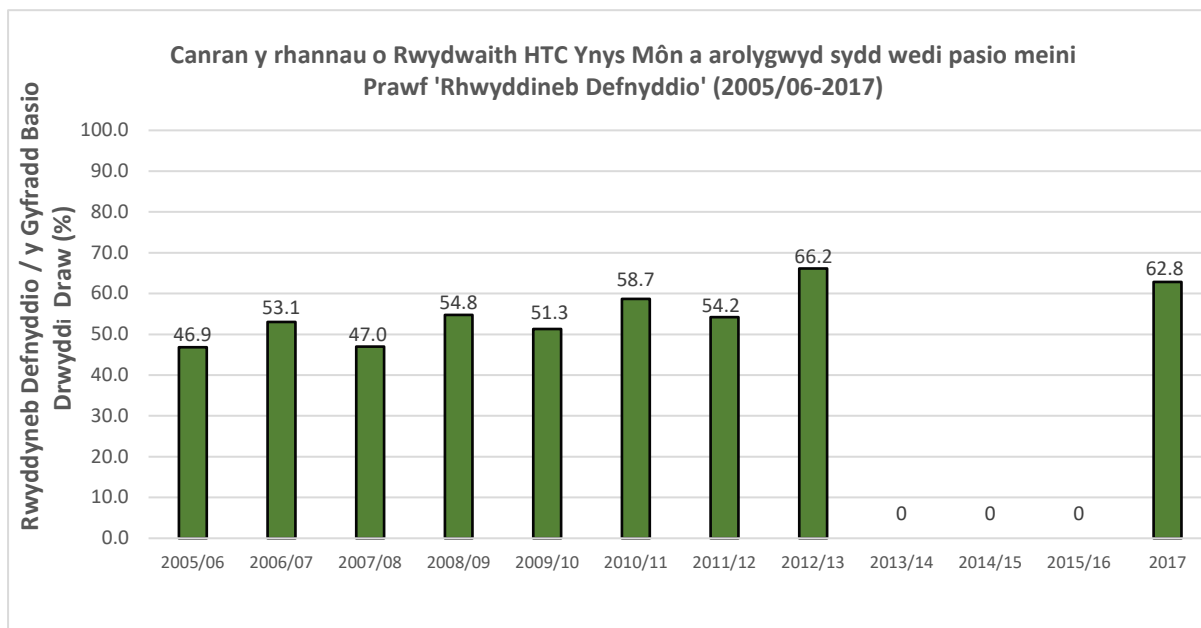
Aseswyd Cyflwr yr HTC yn seiliedig ar saith o feini Prawf DPGG:

Tabl 1: Meini Prawf Rhwyddineb Defnyddio DPGG
1. Camfeydd a giatiau
2. Arwyddion ar ochr y ffordd
3. Rhwystrau
4. Aredig a Chnydio
5. Cyflwr y wyneb
6. Pontydd,
7. Mynegbyst (ar hyd y llwybr)
CYFFREDINOL (Pasio / Methu).

Mae modd gweld canlyniadau a dadansoddiad manwl o arolwg 2017 o'r cyflwr yn yr [adroddiad](#) hwn sydd ar wahân.

Rhwyddineb Defnyddio a Hygyrchedd y Rhwydwaith (canlyniadau arolwg: 2005/06-2017):

- Rhwng y blynyddoedd ariannol 2005/06 a 2012/13 ac yn cynnwys y blynyddoedd hynny, (gan gynnwys y diweddaraf, ym mlwyddyn galendr 2017) arolygwyd sampl ar hap o 5% o rwydwaith HTC Ynys Môn gan ddefnyddio methodoleg 'Rhwyddineb Defnyddio' DPGG.
- Ni chynhaliwyd arolygon ym mlynnyddoedd ariannol 2013/14, 2014/15, 2015/16 gan nad oedd yn orfodol bellach i wneud hynny (felly nid oes data ar gyfer y tair blynedd hynny yn y graff isod).

Er gwaethaf amrywiadau bychain, mae data'r arolwg dros amser yn dangos tueddiad at i fyny, yn gyffredinol, mewn rhwyddineb defnyddio a hygyrchedd. Mae'n bwysig bod y duedd hon sydd at i fyny'n parhau.

3.2.2 Map a Datganiad Swyddogol Ynys Môn (MaDS)

Beth yw'r MaDS?

Mae'r Map Swyddogol yn gofnod cyfreithiol a thystiolaeth bendant o HTC. Nid yw'n rhagfarnu llwybrau a allai fod heb eu cofnodi / heb eu dangos ar hyn o bryd. Gyda'r Map Swyddogol mae'r Datganiad Swyddogol sy'n disgrifio'n ysgrifenedig y llwybrau a ddangosir ar y Map Swyddogol. Fel Awdurdod Arolygu, mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am reoli'r MaDS. Mae gan y Cyngor ddyletswydd statudol dan Adran 53 DBGChG 1981 i sicrhau bod cofnod cyfreithiol o'r HTC a'r MaDS, yn gyfredol a'i adolygu'n barhaus.

MaDS Ynys Môn

Cyhoeddwyd y MaDS cyntaf ar gyfer Ynys Môn yn 1958 yn unol â DPCMCG 1949, gan ddefnyddio gwybodaeth a gasglwyd trwy gyfres o arolygon plwyf. Ei ddyddiad perthnasol oedd 4 Mawrth 1954, h.y. dyddiad y map drafft a gyhoeddwyd bedair blynedd ynghynt.

- Roedd DPCChG 1949 yn ei gwneud yn ofynnol cynnal adolygiadau cyfnodol o'r MaDS. Cwblhawyd adolygiad o MaDS Ynys Môn gan Gyngor Sir Ynys Môn ym 1969. (Cwblhawyd adolygiad rhannol gan Gyngor Sir Gwynedd yn gynnar yn yr 1980au).
- Er 28 Chwefror 1983, mae'r MaDS wedi'u hadolygu'n barhaus ac mae dyletswydd ar y Cyngor i ddiwygio'r map cyn gynted ag y bo'n ymarferol ar ôl digwyddiadau cyfreithiol (h.y. gorchmynion i greu, dargyfeirio neu gau llwybrau neu gytundebau creu), a phan ddarganfyddir / cyflwynir tystiolaeth bod y MaDS yn anghyflawn neu'n anghywir.
- Mae DBGChG 1981 yn datgan y gall y Cyngor, o bryd i'w gilydd, atgyfnerthu'r MaDS. Rhaid i'r MaDS newydd gael ei 'ddyddiad perthnasol' modern ei hun. Mae'r broses hon hefyd yn fodd i gyhoeddi'r map ar gefndir mapio Arolwg Ordnans cyfredol.
- Y tro diwethaf i'r Cyngor gyfuo MaDS Ynys Môn oedd yn 2012 (ei ddyddiad perthnasol yw 30 Mai 2012).
- Nodir y bydd yn fuddiol cryfhau'r MaDS o leiaf bob deng mlynedd.

Edrych ar Fap Swyddogol Ynys Môn

- Mae modd gweld fersiwn y we ryngweithiol o'r Map Swyddogol ar wefan y Cyngor yn: <https://publicrightsofway.anglesey.gov.uk/web/standardmap.aspx>
- Mae copi gwaith o'r MADS ar gael i'w weld yn Swyddfeydd Cyngor Sir Ynys Môn yn Llangefni (LL77 7TW).

Gwallau ac anghysonderau yn y MaDS

Arweiniodd y dull a ddefnyddiwyd wrth ddrafftio'r MaDS cyntaf yn y 1950au at nifer o wallau ac anghysonderau. Ymhlith rhai enghreifftiau:

1. Daw tua **14** llwybr i ddiwedd eu taith ar ffiniau presennol Cyngorau Tref a Chymuned.
2. Daw tua **12** llwybr i ddiwedd eu taith ar hen ffin y plwyf.
3. Ceir amrywiol 'anghysonderau' gan gynnwys gwallau (dynol) posib wrth ddrafftio mapiau, anghysonderau rhwng y map a'r datganiad, llwybrau a gofnodir fel llwybrau troed pan fo hawliau uwch mewn gwirionedd yn bodoli.

Addasu'r MaDS

Er mwyn parhau i adolygu'r MaDS, gwneir newidiadau iddynt trwy broses gyfreithiol a elwir yn Orchmynion Addasu Map Swydddogol (GAMS). Gwneir GAMS os profir bod y MaDS yn anghywir neu'n anghyflawn. Mae'r Cyngor yn derbyn ac yn prosesu ceisiadau ar gyfer GAMS, sy'n cynnwys ychwanegu llwybrau heb eu cofnodi neu newid statws neu fanylion llwybrau sy'n bodoli eisoes. Mae cynigion ar gyfer GAMS yn cynnwys ceisiadau ffurfiol a dderbynnir gan bobl / sefydliadau allanol (ceisiadau Atodlen 14) a chynigion sy'n deillio o'r dystiolaeth a ddatgelwyd gan y Cyngor (achosion tystiolaeth a ddarganfuwyd). Mae'n bwysig bod ceisiadau GAMS yn cynnwys tystiolaeth ffeithiol gadarn ac argyhoeddiadol sy'n cynnwys tystiolaeth defnyddwyr a / neu dystiolaeth ddogfennol.

Ar hyn o bryd, mae gan Gyngor Sir Ynys Môn ôl-groniad o tua 70 o geisiadau / cynigion GAMS y mae gofyn archwilio iddynt a'u prosesu. Mae'r ffigwr hwn wedi cynyddu'n raddol er 1996.

Roedd CGHT cyntaf Ynys Môn yn cynnwys polisi blaenoriaethu ar gyfer rheoli achosion GAMS. Er gwaethaf hyn, mae'r ôl-groniad o GAMS yn broblem gynyddol i'r Cyngor. O ystyried hyn, mae polisi blaenoriaethu GAMS diwygiedig wedi'i gynnwys yn adran ['Polisiau'](#) y Cynllun Cyflawni (Atodiad 3).

Cofnodion y Cyngor o gyfyngiadau ac amodau

Mae Canllawiau CGHT Llywodraeth Cymru yn gofyn am werthusiad byr o gyflawnder cofnodion y Cyngor o gyfyngiadau a strwythurau awdurdodedig ar y rhwydwaith HTC, a'r prosesau cyfredol ar gyfer eu hawdurdodi.

Mae cyfyngiad neu gyflwr ffisegol yn strwythur sy'n cael effaith ar ddefnyddio llwybr, fel giât neu gamfa sydd ar draws y llwybr. Mae holl strwythurau croesi'r ffin (h.y. gatiau, gatiau mochyn, camfeydd) oedd yn bodoli pan oedd y llwybr wedi'i neilltuo fel HTC yn gyfreithlon. Ystyrir bod pob strwythur oedd yn bodoli ar ddyddiad perthnasol MaDS cyntaf Ynys Môn (4 Mawrth 1954) yn gyfreithlon gan mai dyma ein llinell sylfaen. Yn ogystal, mewn perthynas â llwybrau a grëwyd gan ddefnyddwyr wedi 1954, mae strwythurau oedd yn bodoli yn ystod y cyfnod (cyfnod o 20 mlynedd fel arfer) yn gyfreithlon.

Dylai strwythurau ychwanegol a osodwyd ar y rhwydwaith ar ôl 4 Mawrth 1954 fod wedi cael eu hawdurdodi'n swydddogol a'u trwyddedu gan y Cyngor dan Adran 147 DP 1980. Os na chawsant eu hawdurdodi'n swydddogol gan y Cyngor, maent yn angyfreithlon ac yn rhwystr i'r rhwydwaith.

Yn anffodus, nid oes cofnod cyflawn o strwythurau hanesyddol ar Ynys Môn. Paratowyd 60 o fapiau Arolwg Plwyf rhwng 1951 a 1954 a dim ond pedwar o'r mapiau hyn (plwyfi

Llannerch-y-medd, Llaneugrad, Llechcynfarwydd a Llanddeusant) sydd â nodiadau manwl yn cofnodi strwythurau cyfreithlon. Mewn rhai achosion, mae'r Datganiadau Swyddogol a gyhoeddwyd yn 1958 yn cyfeirio at strwythurau a, lle mae hyn yn digwydd, mae'n rhoi tystiolaeth bendant o gyfreithlondeb strwythur.

Mae tua 5500 o strwythurau sy'n croesi ffin wedi'u cofnodi yng nghronfa ddata HTC ac mae'n anymarferol mynd drwyddynt yn unigol i bennu cyfreithlondeb. Pan fo amheuaeth bod strwythur yn anghyfreithlon, bydd y Cyngor yn archwilio mapiau hanesyddol (ac o bosib hen awyrluniau) i benderfynu a yw strwythur yn gyfreithlon. Yna caiff y gronfa ddata ei diweddaru fesul achos. Pan ddarganfyddir strwythur anghyfreithlon bydd y Cyngor yn gofyn i'r tiffeddiannwr / tenant geisio caniatâd ôl-weithredol ar ei gyfer (gweler isod) neu gael gwared ag ef.

Y broses o awdurdodi strwythurau newydd ar y rhwydwaith HTC

Rhaid i strwythurau newydd a osodwyd ar lwybrau troed a llwybrau ceffylau gael eu hawdurdodi'n swyddogol gan y Cyngor dan Adran 147 DP 1980. Mae'r adran hon yn galluogi tiffeddiannwyr / deiliaid tir i wneud cais i godi giât neu gamfa newydd ar lwybr ar yr amod bod y tir yn cael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth ac, er mwyn cynnal yr amaethyddiaeth hon yn effeithlon, mae angen strwythur i reoli symudiad anifeiliaid i mewn ac allan. Mae tir amaethyddol yn cynnwys tir sy'n cael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, meithrinfeydd, tir a ddefnyddir ar gyfer pori ac ar gyfer coedwigaeth. Mae hyn hefyd yn cynnwys tir ar gyfer bridio a chadw ceffylau.

Mae'r Cyngor yn darparu nodiadau cyfarwyddyd a ffurflen gais yn ymwneud ag Adran 147. Pan roddir trwydded ar gyfer gosod strwythur newydd, cofnodir y strwythur newydd yn y gronfa ddata HTC ynghyd â chopi o'r drwydded.

Mae adegau pan fo'r Cyngor yn gosod rhwystr ar lwybr troed cyhoeddus ar gyfer diogelwch y cyhoedd. Cyfiawnheir hyn trwy adran 66 DP1980 os oes gan y Cyngor dystiolaeth bod y cyhoedd mewn perygl. Rhaid ystyried hawliau defnyddwyr preifat hefyd. Mae rhwystrau y mae'r Cyngor yn eu gosod eu hunain yn unol ag A66 yn cael eu cofnodi yn y gronfa ddata HTC.

Mae modd gweld polisïau'r Cyngor ynglŷn â rheoli strwythurau ar yr HTC yn fanylach yn adran '[Polisïau](#)' cyfeirir ato yn y Cynllun Cyflawni.

3.2.3 Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus (GLIC)

Mae gan y Cyngor bwerau dewisol i newid y rhwydwaith HTC trwy weithdrefnau cyfreithiol, y cyfeirir atynt fel Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus (GLIC). Yr hyn y mae GLIC yn ei wneud yw dargyfeirio, cau a chreu llwybrau troed, llwybrau ceffylau a chilffyrdd cyfyngedig dan wahanol Adrannau DP 1980 a DCGTh 1990. Mae'r Cyngor wedi llwyddo i gadw ar y blaen i geisiadau am GLIC gan bobl / sefydliadau allanol ac, ar hyn o bryd, nid oes ôl-groniad.

Mae yna oddeutu **60** GLIC y dymuna'r Cyngor gychwyn ei hun am amryw resymau ac a fyddai o fudd sylweddol i rwydwaith HTC Ynys Môn, er enghraifft i:

- Gael effaith gadarnhaol sylweddol ar y rhwydwaith, (h.y. datrys problem cyswllt llwybr ar goll).
- Lleihau costau cynnal a chadw, (h.y. lle gallai gwyriad arbed costau mawr yn y tymor hir).
- Datrys rhwystrau tymor hir a sylweddol, (e.e. eiddo preswyl a adeiladwyd ar HTC).
- Ffurfioli newidiadau a ddigwyddodd ar y ddaear yn ystod hen gynlluniau gwella priffyrdd, lle na wnaed Gorchymyn Ffyrdd Ymyl (GFfY) ar y pryd.
- Cywiro GFfY a gynlluniwyd yn wael, (er enghraifft, roedd dau GFfY a wnaed yn y 1990au ar gyfer yr A55 yn cynnwys nifer o newidiadau anffurfiol y mae angen eu cywiro).

Roedd y Cynllun Gwella Hawliau Tramwy cyntaf yn cynnwys polisi blaenoriaethu GLIC, sy'n parhau i fod yn berthnasol ac yn ddigonol ac mae wedi ei gynnwys yn yr adran bolisiâu y cyfeirir ati yn y Cynllun Cyflawni.

3.2.4 Gwaith Cyfredol yr Uned Hawliau Tramwy – Cynnal a Chadw, Gorfodi a Gwella

3.2.4.1 Cynnal a Chadw / Gwella

Mae Uned HTC y Cyngor yn dod dan ymbarél adran Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo'r Cyngor Sir. Ar hyn o bryd, mae'r uned yn cynnwys tîm o bump swyddog ac mae'n cynnwys dau swyddog sy'n gweithio i gynnal a chadw a datblygu'r llwybr arfordirol yn unig.

Gellir nodi bod yr uned, heblaw am dîm llwybr yr arfordir yn gweithio'n adweithiol iawn ar hyn o bryd ac yn ceisio datrys problemau'n gyson ar y rhwydwaith. Mae'r rhan fwyaf o'r problemau hyn yn cael eu trosglwyddo i'r uned gan ddefnyddwyr, tîrfeddianwyr a thrwy ymgynghori'n rheolaidd â'r grŵp Cymdeithas Cerddwyr lleol a Chynghorau Tref a Chymuned. Prin yw'r gwaith rhagweithiol o arolygu cyflwr llwybrau, yn bennaf oherwydd prinder amser. Llwybr yr arfordir yw'r eithriad i'r rheol, gan fod cyllid allanol ac adnoddau staff sydd ar gael wedi arwain at waith rhagweithiol o fonitro a gwella'r llwybr, lefel gwaith sy'n llawer uwch na'r hyn a welir ar y rhan fwyaf o lwybrau eraill ar yr ynys

Nid oes gan Gynghorau Tref a Chymuned ddyletswyddau statudol ar gyfer HTC ond mae ganddynt yr hawliau a'r pwerau hyn a all gyfrannu'n sylweddol at wella'r mwynhad y caiff y cyhoedd o Rwydwaith HTC Ynys Môn:

Pŵer	Deddf
Cynnal a chadw unrhyw lwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig	DP 1980, a43
Codi goleuadau ar unrhyw lwybr troed neu lwybr ceffylau	DCP 1957, a3

Codi hysbysiadau ar lwybrau troed a llwybrau ceffylau yn rhybuddio am beryglon lleol	DRhTff 1984, a72
Adeiladu seddi a llochesi mewn tir neu arno ac sydd wrth ymyl unrhyw ffordd / llwybr yn eu hardal neu arno	DCP 1957, a1
Erlyn unrhyw un sy'n rhwystro unrhyw un rhag teithio'n ddirwystr ar hyd unrhyw briffordd	DP 1980, a137
Erlyn os yw llwybr troed wedi'i aredig neu yr aflonyddwyd arno'n gyfreithlon, ond heb gael ei hadfer, neu os yw unrhyw briffordd wedi'i aredig neu yr aflonyddwyd arno'n anghyfreithlon	DP 1980, a131A ac a134
Erlyn deilydd tir sy'n methu sicrhau nad yw cnydau yn anghyfleustra i ddefnyddwyr llwybrau troed, llwybrau ceffylau a cherbydlonydd heb eu metelu	DP 1980, a137A
Mynnu wrth yr awdurdod priffyrdd y dylid cyfeirio llwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig lle mae'n cwrdd â ffordd wedi'i metelu.	DCG 1968, a27
Creu priffyrdd newydd trwy gytundeb â'r tîrfeddiannwr dros dir yn ei gymuned ei hun ac mewn cymunedau cyfagos.	DP 1980, a30

Ar hyn o bryd, mae tua hanner o'r 40 Cyngor Tref a Chymuned ar Ynys Môn yn gweud rhywfaint o waith cynnal a chadw ar lwybrau cyhoeddus yn eu hardaloedd, yn bennaf waith strimio a chynnal a chadw achlysurol ar raddfa fach. Mae hyn wedi gostwng yn gyson oherwydd bod dwy ran o dair o gynghorau lleol wedi gwneud gwaith o'r fath yn 2000. Mae'r Cyngor Sir yn cynnig taliadau i gynghorau lleol wneud y gwaith hwn ac mae modd ei adennill erbyn diwedd pob blwyddyn ariannol. Dyrennir cyllideb i bob cyngor yn seiliedig ar hyd HTC yn ei ardal, £1,302 y flwyddyn yw cyfartaledd cyllideb pob cyngor yn 2017/18.

Rhydd y tabl isod wybodaeth am hawliadau gan Gynghorau Tref a Cymuned er 2010:

Blwyddyn Ariannol	% o'r gyllideb sydd ar gael ac a hawliwyd	Nifer y cynghorau sy'n hawlio (allan o 40)	Nifer y cynghorau sy'n hawlio'u dyraniad llawn (allan o 40)
2017/18	30.5%	22	9
2016/17	32.1%	17	6
2015/16	34.7%	22	7

2014/15	29.2%	18	6
2013/14	21.9%	15	6
2012/13	33.7%	24	5
2011/12	35.2%	21	4
2010/11	49.9%	23	8

Er bod y gwaith a wnaed gan Gyngorau Tref a Chymuned yn cael ei werthfawrogi, rhaid nodi bod llwyth ac ansawdd y gwaith yn amrywio'n sylweddol o ardal i ardal. Mae rhai cyngorau'n cymryd diddordeb brwd yn eu HTC ac yn rhoi gwasanaeth da i'w cynnal. Mae eraill yn llai rhagweithiol ac, ar adegau, mae'n anodd eu darbwyllo i roi gwell gwasanaeth. Er enghraifft, mae nifer y toriadau y flwyddyn yn amrywio rhwng un a thri, gan ddibynnu ar ardal y Cyngorau Tref a Chymuned. Yn ogystal, mae'r rhan fwyaf o Gyngorau Tref a Chymuned yn tueddu i ganolbwyntio ar lwybrau sy'n cael eu defnyddio'n aml sy'n agos at aneddiadau ac mae llwybrau mwy gwledig yn dueddol o gael eu hesgeuluso.

O gofio bod cwynion am llystyfiant yn un o'r materion mwyaf cyffredin, ystyrir bod adolygu'r trefniant presennol gyda Chynghorau Tref a Chymuned yn ddymunol, gyda'r bwriad o'u cefnogi i roi gwell gwasanaeth a chynyddu'r nifer sy'n hawlio.

3.2.4.2 Gorfodaeth

Dan Adran 130 y DP, mae gan y Cyngor ddyletswydd i gadarnhau a diogelu hawliau'r cyhoedd i ddefnyddio a mwynhau'r rhwydwaith HTC yn ddirwystr. Mae Adran 137 DP 1980 yn ei gwneud hi'n anghyfreithlon i unrhyw berson rwystro'n 'fwriadol' unrhyw un rhag mynd ar hyd y briffordd yn ddirwystr.

Fel y nodwyd yn yr arolygon cyflwr (2005 i 2017), rhwystrau ar y rhwydwaith yw'r mater mwyaf cyffredin a helaeth sy'n yn cael effaith ar rwyddineb a hygyrchedd yn gyson.

Caiff camau gorfodi eu cymryd yn erbyn tiffeddianwyr / deiliaid tir yn rheolaidd lle mae'r Cyngor yn cyflwyno hysbysiad dan adran o DP 1980 ac, os yw'r tiffeddianwr/ deiliad tir yn methu cydymffurfio, gall y Cyngor wneud gwaith ac adennill costau. Ystyrir bod y trefniadau presennol yn foddhaol yn hyn o beth.

Llwybr ymyl cae wedi'i aredig yn anghyfreithlon

Fodd bynnag, er mwyn amddiffyn y rhwydwaith yn well yn y dyfodol mae angen i'r cyngor fabwysiadu ffordd fwy ragweithiol o weithredu o ran erlyn tîrfeddianwyr sy'n rhwystro neu'n ymyrryd yn anghyfreithlon â'r rhwydwaith. Ers 2008 dim ond 5 achos sydd wedi mynd i Lys Ynadon.

Lluniwyd **Polisi 'Ymarferion Erlyn'** yn CGHT 1. Mae'r polisi'n parhau i fod yn berthnasol ac yn ddigonol ond mae angen adolygu trefniadau cyfreithiol ar gyfer y ffordd y mae'r Cyngor yn ymdrin ag erlyniadau. Mae erlyniadau'n cael eu trin ar hyn o bryd trwy system sy'n ymestyn dros awdurdodau lleol Gogledd Cymru, lle mae Cyngor Sir Ddinbych yn penodi cyfreithiwr o'r Tîm Erlyn. Mae hyn wedi bod yn aneffeithiol mewn rhai achosion gan nad oedd gan y cyfreithiwr penodedig brofiad o gyfraith priffyrdd a methodd gefnogi'r achos gyda chyfeiriadau perthnasol at gyfraith achosion. Mae angen adolygu'r system hon oherwydd nad oes gan staff HTC hyder ynddi.

3.2.4.3 Gweithio gyda Gwirfoddolwyr

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae rhwydwaith HTC Ynys Môn wedi elwa'n sylweddol ar waith gwella a chynnal a gynhaliwyd mewn partneriaeth rhwng y Cyngor a'r 'Silver Slashers', sef grŵp gwirfoddol a sefydlwyd gan gangen Ynys Môn o Gymdeithas y Cerddwyr. Mae'r bartneriaeth agos a rhagweithiol hon wedi hwyluso gwaith cynnal a chadw a gwella rheolaidd ar y rhwydwaith HTC, er enghraifft:

- Gosod strwythurau ffiniau newydd neu gael rhai eraill yn eu lle (megis camfeydd a gatiâu),
- Gosod mathau o strwythurau llai cyfyngol yn lle'r rhai sydd yno ar hyn o bryd (gan gyfrannu at **Bolisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol y Cyngor**).
- Clirio llystyfiant.
- Gwelliannau i wyneb HTC megis gwaith draenio ac adeiladu llwybrau bwrdd.
- Atgyweirio pontydd troed neu gael rhywbeth yn eu lle.

- Cynorthwyo defnyddwyr i ganfod eu ffordd trwy atgyweirio a gosod arwyddion a marciau ffyrdd newydd.

Bu gwaith cynnal a chadw a gwella gan wirfoddolwyr o bwysigrwydd amhrisiadwy i'r Cyngor wrth reoli a gwella'r rhwydwaith, yn enwedig o gofio'r pwysau ariannol a'r adnoddau

cyfyngedig a geir ar hyn o bryd. Ers cyhoeddi CGHT cyntaf Ynys Môn mae'r trefniant hwn wedi gwella safon a hygyrchedd nifer o rannau o'r HTC ar Ynys Môn yn sylweddol. O'r herwydd, bydd y Cyngor yn ymdrechu i gynnal y bartneriaeth hon trwy weithredu CGHT 2.

3.2.5 Llwybrau a Hyrwyddir

Llwybr Arfordir Ynys Môn

Mae Llwybr Arfordir Ynys Môn yn amgylchynu pellter o 130 milltir o gwmpas arfordir cyfan Ynys Môn, ac mae bron i gyd o fewn Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE) dynodedig. Mae AHNE Ynys Môn yn cynnwys 95% o arfordir Ynys Môn. Mae'r llwybr yn pasio trwy wahanol dirweddau sy'n cynnwys cymysgedd o dir fferm, rhostir yr arfordir, twyni tywod, traethau tywodlyd, corsydd heli, blaendraethau, clogwyni, coetiroedd a Gwarchodfeydd Natur. Mae Llwybr Arfordir Ynys Môn yn rhan o Lwybr Arfordir Cymru, a agorwyd yn swyddogol yn 2012. Mae Llwybr Arfordir Cymru yn 870 milltir o hyd ac yn dilyn neu'n rhedeg yn agos at arfordir cyfan Cymru. Datblygwyd Llwybr Arfordir Cymru gan Lywodraeth Cymru mewn partneriaeth â Chyfoeth Naturiol Cymru, un ar bymtheg o Awdurdodau Lleol a dau Barc Cenedlaethol. Bu Llwybr Arfordir Ynys Môn (ac, felly, Lwybr Arfordir Cymru) yn llwyddiant economaidd mawr, ac mae'n ased ac yn gyfrannwr pwysig iawn i economïau lleol Cymru ac Ynys Môn, gan ei fod yn denu llawer o ymwelwyr. Mae Llwybr Arfordir Ynys Môn hefyd yn adnodd pwysig i drigolion lleol fwynhau mwy o arfordir trawiadol ac amgylchedd naturiol Ynys Môn, yn ogystal â rhoi llawer o fanteision iechyd a lles.

Prosiectau gwella Llwybr Arfordir Ynys Môn

Ers cyhoeddi CGHT cyntaf Ynys Môn, gwnaed gwelliannau mawr ar Lwybr yr Arfordir. Ymhlith y rhain mae:

- i. Mynediad newydd lle nad oedd llwybr yn bodoli o'r blaen,
- ii. Gwella hygyrchedd a rhwyddineb defnyddio,
- iii. Gwelliannau cyffredinol i wella profiad a mwynhad y cyhoedd.

Er mwyn cyflawni'r gwelliannau hyn, buddsoddwyd swm sylweddol o gyfalaf yn y llwybr, a gafwyd o:

- **Prosiect Gwella Mynediad i'r Arfordir (2007-2013)**

Ffynhonnell ariannu sylweddol ar gyfer gwelliannau mawr i Lwybr yr Arfordir gyda gwariant cyffredinol o tua £1.8 miliwn yn y cyfnod hwn.

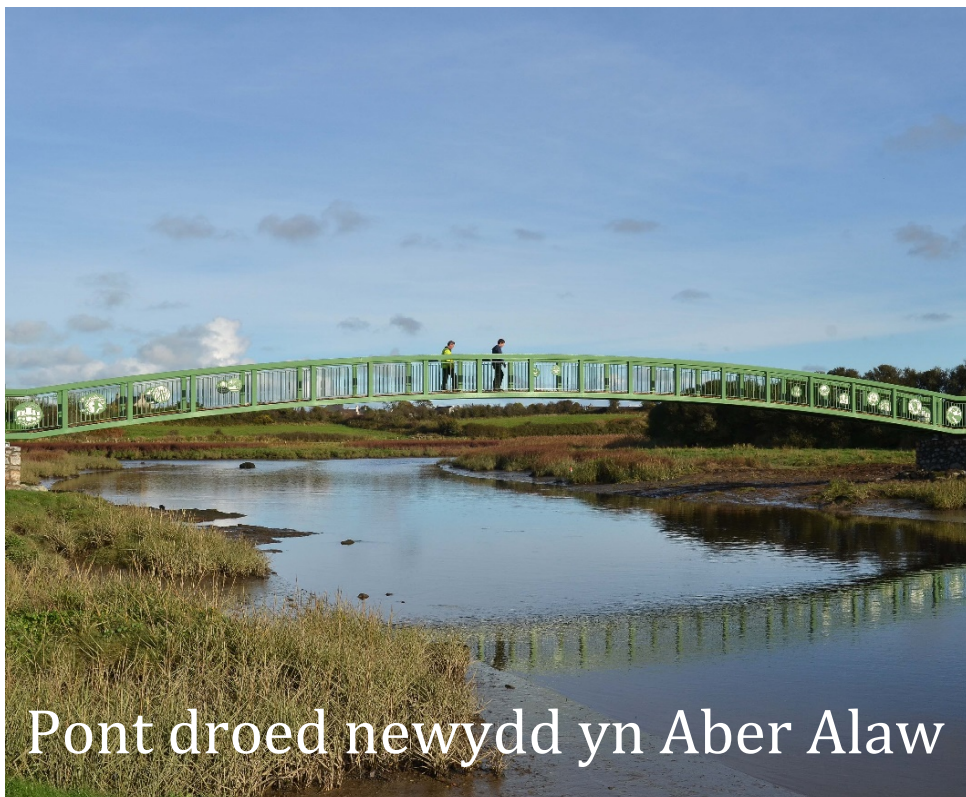
- **Grant Cynnal a Chadw / Prosiect Datblygu Llwybr Arfordir Cymru (2014-presennol)**

Y rhan fwyaf o'r arian wedi'i sicrhau gan Gyfoeth Naturiol Cymru, a chyllideb fewnol y Cyngor. Buddsoddwyd oddeutu **£500,000** ar wahanol gynlluniau gwella Llwybrau'r Arfordir ers 2014.

Astudiaeth Achos: Cynllun Gwella Aber Alaw

Cynllun gwella sylweddol a gwblhawyd yn 2012. Gweithredwyd y cynllun i gysylltu rhannau y Fali a Llanfachraeth o lwybr yr arfordir oedd yn anhygyrch yn flaenorol (ac eithrio ar hyd ffyrdd cyhoeddus prysur). Roedd y prosiect hwn yn cynnwys llawer iawn o fuddsoddiad a gwaith, oedd yn cynnwys:

- Gorchymyn Creu Llwybr ar gyfer creu llwybr newydd 2.1 KM (gan gynnwys iawndal i dirfeddianwyr)
- Adeiladu pont ddur sy'n ymestyn 32 metr,
- Dros 5 km o waith ffensio,
- Gosod tua 12 strwythur newydd gan gynnwys gatiau, llwybrau bwrdd, a phontydd bychain.

Astudiaeth Achos: Cynllun Gwella Arfordir Llanddona

- Y prosiect gwella sylweddol diweddaraf a gwblhawyd ddechrau 2018. Mae'n rhedeg o Fedw Fawr i'r gorllewin o Fwrdd Arthur.
- Roedd yn cynnwys symud rhan o lwybr yr arfordir oedd ar ffordd gyhoeddus i lwybr newydd yn agos i'r arfordir.
- Crëwyd y llwybr newydd trwy Orchmynion Creu (Adran 26 DP 1980) a Chytundebau Creu (Adran 25 DP 1980).
- Gwariant cyffredinol: tua £ 40,000.

- Mae'r cynllun gwella hwn wedi creu rhan 3 km newydd o Lwybr Arfordir Ynys Môn y mae'n hawdd ei cherdded.
- Bydd y prosiect hwn yn gwella ac yn ei gwneud hi'n haws i fwy o bobl brofi a mwynhau arfordir Ynys Môn a'r amgylchedd naturiol.
- Bydd y cynllun gwella hwn o fudd i rwydwaith llwybrau'r arfordir cyfan.

Giât mochyn ar y llwybr newydd

Rheoli Strwythurau a Gwella Hygyrchedd

Dros y blynyddoedd diwethaf, mae'r Cyngor wedi gwneud i ffwrdd yn raddol â chamfeydd a gostwng eu nifer ar Lwybr Arfordir Ynys Môn. Bu llawer o enghreifftiau llwyddiannus lle mae'r Cyngor wedi ffurfio cytundebau gyda thirfeddianwyr (Adran 147ZA: DP 1980) i ddisodli camfeydd gyda mathau llai cyfyngol o strwythurau (h.y. giatiau mochyn neu giatiau cerddwyr). Er mwyn diogelu cymeriad rhai mannau, lle ceir camfeydd cerrig hanesyddol, fel arfer, gosodir giât mochyn neu giât cerddwyr yn gyfagos yn hytrach na symud y gamfa er mwyn gwarchod harddwch yr ardaloedd. Yn dilyn dadansoddi'r strwythurau presennol ar Lwybr yr Arfordir, daethpwyd i'r casgliad bod oddeutu **25** camfa ar Lwybr Arfordir Ynys Môn lle nad oes unrhyw fodd arall o basio (h.y. trwy fwllch cyfagos neu giât mochyn / giât cerddwyr). Yn ystod gweithredu CGHT2, bydd y Cyngor yn llunio rhaglen waith i gael gwared â mwy o gamfeydd o Lwybr yr Arfordir, gan barhau i wella hygyrchedd i ddefnyddwyr llai abl a chyfrannu at Bolisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol y Cyngor a Safonau Ansawdd Llwybr Arfordir Cymru.

Gwelliannau ychwanegol i hygyrchedd a wneir yn rheolaidd ar Lwybr yr Arfordir:

- **Dylunio gwelliannau** i strwythurau i ganiatáu mwy o le i symud.
- **Adeiladu llwybrau bwrdd** i'w gwneud yn haws symud dros arwynebau llawn dŵr a mwdlyd a defnyddio plastig wedi'i ailgylchu i'w hadeiladu er mwyn ymestyn eu hoes.
- **Gwelliannau draenio** ac **arwynebedd llwybrau** i leihau cyfran o Lwybr yr Arfordir sy'n llawn dŵr ac yn fwdlyd.

- Defnyddio **derw o ansawdd uchel** yn gyson ar gyfer gathiau ac arwyddion.
- Bod yn ragweithiol wrth fonitro a rheoli Llwybr yr Arfordir trwy **arolygon cyflwr** rheolaidd (oddeutu bob **18 mis**) i gynnal cofnod cyfredol o gyflwr presennol y llwybr a llunio rhaglen waith cynnal a chadw a gwelliant.

Llwybrau Eraill a Hyrwyddir ar Ynys Môn:

Mae nifer o lwybrau hir a byr eraill a gaiff eu hyrwyddo ar draws Ynys Môn.

- Teithiau Cerdded Amlwch / Llaneilian (1-6)
- Teithiau Cerdded Treftadaeth y De-orllewin (Dwynwen, Llywelyn, Maelog, Menai, Rhosyr)
- Teithiau Cerdded yr Arfordir (Cemaes, Llanddona, Pentraeth, Rhoscolyn, Rhosneigr)
- Teithiau Cerdded Cylchol y Seintiau (Beuno, Cadog, Cawrdaf, Ceidio, Cwyfan, Cybi, Dona, Eilian, Elaeth, Iestyn, Nidan, Sannan, Seiriol, Gallgo)
- Teithiau Cerdded Archeolegol (Bryn Celli Ddu, Brynsiencyn-Llangaffo)
- Dwy Daith Goleudy
- Lôn Las Cefni

Er mwyn cynnal llwybrau hyrwyddol Ynys Môn i safon dderbyniol, mae angen cynnal archwiliadau ac arolygon rheolaidd. Er enghraifft, caiff Lôn Las Cefni ei harchwilio'n rheolaidd (o leiaf ddwywaith y flwyddyn). Fodd bynnag, mae prinder adnoddau wedi golygu nad yw llwybrau hyrwyddol eraill yn cael eu harchwilio a'u harolygu mor rheolaidd ag y dymunir. Yn anffodus, mae diffyg arolygon rheolaidd wedi arwain at ddirywiad yng nghyflwr rhai o lwybrau hyrwyddol Ynys Môn.

3.2.6 Tir Mynediad

Yn y tabl crynhoir faint o Dir Mynediad sydd yn Ynys Môn dan Ddeddf CGHT 2000.

Cefn Gwlad Agored (715 hectar)
Tir Cyffredin (785 hectar)
Gwarchodfeydd Natur Cenedlaethol (1,835 hectar)
Gwarchodfeydd Natur Lleol (55.7 hectar)
Parciau Gwledig (51.5 hectar)
Griniau Pentrefi (25.4 hectar)

Mae modd gweld map rhyngweithiol ar wefan y Cyngor sy'n dangos tir sydd wedi'i ddynodi'n Dir Mynediad. <https://publicrightsofway.anglesey.gov.uk/web/standardmap.aspx>

Tir Agored Bwrdd Arthur, Llanddona

Materion o ran hygyrchedd tir mynediad:

Nododd asesiad bwrdd gwaith o hygyrchedd Gwlad Agored a Thir Comin y gellir cael mynediad at y mwyafrif helaeth ohonynt o ffyrdd cyhoeddus neu o HTC.

Fodd bynnag, mae rhai eithriadau y mae angen rhoi sylw iddynt:

- Mae dau faes Tir Mynediad (Llaneilian 0.45Ha a Llanfaelog 1.17Ha) yn 'ynnysoedd anhygyrch'
- Dim ond ar hyd adrannau caniataol Llwybr Arfordir Ynys Môn y mae modd cael mynediad at dair ardal Tir Mynediad (Cylch y Garn 7.71Ha, Trearddur 4.96Ha, a Llanfair-yn-Neubwll 37.18Ha).
- Dim ond drwy fynd dros bont breifat y Weinyddiaeth Amddiffyn y mae modd cael mynediad at un ardal Tir Mynediad (Llanfair yn Neubwll 4.45ha)

Gwella hygyrchedd tir mynediad

Buasai'n ddymunol cael asesiad mwy manwl o hygyrchedd Tir Mynediad er mwyn llunio rhaglen gynhwysfawr o waith gwella. Gallai gwelliannau posib fod fel a ganlyn:

- Gwella arwyddion a marcwyr Tir Mynediad mewn 'pwyntiau mynediad'
- Gwella cysylltiadau â Thir Mynediad o'r HTC presennol.

- Darparu mwy o wybodaeth i'r cyhoedd am Dir Mynediad a hyrwyddo manteision defnyddio Tir Mynediad Ynys Môn.

3.2.7 Llwybrau drwy ganiatad

Caiff llwybrau drwy ganiatad eu creu pan fo cytundeb yn cael ei ffurfio rhwng y Cyngor a thirfeddiannwr. Cânt eu creu pan fo tirfeddiannwr yn barod i ganiatáu i bobl ddefnyddio llwybr dros ei dir, ond nid i'w neilltuo fel HTC swyddogol. Felly, nid oes gan Llwybrau Caniataol yr un hawliau cyfreithiol â HTC swyddogol, Gallai'r tirfeddiannwr osod cyfyngiadau penodol ar ddefnyddio llwybrau Caniataol. Er nad yw llwybrau Caniataol yn HTC swyddogol, maent yn ased gwerthfawr i'r rhwydwaith HTC, ac yn gwella mynediad i rwydwaith HTC a chefn gwlad Ynys Môn, lle nad oes HTC arall.

Mae cyfanswm o **25** llwybr Caniataol wedi'u cofnodi ar Ynys Môn yn ymestyn am tua **19 KM**. Mae dros 75% o llwybrau Caniataol Ynys Môn ar Llwybr Arfordir Ynys Môn.

Yn y dyfodol, bydd y Cyngor yn ymdrechu i wella gwybodaeth am Llwybrau Caniataol a'i chynnwys ar system mapio ar lein ryngweithiol y Cyngor.

3.2.8 Ffyrdd Diddosbarth

Mae Ffyrdd Sirol Diddosbarth heb eu Hwnebu (FfSD) ('Ffyrdd Gwyn' neu 'Lonydd Gwyrdd') yn cyfeirio at 'ffordd, dreif neu lwybr' heb ei liwio a ddangosir ar Fapiau AO. Llwybrau nad ydynt yn rhai tarmac yw'r rhain a gynhelir gan Gyngor Sir Ynys Môn ac efallai bod ganddynt hawliau cerbydau modur. Ni chaiff FfSD ar Ynys Môn eu dangos ar y MaDS ond maent wedi'u rhestru ar "Rhestr Strydoedd" y Cyngor Sir, sy'n rhan o Restr Strydoedd Ynys Môn. Mae oddeutu 28 o FfSD heb wyneb ar Ynys Môn sy'n ymestyn am **12.8 KM**.

Mae tua chwech o'r llwybrau hyn yn ffyrdd oedd yn rhedeg gyda'r hen gerbydlon na chawsant eu cau pan adeiladwyd ffordd gerbyd newydd. Gan eu bod, ar y cyfan, yn fyr iawn ac o ddim defnydd, mae modd eu cau dan A116 DP 1980.

Gallai'r FfSD nad ydynt wedi'u hwynebu fod o bosib yn llwybrau gwerthfawr i lawer o ddefnyddwyr (e.e. marchogion). Fodd bynnag, nid oes fawr o wybodaeth am llwybrau o'r fath. Yn ddelfrydol, dylid ychwanegu'r rhain at y MaDS fel CAUD neu Gilffordd Gyfyngedig, ond rhaid dilyn gweithdrefn lawn GAMS ym mhob achos. Byddai cynnwys y llwybrau hyn ar system mapio ar lein y Cyngor yn adnodd buddiol iawn.

3.2.9 Amcanion Trafnidiaeth Gynaliadwy

Mae gan rwydwaith HTC Ynys Môn botensial sylweddol i gynnig dulliau teithio hyfyw a chynaliadwy, trwy hwyluso'r defnydd o ddulliau trafndiaeth nad ydynt yn rhai modur fel dewisiadau eraill hyfyw i fathau o dtrafnidiaeth modur. Er mwyn cael mwy allan o'r rhwydwaith, mae angen buddsoddiad sylweddol a gwelliannau strategol ar agweddau allweddol o'r rhwydwaith HTC. Nod CGHT 2 yw ymgorffori'r blaenoriaethau, nodau ac amcanion ar gyfer gwella a datblygu trafndiaeth gynaliadwy ar Ynys Môn, sy'n cael eu hamlinellu ar Gynllun Trafnidiaeth Lleol ar y Cyd Gogledd Cymru (CTLI) 2015-2020 a Deddf Teithio Llesol (Cymru) 2013.

Dyma'r materion allweddol y mae'r CTLI yn anelu i roi sylw iddynt:

- *"Diffyg dewisiadau amgen hyfyw a fforddiadwy yn hytrach na char i gael mynediad i safleoedd cyflogaeth allweddol a gwasanaethau eraill" a*
- *"Gwell cysylltiadau i gyrchfannau a marchnadoedd allweddol, gwella mynediad i gyflogaeth a gwasanaethau, cynyddu lefelau cerdded a seiclo, gwella diogelwch a diogeledd ac ar yr un pryd dod â buddion a lleihau effeithiau ar yr amgylchedd".*

Yn y Cynllun Datblygu Lleol hwn, mae Awdurdodau Lleol Gogledd Cymru yn anelu at gael gwared ar rwystrau i dwf economaidd, ffyniant a lles trwy ddarparu rhwydweithiau trafndiaeth diogel, cynaliadwy, fforddiadwy ac effeithiol.

Trwy gynllunio effeithiol, buddsoddi a gweithredu mesurau gwella i rwydwaith HTC Ynys Môn, gallai'r rhwydwaith gyfrannu'n sylweddol at:

- Annog trigolion lleol ac ymwelwyr i ymgymryd â dulliau teithio mwy diogel, iachach a chynaliadwy.
- Gwell cysylltiadau a hygyrchedd i wasanaethau allweddol a safleoedd cyflogaeth, gyda mwy o gyfleoedd ar gael trwy wella'r seilwaith presennol a chreu llwybrau seiclo oddi ar y ffordd o ansawdd uchel, llwybrau aml-ddefnyddwyr, darparu llwybrau troed, llwybrau diogel i'r ysgol, cynllunio teithio i annog mwy o gerdded a seiclo (Teithio Llesol), ar gyfer siwrneiau cymudo byrrach.

Statudau / Dogfennau Cysylltiedig:

- **DTLI(C) 2013,**
- **Cynllun Trafnidiaeth Lleol ar y Cyd Gogledd Cymru 2015,**
- **Strategaeth Seiclo Cyngor Sir Ynys Môn 2013.**

Manteision Economaidd a Chymdeithasol

Gall rhwydwaith HTC sydd wedi'i reoli'n dda, wedi'i wella ac sy'n fwy integredig, roi mynediad mwy diogel a chyfleus i wasanaethau allweddol a safleoedd cyflogaeth ar Ynys Môn. Mae'r rhwydwaith HTC yn cynnig dull trafndiaeth rhad ac am ddim, i bawb yn y gymdeithas ei ddefnyddio, ac mae'n allweddol wrth leihau anghydraddoldebau cymdeithasol ac achosion o eithrio. Mae hyn yn arbennig o bwysig mewn cymunedau mwy difreintiedig ar Ynys Môn lle na all cyfran sylweddol o'r boblogaeth fforddio cerbydau modur preifat. Bydd y mentrau hyn yn gwella iechyd a lles poblogaeth Ynys Môn, trwy gynyddu'r cyfleoedd i ymarfer corff yn rheolaidd, a chysylltu â meysydd polisi trafndiaeth allweddol ac iechyd a lles.

Statudau / Dogfennau Cysylltiedig:

- **DLICD (C) 2015,**
- **DA 2010,**
- **Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Môn a Gwynedd 2011-2026,**
- **Cynllun Cyngor Sir Ynys Môn 2017-2022,**
- **Cynllun Trafnidiaeth Lleol ar y Cyd Gogledd Cymru 2015**

Manteision Amgylcheddol

Dylid hyrwyddo manteision amgylcheddol teithio cynaliadwy i annog mwy o bobl i ddefnyddio rhwydwaith HTC Ynys Môn ar gyfer eu hanghenion trafnidiaeth trwy gerdded a seiclo. Bydd mwy o bobl mewn cymdeithas sy'n cymryd rhan mewn teithiau mwy cynaliadwy yn cyfrannu at fanteision amgylcheddol trwy leihau llygredd (allyriadau carbon) a thagfeydd traffig trwy leihau nifer y cerbydau modur ar ffyrdd Ynys Môn. Bydd y fenter hon yn cyfrannu at leihau effeithiau negyddol moduron ar yr amgylchedd lleol a byd-eang.

Statudau / Dogfennau Cysylltiedig:

- **DA (C) 2016**

Sut gall Rhwydwaith HTC gyfrannu at gyflawni amcanion DTLI (C) 2013

Un o'r asesiadau allweddol y mae'r Cyngor wedi'i gyflawni at ddibenion CGHT 2 yw nodi ac amlinellu'r cyfleoedd y gall rhwydwaith HTC Ynys Môn eu cyfrannu at amcanion Teithio Llesol, fel yr amlinellwyd yn DTLI (C) 2013. Nod y Ddeddf hon yw hwyluso a cynyddu nifer y bobl sy'n mynd ar deithiau Teithio Llesol.

Mae DTLI (C) 2013 yn rhoi dyletswydd ar y Cyngor i **fapio, cynllunio, hyrwyddo** a **gwella** llwybrau Teithio Llesol mewn ardaloedd penodol ar Ynys Môn.

Bydd y Cyngor yn anelu at sicrhau:

- i.) llwybrau Teithio Llesol newydd,
- ii.) gwelliannau i'r llwybrau presennol,
- iii.) hyrwyddo teithiau Teithio Llesol.

Mae Teithio Llesol yn golygu bod pobl yn mynd ar deithiau wedi'u hanelu at ddibenion ymarferol a defnyddiol (i leoedd gwaith, ysgolion, siopau ac ati) trwy gerdded a seiclo fel dewisiadau eraill i gerbydau modur (ceir, bysiau ac ati).

Mae **Cynllun Trafnidiaeth Lleol ar y cyd Gogledd Cymru 2015** yn nodi y gellid mynd ar gyfran eithaf uchel o deithiau cymudo sy'n llai na 5 km trwy ddefnyddio dulliau teithio Llesol. Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn anelu at gynyddu lefelau cerdded a seiclo mewn ardaloedd dynodedig yn Ynys Môn at ddibenion Teithio Llesol o gofio'r manteision niferus y mae'n ei roi i unigolion a'r gymdeithas ehangach, ac i gwrdd â nodau ac amcanion polisi ehangach a nodir gan Lywodraeth Cymru.

Manteision Teithio Llesol:

- Manteision iechyd a lles (trwy ymarfer corff a dewisiadau ffordd o fyw iach cyffredinol),
- Manteision economaidd (yn cyfrannu at roi sylw i dlodi, anghydraddoldebau ac eithrio cymdeithasol),
- Manteision amgylcheddol (lleihau traffig a llygredd aer).

Ceir cydnabyddiaeth eang bod rhwydwaith HTC Ynys Môn yn adnodd hamdden pwysig i drigolion ac ymwelwyr. Fodd bynnag, mae'r rhwydwaith yn llai gwerthfawr ar hyn o bryd fel

ased a chyfrannwr i gwrdd ag amcanion trafndiaeth gynaliadwy. Yn sicr, mae gan rwydwaith HTC Ynys Môn gyfraniad pwysig i'w wneud tuag at gyflawni amcanion DTLI (C) 2013 ac amcanion trafndiaeth gynaliadwy ehangach. Mae gan rwydwaith HTC Ynys Môn botensial sylweddol i greu rhagor o gyfleoedd i ddarparu llwybrau Teithio Llesol mwy diogel, cynaliadwy, oddi ar y ffordd. Mae'n hanfodol buddsoddi yn y tymor byr a'r tymor hir i wella rhwydwaith HTC Ynys Môn er mwyn cynyddu nifer y bobl sy'n defnyddio'r rhwydwaith at ddibenion Teithio Llesol.

'Mapiau Llwybrau Presennol'

Yn dilyn cyfnod o ymgynghori â'r cyhoedd yn 2016, cynhyrchodd a chyflwynodd y Cyngor ein **Mapiau Llwybrau Presennol** ar gyfer ardaloedd dynodedig yn Ynys Môn. Mae'r mapiau hyn yn cynnwys llwybrau ar y ffordd ac oddi ar y ffordd (gan gynnwys rhannau o HTC), ar gyfer cerddwyr a beicwyr, ac sy'n cael eu hystyried yn addas i gwrdd â gofynion DTLI (C) 2013.

Mae'r saith anheddiad a ddynodwyd gan Lywodraeth Cymru fel a ganlyn:

- Caergybi
- Y Fali
- Amlwch
- Benllech
- Porthaethwy (yn cynnwys Llandegfan)
- Llanfairpwllgwyngyll
- Llangejni

Mae Mapiau Llwybrau Presennol ar gyfer yr ardaloedd hyn wedi'u cymeradwyo gan Lywodraeth Cymru ac maent ar gael i'w gweld ar [wefan](#) y Cyngor Sir.

'Mapiau Rhwydwaith Integredig'

Gofyn arall gan DTLI (C) 2013 yw i'r Cyngor gynhyrchu Mapiau Rhwydwaith Integredig ar gyfer y saith ardal ddynodedig a restrir uchod. Anfonwyd y Mapiau Rhwydwaith Integredig drafft i'w cymeradwyo gan Lywodraeth Cymru ym mis Tachwedd 2017. Fodd bynnag, ni chawsant eu derbyn yn y cyflwyniad cyntaf a rhaid eu hailgyflwyno erbyn Awst 2018.

Roedd cynhyrchu'r mapiau hyn yn gyfle gwerthfawr i ddadansoddi a mapio rhannau o rwydwaith HTC Ynys Môn sydd ar hyn o bryd yn llwybrau Teithio Llesol o ansawdd uchel neu a allai fod yn addas (ar ôl gwelliannau penodol) i fod yn llwybrau o'r fath.

Byddai rhannau o rwydwaith HTC Ynys Môn yn elwa'n sylweddol ar gael grantiau ar gyfer gwelliannau o'r fath. Byddai sicrhau grantiau hefyd yn codi safon a hygyrchedd y rhannau hyn.

Dyma ffynonellau cyllid posib ar gyfer gwelliannau o'r fath:

- Y Gronfa Cludiant Lleol,
- Grant Cyfalaf Diogelwch y Ffyrdd,
- Grant Llwybrau Diogel mewn Cymunedau

3.3 Asesu Anghenion Defnyddwyr

3.3.1 Ymgynghori â'r cyhoedd

Agwedd hanfodol ar CGHT 2 yw asesu i ba raddau y mae rhwydwaith HTC Ynys Môn yn cwrdd ag anghenion y cyhoedd - **heddiw** ac yn y **dyfodol**. Er mwyn cyflawni'r asesiad allweddol hwn, cynhaliwyd ymgynghoriad gan ddefnyddio tri holiadur ar lein wedi'u targedu. Rhoes yr Holiaduron gyfle i gael ystod eang ac amrywiol o safbwyntiau a barn y cyhoedd a phartïon â diddordeb. Mae'r adborth hwn wedi cyfrannu at lunio nodau ac amcanion CGHT 2.

Dyma oedd y tri holiadur:

- i) Holiadur ar gyfer y Cyhoedd
- ii) Holiadur ar gyfer Tirfeddianwyr
- iii) Holiadur ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned

Yn ystod y cyfnod ymgynghori, rhoddwyd cyfle i'r cyhoedd a sefydliadau â diddordeb roi adborth ychwanegol i'r Cyngor trwy lythyr, e-bost, ffôn, a thros y cyfryngau cymdeithasol er mwyn ehangu ymhellach ar faterion a themâu a godwyd yn yr holiaduron.

Gellir cael adroddiad llawn a chynhwysfawr ar ganlyniadau a dadansoddiad o'r holiaduron [yma](#).

3.3.2 Anabledd a "Mynediad i Bawb"

Un o'r asesiadau statudol sy'n ofynnol ar gyfer CGHT 2 yw asesu hygyrchedd rhwydwaith HTC Ynys Môn ar gyfer pobl ag anableddau, gan gynnwys pobl sy'n ddall, yn rhannol ddall neu sydd ag anawsterau symudedd (defnyddwyr llai abl), a rhoi sylw dyladwy i ofynion DC 2010. Mae'r adran hon yn asesu anghenion defnyddwyr llai abl ac mae'n amlinellu sut y gellir gwneud gwelliannau allweddol i rwydwaith HTC Ynys Môn, er mwyn gwella hygyrchedd i ddefnyddwyr llai abl a'r rheini nad ydynt yn defnyddio'r rhwydwaith ar hyn o bryd.

DC 2010:

"Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn amddiffyn pobl yn gyfreithlon rhag gwahaniaethu yn y gweithle ac yn y gymdeithas ehangach. Disodlodd ddeddfau gwrthwahaniaethu blaenorol ag un Ddeddf, gan wneud y gyfraith yn haws ei deall a chryfhau gwarchodaeth mewn rhai sefyllfaoedd. Mae'n nodi'r gwahanol ffyrdd y mae'n anghyfreithlon i drin rhywun"

(<https://www.gov.uk/guidance/equality-act-2010-guidance>).

Mae DC 2010 yn pennu nifer o 'nodweddion gwarchodedig' sy'n cynnwys:

- oedran,
- rhyw,
- anabledd,
- ailbennu rhywedd,

- priodas a phartneriaeth sifil,
- beichiogrwydd a mamolaeth,
- hil,
- crefydd neu gred,
- tueddfryd rhywiol.

Mae DC 2010 yn ei gwneud hi'n anghyfreithlon gwahaniaethu'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol yn erbyn rhywun ar sail y 'nodweddion gwarchodedig' hynny. Mae Adran 149 DC 2010 yn cyflwyno 'dyletswydd cydraddoldeb y sector cyhoeddus' sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau, wrth gyflawni eu swyddogaethau, roi sylw dyladwy i'r angen i ddileu gwahaniaethu, aflonyddu, erledigaeth ac unrhyw ymddygiad arall a waherddir dan y Ddeddf.

“Llwybrau Mynediad Hawdd”: Gwella gwaith rheoli strwythurau ar y rhwydwaith HTC

Mae rheoli strwythurau'n briodol ar y rhwydwaith HTC yn hollbwysig wrth benderfynu pa mor hawdd yw cael at rannau o'r rhwydwaith a pha mor hawdd yw eu defnyddio i rai mathau o ddefnyddwyr. Gall strwythurau ar y rhwydwaith fod yn rhwystrau sylweddol i rai mathau o ddefnyddwyr ac atal rhai pobl o fewn cymdeithas rhag defnyddio a mwynhau'r rhwydwaith HTC. Er enghraifft, gall camfeydd fod yn strwythurau cyfyngol iawn i lawer o ddefnyddwyr llai abl. Mae giatiau mochyn yn llai cyfyngol na chamfeydd ond fe all fod yn rhwystr i bobl sy'n defnyddio cadeiriau gwthio neu gadeiriau olwyn.

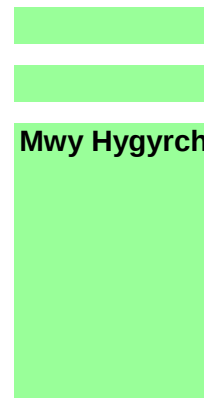
Gall strwythurau gael effaith ar hygyrchedd y rhwydwaith HTC i:

- i.) **Bobl anabl:** gan gynnwys y rhai â symudedd cyfyngedig a / neu nam ar y golwg.
- ii.) y rhai sy'n defnyddio **cadeiriau gwthio**
- iii.) Pobl **hŷn** neu bobl **ifanc** iawn.

Felly mae'n hanfodol gweithredu'n gyfannol ac ystyried anghenion defnyddwyr llai abl bob amser wrth awdurdodi strwythurau newydd neu wrth wneud gwelliannau i'r rhwydwaith HTC er mwyn lleihau'r rhwystrau ffisegol. Bydd gweithredu'n gyfannol fel hyn wrth reoli HTC yn sefydlu rhwydwaith HTC sy'n fwy hygyrch a chynhwysol.

Agwedd sylfaenol ar reoli strwythurau ar y rhwydwaith HTC yw gweithredu'r **'Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol'**. Mae'r polisi hwn yn golygu gosod y math lleiaf cyfyngol o strwythur sy'n ymarferol bosib ar y rhwydwaith pan fyddir yn gosod strwythurau newydd, newid strwythurau presennol neu'n gwneud gwelliannau cyffredinol i'r rhwydwaith:

Egwyddorion Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol y Cyngor (Yn ôl trefn y strwythur a ffeirir)
1.) Bwlch: yr opsiwn mwyaf ffafriol a'r strwythur o'r math lleiaf cyfyngol
2.) Giât cerddwyr: math o strwythur a ffeirir, yn rhoi mynediad hawdd i ddefnyddwyr
3.) Giât Mochyn: caiff ei ffafrio, fodd bynnag gallai rhai defnyddwyr gael anawsterau wrth ddefnyddio giatiau mochyn, (megis defnyddwyr cadeiriau olwyn neu gadeiriau gwthio).
4.) Camfa: yr opsiwn a ffeirir leiaf a hwn yw'r strwythur o'r math mwyaf cyfyngol. Fel arfer ni chaiff camfa ei chaniatáu ar HTC sydd newydd ei greu. Ni fydd camfa'n cael ei gosod ar y rhwydwaith onid yw hi'n amhosib neu'n anymarferol gosod pob math arall o strwythur a bod y Cyngor wedi methu dod i gytundeb â'r tirlfeddiannwr.

Wrth weithredu'r Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol hwn, mae angen cydbwysedd rhwng cwrdd â chyfarwyddyd ac ystyried gofynion y tirlfeddiannwr a'r deilydd tir (megis cadw anifeiliaid i mewn) yn ogystal ag arwyddocâd hanesyddol rhai strwythurau (hen gamfeydd / giatiau carreg o ddyluniad lleol nodweddiadol) sydd ar y rhwydwaith.

Ffordd effeithiol o wella hygyrchedd y rhwydwaith HTC yw ymrwymo i gytundebau gyda thirlfeddiannwyr / deiliaid tir dan **Adran 147ZA DP 1980**. Mae'r mathau hyn o gytundebau yn fodd i'r Cyngor ddisodli'r strwythurau presennol â mathau llai cyfyngol, er mwyn gwella hygyrchedd i ddefnyddwyr llai abl.

Pan fydd tirlfeddiannwr / deilydd tir yn gofyn am strwythur newydd dan adran 147 DP1980 (gweler 3.2.2) bydd y Cyngor ond yn caniatáu gosod giatiau mochyn a giatiau cerddwyr, i sicrhau hygyrchedd da.

Gwella wynebau HTC

Yn ogystal â rheoli strwythurau ar y rhwydwaith yn briodol, mae gwella arwynebau HTC hefyd yn gyfraniad pwysig i wella hygyrchedd i bob defnyddiwr, yn enwedig defnyddwyr llai abl. Mae adran 62 DP 1980 yn rhoi pŵer gwella cyffredinol i'r Cyngor er mwyn gwneud gwelliannau i wyneb unrhyw briffordd. Mae'r gwelliannau a wneir i wynebau HTC yn hanfodol gan y gall math y wyneb a'r graddiant fod yn rhwystr mawr i ddefnyddwyr llai abl.

Dyma mathau'r gwelliannau i wyneb sy'n fantais sylweddol i ddefnyddwyr llai abl:

- Lledu (yn arbennig o bwysig ar gyfer 'lwybrau aml-ddefnyddiwr')
- Gwella ansawdd y wyneb i ddarparu wynebau cadarn a gwastad (trwy darmacio / concritio) sydd wedi'u draenio'n dda ac yn rhydd o fwd.

Bydd darparu mwy o lwybrau mynediad hawdd neu lwybrau di-gamfa ar Ynys Môn, sydd wedi'u hwynebu'n ddigonol, yn creu rhwydwaith HTC mwy hygyrch a chynhwysol a fydd o fudd i bob math o ddefnyddiwr.

Dadansoddi graddiant y rhwydwaith HTC

Yn 2017 comisiynwyd ymgynghorydd i gynnal dadansoddiad o raddiant rhwydwaith HTC Ynys Môn. Gwnaed hyn trwy ymarfer bwrdd gwaith gan ddefnyddio System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS). Mae data'r graddiant wedi'i fewnforio i'n cronfa ddata HTC. Mae sefydlu graddiant y rhwydwaith yn bwysig gan y bydd cael topograffi / wyneb sy'n ddigon gwastad a bas yn arbennig o fudd i bobl nad ydynt yn medru symud llawer (yn enwedig y rheiny sy'n ddibynol ar gadair olwyn), a'r rhai sy'n ddall neu'n rhannol ddall. Bydd defnyddio'r data hwn, ynghyd â data ar strwythurau, yn fodd i nodi llwybrau sydd neu a allai (ar ôl gwelliannau) fod yn addas ar gyfer mynediad i'r llai abl a bod yn llwybrau mynediad hawdd o ansawdd uchel.

Nid oes gan y Cyngor gofnod cyflawn o fathau wyneb y llwybr yn ein cronfa ddata, felly, mae'n debyg y bydd angen cynnal arolygon ychwanegol cyn y gellir rhyddhau gwybodaeth lawn am 'llwybrau mynediad hawdd'.

3.3.3 Gwella iechyd a lles

Mae yna dystiolaeth aruthrol o wahanol ffynonellau o'r manteision sylweddol y gall yr amgylchedd naturiol ac ymarfer corff rheolaidd eu rhoi yng nghyswllt iechyd a lles corfforol a meddyliol pobl. Yn ôl [gwefan](#) Galw Iechyd Cymru, mae pobl sy'n ymarfer yn gorfforol ac yn rheolaidd yn llai tebygol o fod mewn perygl o ddatblygu nifer o glefydau cronig, megis: clefyd y galon, diabetes math 2, strôc a rhai mathau o ganser. Dengys gwaith ymchwil hefyd y gall gweithgaredd corfforol rheolaidd roi hwb i hunan-barch, hwyliau, ansawdd cysgu ac egni, yn ogystal â lleihau'r risg o straen ac iselder.

Mater iechyd o bwys sy'n wynebu'r DU, ac yn wir Cymru, yw nifer gynyddol y bobl sydd dros eu pwysau neu'n ordew, ac mae hyn yn rhoi pwysau sylweddol ar adnoddau a gwasanaethau megis y GIG. Mae [Arolwg Cenedlaethol Cymru \(2016-17\)](#) yn nodi bod 59% o oedolion (16 oed a throsodd) yng Nghymru naill ai dros eu pwysau neu'n ordew. Gall gweithgaredd corfforol rheolaidd, megis cerdded a seiclo, helpu pobl sydd dros eu pwysau neu'n ordew i leihau eu pwysau, a lleihau'r risg o ddatblygu llawer o broblemau iechyd y gall y ffaith eu bod dros eu pwysau neu'n ordew eu hachosi.

O gofio toreth y dystiolaeth sy'n pwysleisio pwysigrwydd gweithgaredd corfforol rheolaidd ar ein hiechyd a'n lles corfforol a meddyliol, mae gan amgylchedd naturiol a rhwydwaith HTC Ynys Môn, yn sicr, rôl bwysig i'w chwarae wrth ddarparu cyfleoedd a manteision iechyd a lles o'r fath. Gyda buddsoddiad a gwelliannau strategol, mae gan rhwydwaith HTC fwy o botensial i wella ansawdd bywyd, lleihau anghydraddoldebau iechyd a chreu cymdeithas fwy gweithgar ac iachach. Bydd cael mwy o bobl yn cerdded a seiclo yn hytrach na defnyddio modur preifat yn rhoi llawer o fanteision amgylcheddol, trwy leihau llygredd aer a thagfeydd yn sgil cerbydau modur.

Mae rhwydwaith HTC sydd wedi'i reoli'n dda, wedi'i wella ac sy'n fwy hygyrch yn debygol iawn o gynyddu nifer y bobl fydd yn defnyddio'r rhwydwaith i wella eu hiechyd a'u lles personol, a byddant yn cyfrannu at gyflawni nodau iechyd a lles ehangach. Mae gwelliannau o'r fath yn arbennig o bwysig mewn cymunedau mwy difreintiedig ar Ynys Môn, gan fod rhwydwaith HTC yn darparu adnodd am ddim.

Mae cynyddu nifer y **llwybrau aml-ddefnyddwyr** sy'n hygyrch i bawb, gan gynnwys marchogion, seiclwyr, defnyddwyr llai abl a rhai nad ydynt yn ddefnyddwyr, yn hollbwysig i roi rhagor o gyfleoedd i ddefnyddio'r rhwydwaith HTC er iechyd a lles pobl.

Mae CGHT 2 yn ymdrechu i gyflawni nodau ac amcanion iechyd a lles ehangach yn strategol mewn cydweithrediad â deddfwriaethau a pholisïau eraill fel y nodir yn Adran 'Cyddestun Polisi' y ddogfen hon. Lle bo modd, bydd y Cyngor yn anelu at ddiogelu, gwella a hyrwyddo'r rhwydwaith HTC er mwyn gwella diogelwch, hygyrchedd, a chynyddu manteision iechyd, hamdden a lles i bawb yn y gymdeithas.

Sut mae CGHT 2 yn cysylltu ag amcanion iechyd a llesiant ehangach?

Mae yna lawer o fentrau iechyd a lles ehangach wedi'u hamlinellu a'u hyrwyddo gan Lywodraethau Cymru a'r Deyrnas Unedig, Awdurdodau Lleol Cymru, sefydliadau cenedlaethol a lleol ac ymgyrchoedd sy'n anelu at wella iechyd a lles y genedl. Nod y rhain yw hyrwyddo ffyrdd o fyw iachach trwy gael mwy o bobl i gymryd rhan mewn gweithgaredd corfforol rheolaidd er mwyn cael cymunedau iachach a mwy gwydn.

Deddf Lles Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Nod CGHT 2 yw cyflawni nodau ac amcanion, a amlinellir yn y ddeddfwriaeth berthnasol fel **DLICD (C) 2015**. Nod y Ddeddf yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru a gweithredu'r egwyddor o ddatblygu cynaliadwy. Mae'r Ddeddf yn rhoi dyletswydd ar y Cyngor i gynllunio yn y tymor hir, gweithio'n agosach â phobl a chymunedau a bod yn fwy cyfannol ei ffordd; a mynd i'r afael â materion fel newid yn yr hinsawdd, tlodi, anghydraddoldebau iechyd, diffyg cyflogaeth a thwf economaidd. Nod y Cyngor yw creu rhwydwaith HTC sy'n rhoi cyfle cyfartal i bawb, cryfhau cydlynad cymdeithasol a gwella iechyd a lles cenedlaethau'n gynaliadwy – heddiw ac yn y dyfodol.

Mae DLICD (C) 2015 wedi rhoi saith o 'nodau lles' ar waith er mwyn mynd i'r afael â'r materion hyn:

-
- Cymru **lewyrchys**
- Cymru **gydnerth**
- Cymru **iachach**
- Cymru fwy **cyfartal**
- Cymru o **gymunedau cydlynus**
- Cymru o **ddiwylliant bywiog** a **iaith Gymraeg sy'n ffynnu**
- Cymru sy'n **gyfrifol ar lefel fyd-eang**

Cynllun Cyngor Sir Ynys Môn (2017-2022)

Nod y Cynllun hwn yw creu cymunedau ar Ynys Môn sy'n "iach, ffyniannus a llewyrchus". Nod CGHT 2 yw cyfrannu tuag at y nodau hyn.

Dewch i Gerdded Cymru

Rhaglen gerdded sy'n ymestyn ledled Cymru gyfan yw *Dewch i Gerdded Cymru*. Mae'r rhaglen yn cael ei rhedeg gan Ramblers Cymru ac fe'i hariennir trwy grant gan Lywodraeth Cymru. Nod y rhaglen yw sicrhau bod poblogaeth Cymru yn iachach ac yn fwy egniol trwy gerdded yn rheolaidd. Mae eu [gwefan](#) yn galluogi trigolion Ynys Môn ac ymwelwyr chwilio am deithiau cerdded lleol, a lawrlwytho ac argraffu gwybodaeth a mapiau o wahanol lwybrau dethol. Gall trigolion ac ymwelwyr Ynys Môn drefnu'r teithiau cerdded eu hunain neu ymuno â grŵp sydd wedi'i drefnu / teithiau tywys a gynhelir yn rheolaidd ar draws Ynys Môn. Mae rhwydwaith HTC Ynys Môn yn rhan annatod o'r rhaglen gerdded hon.

Newid am Oes (Cymru)

Ymgyrch iechyd genedlaethol yng Nghymru a Lloegr yw *Newid am Oes*. Yng Nghymru, fe'i cefnogir gan Lywodraeth Cymru, gyda'r nod o roi cyngor a chymorth gwerthfawr i boblogaeth Cymru i wella eu hiechyd a'u lles.

Un o'r prif fentrau sy'n ymestyn o'r ymgyrch yw *Cerdded am Oes* sy'n hyrwyddo manteision cerdded yn rheolaidd i wella iechyd a lles personol. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod gan y rhwydwaith HTC rôl hanfodol i'w chwarae wrth gyflawni'r nodau a amlinellir mewn ymgyrchoedd o'r fath. Yn wir, mae Llwybr Arfordir Cymru (a Llwybr Arfordir Ynys Môn) yn cael ei hyrwyddo'n weithredol ar [wefan](#) *Newid am Oes* fel modd o wella iechyd a lles trwy gymryd rhan mewn ymarfer corff rheolaidd.

Cynghrair Iechyd Ynys Môn

Nod Cynghrair Iechyd Ynys Môn yw gwella iechyd ac ansawdd bywyd pobl Ynys Môn. Arweinir Cynghrair Iechyd Ynys Môn gan y Cyngor er mwyn cymryd cyfrifoldeb corfforaethol am gydlynid ei wasanaethau ei hun a thynnu ar gyfraniadau'r GIG ac eraill gan gynnwys gwasanaethau nyrsio cymunedol ac ysgolion, timau cyffuriau ac alcohol lleol, partneriaethau adfywio cymunedol, cynghorau gwirfoddol, sirol, lleol ac aelodau o gynlluniau atal troseddu / diogelwch cymunedol, lleol i ategu rhaglenni cydlynol a chynhwysfawr o weithgareddau gwella iechyd. Dylai Cynghrair Iechyd Ynys Môn hwyluso gwaith amlddisgyblaethol lleol ar draws yr holl swyddogaethau iechyd cyhoeddus. Gall y rhwydwaith HTC gyfrannu at gwrdd â rhai o amcanion y Gynghrair Iechyd.

Ariennir y Gynghrair gan Lywodraeth Cymru ac mae'n cynnwys cynrychiolwyr o:

- Sawl adran o'r Cyngor
- Medrwn Môn
- Bwrdd Iechyd Lleol Ynys Môn
- Ymddiriedolaeth GIG Gogledd-orllewin Cymru
- Cyngor Iechyd Cymunedol Ynys Môn
- Y Comisiwn Gwasanaethau Cyfreithiol
- Gwasanaeth Tân ac Achub Gogledd Cymru

Bydd y Cyngor yn ymdrechu i gynyddu manteision iechyd a lles rhwydwaith HTC Ynys Môn. Bydd HTC o ansawdd gwell, mwy hygyrch ac wedi'i gysylltu'n well, ynghyd â phartneriaeth a chydweithrediad cryfach rhwng y Cyngor a sefydliadau a mudiadau perthnasol, yn cyfrannu at gymdeithas fwy gweithgar, iachach a mwy cyfartal.

3.3.4 Rhoi sylw i Brinder Llwybrau Ceffylau ar Ynys Môn

Yn 2004, cynhyrchodd Cyngor Sir Ynys Môn [Strategaeth Llwybrau Ceffylau](#). Pwrpas y strategaeth hon oedd rhoi trosolwg o gyflwr presennol y rhwydwaith llwybrau ceffylau ar

Ynys Môn a darparu sail ar gyfer dull systematig o wella llwybr ceffylau a darpariaeth marchogaeth ar draws yr ynys, yn unol ag amcanion Cyngor Sir Ynys Môn.

Yr hyn yr oedd gweithredu'r strategaeth yn ceisio'i wneud oedd:

- Yn y tymor canolig, datblygu a gweithredu tri llwybr ceffylau cylchol erbyn 2006; ac
- Yn y tymor hir, datblygu rhwydwaith o lwybrau ceffylau ar draws yr arfordir.

Nodwyd tri maes gwaith penodol y mae angen eu gwneud os bydd rhwydwaith o lwybrau marchogaeth i'w sefydlu. Dyma'r rhain:

- Ymchwil Hanesyddol
- Prosiect Ffyrdd Tawel, a
- Creu Llwybrau Newydd

Oherwydd prinder adnoddau, ychydig o gynnydd a gafwyd o ran cyflawni nodau ac amcanion y Strategaeth i wella'r ddarpariaeth ar gyfer marchogion ar Ynys Môn.

Bu cynnydd cymedrol yng nghyfran y rhwydwaith HTC y gall marchogion ei defnyddio ers cyhoeddi'r CGHT cyntaf. Mae hyd Llwybrau Ceffylau, Cilffyrdd Cyfyngedig a Chilffyrdd Cyfyngedig Agored i Unrhyw Draffig a gofnodwyd ar y MaDS wedi codi o **6.6 KM** yn 2004 i **15.3 KM** yn 2018. Daeth y cynnydd hwn yn bennaf yn sgil GAMS a wnaed ar sail gwaith ymchwil hanesyddol ac un cytundeb creu.

Mae amcanion strategaeth 2004 yn parhau'n berthnasol ac yn bwysig ac fe'u hadlewyrchir yn y Datganiad Gweithredu newydd.

3.3.5 Cyfleu gwybodaeth am HTC a mynediad

Mae'r ffordd y mae pobl yn cael gwybodaeth am rwydwaith HTC Ynys Môn a chyfleoedd mynediad ehangach wedi gwella'n sylweddol ers cyhoeddi'r CGHT cyntaf ym Môn. Mae technolegau modern ac atebion ar lein wedi bod yn allweddol i gyflawni hyn. Er 2012, un o'r prif ffyrdd o roi gwybodaeth am fynediad i'r cyhoedd yw trwy system mapio ar lein rhyngweithiol yn <https://publicrightsofway.anglesey.gov.uk/web/standardmap.aspx> Mae'r cyfleuster hwn yn fodd i'r cyhoedd weld HTC a Llwybrau Seiclo ar yr un mapiau Arolwg Ordnans cyfredol, cael rhifau llwybr a statws, edrych ar fathau'r strwythurau sydd ar bob llwybr (camfeydd, gatiau, pontydd, ac ati) a hefyd edrych ar Dir Mynediad sydd wedi'i fapio.

Ym mis Chwefror 2018, uwchraddiwyd gwefan rhyngweithiol y Cyngor i fod yn fwy cydnaws â ffonau clyfar a thabledi (gan gynnwys cyfleuster GPS). Hefyd, ychwanegodd gyfleuster argraffu o dempled, a chyflwynodd ffordd i'r cyhoedd adrodd ar faterion a gafwyd ar rwydwaith HTC Ynys Môn (gan gynnwys gweld a diweddarau gwybodaeth am faterion a gofnodir yn y gronfa ddata).

Os yw'n ymarferol, bydd y Cyngor yn ymdrechu i ddatblygu'r safle rhyngweithiol ar lein ymhellach yn y dyfodol i gynnwys gwybodaeth am lwybrau hyrwyddol, mathau eraill o fynediad llinol (llwybrau caniataol, ffyrdd sirol heb wyneb), a gwybodaeth am hygyrchedd llwybrau a 'llwybrau mynediad hawdd'. Trwy ychwanegu haenau ychwanegol o wybodaeth

am ffactorau fel mathau o wyneb, bydd graddiannau a lled yn fodd i ddefnyddwyr llai abl nodi llwybrau addas i'w defnyddio.

Yn ogystal â datblygu'r wefan mapio rhyngweithiol ymhellach, ystyrir bod angen gwella ymhellach y wybodaeth destunol sydd ar gael ac sy'n ymwneud â HTC ar ein gwefan. Y pynciau a nodwyd yw:

Pwnc	Mater
Polisiâu HTC	Mae angen casglu'r rhain, eu cyhoeddi ar lein a'u diweddarau'n rheolaidd
Ffurflenni cais a nodiadau cyfarwyddyd ar gyfer Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus, Gorchmynion Addasu Mapiau Swyddogol, Gorchmynion Cau Dros Dro	Nid ydynt ar gael ar lein ar hyn o bryd ond fe'u hanfonir drwy e-bost ar gais. Byddai sicrhau eu bod ar gael ar lein o fudd i bawb.
Cofrestrau o Geisiadau am Orchymyn Addasu Mapiau Swyddogol, ceisiadau am Orchymynion Llwybrau Cyhoeddus, deponiadau dan adran 31 (6) DP 1980	Mae'n ofyniad statudol cyhoeddi'r cofrestrau hyn ar lein, ond nid yw Ynys Môn wedi eu diweddarau er tua 7 mlynedd

4. Datganiad Gweithredu

4.1 Trosolwg

Mae'r Datganiad Gweithredu'n amlinellu ymrwymïadau strategol eang y Cyngor tuag at gwrdd â'r anghenion a datblygu cyfleoedd a nodwyd yn yr asesiadau. Awgryma canllawiau CGHT mai nodau tymor hir a strategol digonol yn unig y dylid eu cynnwys ac sy'n annhebygol o ddarod yn oes deng mlynedd y CGHT.

Mae angen cynnwys ymrwymïadau tymor byr neu dymor canolig yn y Cynlluniau Cyflawni fydd yn atodiad i'r CGHT (gweler 4.3 isod).

4.2 Y Datganiad Gweithredu

Rhif	Gweithred	Nodau ac Amcanion
DG1	Gwella Systemau Rheoli'r HTC	Sefydlu hierarchaeth o lwybrau fel y gellir targedu ein hadnoddau lle maent yn fwyaf tebygol o ddiwallu anghenion y cyhoedd

Rhif	Gweithred	Nodau ac Amcanion
		- Blaenoriaethu achosion Gorchymyn Addasu Map Swyddogol yn unol â'r polisi diwygiedig - Cynyddu nifer yr erlyniadau am rwystro / ymyrraeth anghyfreithlon a gwella'r ffordd yr ydym yn ymdrin â nhw - Gwella trefniadau strimio llwybrau trwy adolygu'r system bresennol gyda Chynghorau Tref a Chymuned - Annog cymunedau lleol a gwirfoddolwyr i gymryd rhan mewn gwaith cynnal a chadw a rheoli llwybrau'n rheolaidd
DG2	Gwella cyflwr yr HTC a'r rhwydwaith mynediad ehangach	- Cynyddu cyfran y rhwydwaith sy'n hawdd ei defnyddio - Gwella hygyrchedd Tir Mynediad trwy wella cysylltiadau llwybr ato a gwella 'mannau mynediad' lle bo angen
DG3	Gwella cyfleoedd ar gyfer mynediad i farchogion	- Cynyddu hyd llwybrau ceffylau, llwybrau troed cyfyngedig a CAUD ar y MaDS fel cyfran o'r rhwydwaith HTC cyfan - Sefydlu llwybrau ceffylau cylchol
DG4	Parhau i gefnogi gwaith datblygu Llwybr Arfordir Ynys Môn.	- Cynnal ein gwelliannau parhaus fel bod y llwybr yn cwrdd â safonau Llwybr Arfordir Cymru - Lle bo hynny'n ymarferol, lleihau rhannau sydd ar y ffordd a darparu llwybr mwy 'arfordirol'
DG5	Gwella'r gwaith lledaenu gwybodaeth am HTC Ynys Môn	Datblygu rhagor ar system mapio rhyngweithiol y Cyngor i gynnwys llwybrau hyrwyddo, llwybrau cylchol,

Rhif	Gweithred	Nodau ac Amcanion
	a'i Rhwydwaith mynediad ehangach.	ffyrdd sirol heb wyneb, llwybrau caniataol a llwybrau mynediad hawdd. Gwella gwybodaeth arall am y wefan, gan gynnwys cyhoeddi polisiau HTC, ffurflenni cais amrywiol a chofrestri statudol (sy'n ofynnol dan DCGHT 2000).
DG6	Gweithredu Deddf Teithio Llesol (Cymru) 2013 ac amcanion trafnidiaeth gynaliadwy	- Gwneud gwelliannau i HTC yn saith ardal ddynodedig Ynys Môn a nodwyd ar y Map Llwybrau Integredig er mwyn cwrdd â'r amcanion hyn. - Hyrwyddo rhwydwaith HTC Ynys Môn fel modd ymarferol o dtrafnidiaeth gynaliadwy i leihau dibyniaeth ar gerbyd modur preifat a hyrwyddo manteision amgylcheddol.
DG7	Darparu mwy o 'Lwybrau Mynediad Hawdd' i gynorthwyo defnyddwyr llai abl a gwella a hyrwyddo'r rhwydwaith HTC yn strategol i roi manteision iechyd a lles i'r cyhoedd.	- Cynorthwyo pobl â phroblemau symudedd - Nodi, blaenoriaethu, a chynllunio'n strategol ar gyfer gwelliannau i'r rhwydwaith HTC a fydd yn gwella iechyd a lles trigolion Ynys Môn. - Hyrwyddo manteision iechyd a lles rhwydwaith HTC Ynys Môn.

4.3 Trefniadau ar gyfer Cynlluniau Cyflawni

Rhaid i'r Cynlluniau Cyflawni gynnwys y darnau hyn:

1. Gwerthusiad o gynnydd wrth gyflawni'r CGHT a chynlluniau gweithredu blaenorol (nad yw'n berthnasol ar gyfer Cynllun Cyflawni cyntaf CGHT2)
2. Adolygiad o bolisiau ar gyfer rheoli HTC.
3. Cynlluniau gwaith SMART (Penodol, Mesuradwy, y Cytunwyd arnynt, Realistig, wedi'u Seilio ar Amser) yn nodi ac yn gosod allan y tasgau y mae eu hangen i gyflawni prif nodau'r Datganiad Gweithredu er mwyn rheoli a gwella'r rhwydwaith yn well dros y cyfnod cyflawni.

Mae'r Cynllun Cyflawni cyntaf i'w weld yn Atodiad 3 ac mae'n cynnwys y cyfnod 2018/19 - 2021/22.

Y bwriad yw adolygu ac adnewyddu Cynlluniau Cyflawni o fewn tair i bedair blynedd, mewn ymgynghoriad â Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn. Y bwriad yw adrodd i'r Fforwm hwn ar gynnydd bob blwyddyn. Cyhoeddir y Cynllun Gwella Hawliau Tramwy a Chynlluniau Cyflawni ar wefan y Cyngor.

Atodiad 1 – Rhestr Ymgynghori

- Cyngorau Cymuned a Thref
- Aelodau Lleol Cyngor Sir Ynys Mon (Cyngorwyr)
- Aelodau Fforwm Mynediad Lleol Ynys Mon
- Cyfoeth Naturiol Cymru
- Cymdeithas y Cerddwyr (Grwp Ynys Mon)
- British Horse Society
- Open Spaces Society
- The Byways and Bridleways Trust
- Cycling UK
- Sustrans Cymru
- Yr Ymddiriedolaeth Gendeloethol
- Undeb Amaethwyr Cymru
- Country Land and Business Association (CLA)
- Taran
- Cymdeithas Cyngori ac Adfocatiaeth Gogledd Cymru
- NFU Cymru
- British Mountaineering Council (BMC)

Atodiad 2: Gwerthuso Gwaith Cyflawni CGHT blaenorol a gwariant grant CGHT Cynnydd ar Ddatganiad Gweithredu Cynllun Gwella Hawliau Tramwy (CGHT) 1 2008-2018

Cyf	Gweithred	Dyddiad Targed	Cynnydd hyd at Chwefror 2018
M1	Y broses o flaenoriaethu llwybrau yn cael ei chyflawni trwy ymgynghoriad parhaus â rhanddeiliaid gwybodus. Cynnal a chadw'r hawliau tramwy hyn wedyn yn cymryd blaenoriaeth dros lwybrau y defnyddir llai arnynt.	2012	Mae is-grŵp o'r Fforwm Mynediad Lleol wedi ystyried rhai ardaloedd cynghorau cymuned. Dynodwyd blaenoriaeth, megis "Blaenoriaeth uchaf", "Blaenoriaeth Ganolig", "Blaenoriaeth Isel" neu "Ychydig neu ddim Blaenoriaeth" i gysylltiadau llwybrau. Cafodd 559 o 2948 o gysylltiadau llwybr eu graddio (19%). Ni chwblhawyd y broses oherwydd y llwyth gwaith uchel dan sylw.
M2	Gwaith cynnal hawliau tramwy cyhoeddus yn cyrraedd ffigwr interim o 65% o'r holl lwybrau sy'n agored ac yn hygyrch erbyn 2012.	2012	2005/06 – Ystyriwyd bod 46.9% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2006/07 – Ystyriwyd bod 53.1% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2007/08 – Ystyriwyd bod 47.0% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2008/09 - Ystyriwyd bod 54.8% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2009/10 – Ystyriwyd bod 51.3% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2010/11 – Ystyriwyd bod 58.7% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2011/12 – Ystyriwyd bod 58.7% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2012/13 – Ystyriwyd bod 66.2% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' 2013/14, 2014-15, 2015-16 - ni chynhaliwyd yr un arolwg Blwyddyn galendr 2017– Ystyriwyd bod 62.8% o HTC yn 'hawdd i'w defnyddio' Er na chyrraeddwyd y targed 65% erbyn 2012 cafwyd gwelliant sylweddol yng nghanran y llwybrau sy'n pasio'r prawf rhwyddineb defnyddio.
M3	Parhau i gynnal a chadw ar hyd gweddill y rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus	Parhaus	Caiff hyn ei wneud ond nid oes modd mesur y pwynt gweithredu
M4	Safonau newydd i'w gweithredu mewn perthynas â dodrefn llwybrau troed a'u gosod	Parhaus	Dilynir Safon Brydeinig BS 5709:2001 'Bylchau, giatiau a chamfeydd —Manyleb' yn y rhan fwyaf o achosion. Byddai hefyd o fudd cynhyrchu dogfen safonau gyda dimensiynau gosod a chyfarwyddiadau adeiladu/gosod ar gyfer y mathau mwyaf cyffredin o strwythurau.
M5	Archwiliadau i'w cyflawni ar ôl cwblhau'r holl waith llwybrau i sicrhau bod pob contractwr yn glynu wrth y safonau.	Parhaus	Caiff hyn ei wneud yn y rhan fwyaf o achosion

Cyf	Gweithred	Dyddiad Targed	Cynnydd hyd at Chwefror 2018
M6	Dechrau astudiaeth o ran effeithiolrwydd posib ariannu tirfeddianwyr / tenantiaid yn uniongyrchol iddynt reoli a chynnal llwybrau ar eu tir.	2009	Heb ei weithredu
M7	Dylid ystyried canllawiau 'Trwy'r Holl Ddulliau Rhesymol' wrth wneud gwaith ar bob llwybr; a phryd bynnag y bo modd, dylid gwneud llwybrau mor hawdd i'w defnyddio â phosib.	Parhaus	Ni ddilynir y canllawiau ym mhob achos ar hyn o bryd a rhaid trefnu hyfforddiant i staff ar y pwnc
M8	Archwiliadau cyffredinol i godi o sampl ar hap o 5% y flwyddyn i 7.5-10% y flwyddyn	Parhaus	Cynhelir archwiliad sampl ar hap o 7.5% o Hawliau Tramwy yn flynyddol rhwng 2008/09 a 2012/13. Ar ôl hyn, nid oedd yn orfodol bellach cyflwyno ffigwr Dangosydd Perfformiad Hawliau Tramwy blynyddol i Lywodraeth Cymru. Oherwydd hyn, a thoriadau yn yr Adran Hawliau Tramwy, nid yw bellach yn bosib cynnal archwiliad o'r sampl blynyddol.
M9	Gosod meddalwedd rheoli llwybrau	2009	Gosodwyd meddalwedd 'System Rheoli Mynediad i'r Cefn Gwlad' (CAMS) yn 2009 ac mae ar gael i holl staff Hawliau Tramwy. Prynwyd hefyd fersiwn o'r un feddalwedd sy'n rhedeg ar gyfrifiaduron tabledi yn y maes yn 2014.
I1	Dylid rhoi blaenoriaeth i waith datblygu llwybr yr arfordir yn llwybr o bwys cenedlaethol a sicrhau bod digon o gyllid a staff ar gael i gyrraedd y nod hwn.	Parhaus	Sicrhawyd arian dros dro hyd at 2022 fel rhan o brosiect Llwybr Arfordir Cymru. Dechreuodd Swyddog Rhanbarthol Llwybr Arfordir Cymru (Gogledd) a gyflogir gan Gyfoeth Naturiol Cymru ym mis Ebrill 2017 ac mae'r swydd yn ddiogel tan o leiaf 2022.
I2	Gwaith gwella i'w wneud ar hyd y cyfan o Daith y Ddau Oleudy, gyda sicrhau mynediad hawdd yn cael blaenoriaeth.	2018	Gwnaed rhai gwelliannau gyda grant CGHT yn 2008/09 ond mae angen gwaith pellach, yn enwedig o ran sicrhau mynediad hawdd.
I3	Gwella a hyrwyddo 10 o deithiau cylchol newydd sy'n cysylltu llwybr yr arfordir â diddordeb hanesyddol, diwylliannol, daearegol ac ecolegol. Lle bynnag y bo modd, dylai'r rhain gysylltu â chanolfannau poblogaeth.	2018	Sefydlwyd pum Taith Gerdded Treftadaeth newydd yn ne-orllewin Ynys Môn yn 2009 (Dwynwen, Llewod, Maelog, Menai, Rhosyr). Hefyd, sefydlwyd taith gerdded ac iddi thema archeolegol ym Mrysienecyn / Llangaffo yn 2010
I4	Creu tri llwybr cylchol newydd i farchogaeth ceffylau ac sydd oddi ar y ffordd, gan ganolbwyntio ar ardaloedd sydd eisoes yn boblogaidd gyda marchogaeth, ac sydd â seilwaith yn ei le er mwyn cael cynnyrch cynaliadwy.	2012	Heb ei weithredu

Cyf	Gweithred	Dyddiad Targed	Cynnydd hyd at Chwefror 2018
15	Cynnal ymarfer cwmpasu i ganfod llwybrau beicio newydd posib oddi ar y ffyrdd. Dylai hyn, fel hanfod, gynnwys y posibilrwydd o geffylau'n defnyddio llwybrau beicio.	2009	Heb ei weithredu
16	Bydd y Cyngor yn gweithio i ddarparu llwybrau hawdd cael atynt mwy hygyrch, yn enwedig yn y canolfannau poblogaeth ac o'u cwmpas. Bydd ardaloedd Mynegai Amddifadedd Lluosog Isaf Cymru (MALIC) yn cael eu targedu fel blaenoriaeth.	2018	Nid yw MALIC wedi'i dargedu eto. Wardiau isaf MALIC yw: - Tudur, Maeshyfyd (Llangefni) Morawelon, Ffordd Llundain, Tref Caergybi, Porthyfelin, Kingsland (Caergybi) Porth Amlwch Bryngwran,
BE1	Creu partneriaethau â sefydliadau cadwraeth, ac felly greu amgylchedd o feddwl cyson a fydd o fudd i'r ddwy ochr.	Parhaus	Partneriaethau eisoes yn bodoli ond gellid eu datblygu ymhellach
BE2	Bydd y cyngor yn dod yn aelod rhagweithiol o grwpiau sy'n datblygu'r cysylltiad rhwng mynediad a chadwraeth, e.e. Strategaeth Rhostiroedd a Phrosiectau Graddfa Tirwedd	Parhaus	Mae hyn yn digwydd
BE3	Bydd pob llenyddiaeth a dehongliad newydd yn rhoi neges gref am Gôd Cefn Gwlad ac ymwybyddiaeth o'r amgylchedd.	Parhaus	Caiff hyn ei wneud
BE4	Glynu wrth y safonau o ran defnyddio dodrefn llwybrau cynaliadwy, a rhoi mwy o bwyslais ar estheteg gwaith a wnaed.	Parhaus	Safonau heb eu cofnodi eto. Gellid eu hysgrifennu ar y cyd â phwynt gweithredu M4.
BE5	Dechrau astudiaeth ynghylch y posibilrwydd o ddatblygu prosiect gwella cynefin arfordirol, lle edrychir ar y parth arfordirol ochr yn ochr â mynediad o ran gwella cynefinoedd	2009	Ni ddechreuwyd yr astudiaeth; fodd bynnag, sefydlwyd Partneriaeth Anifeiliaid Pori Ynys Môn (AGAP) yn 2008. Cynllun pori lleol yw AGAP sy'n gweithio i gysylltu tir bywyd gwyllt a diddordeb cadwraeth â phorwyr a ffermwyr sy'n gallu darparu stoc pori addas er lles bywyd gwyllt, tirwedd a threftadaeth ddiwylliannol Ynys Môn. Mae wedi cyflwyno a chefnogi gwaith pori ar 16 o safleoedd (mae llawer o'r rhain yn arfordirol) ar draws Ynys Môn sy'n cynnwys

Cyf	Gweithred	Dyddiad Targed	Cynnydd hyd at Chwefror 2018
			dros 300 hectar.
BE6	Cynhyrchu Cynllun Teithio ar gyfer teithio o fewn yr AHNE gan ganolbwyntio ar ddefnyddio Llwybr yr Arfordir – bydd y Cynllun Teithio’n asesu creu system drafnidiaeth gynaliadwy hyfyw o fewn yr AHNE	2009	Heb ei weithredu
DM1	Dechreuwyd eisoes ar gwblhau mireinio a dilysu’r map swyddogol sydd wedi’i ddigido. Y set ddata hon fydd sail y map swyddogol newydd cyfunol	2009	Cwblhawyd yn 2009
DM2	Cyfuno’r Map a’r Datganiad Swyddogol	2009	Cwblhawyd yn 2012
DM3	Ymchwilio i’r posibilrwydd o gontractio allan waith ymchwil hanesyddol i leihau ôl-groniad o orchmynion y map swyddogol	2009	Cysylltwyd â nifer o ymgynghorwyr am brisiau yn 2009. Daethpwyd i’r casgliad nad yw’n economaidd contractio allan waith ymchwil.
H1	Bydd yr Uned Hawliau Tramwy’n mynd ati i gysylltu â grwpiau iechyd, gan greu amgylchedd lle mae pob partner arweiniol yn ymwybodol o ddatblygiadau a dymuniadau.	Parhaus	Nid yw’n cael ei wneud ar hyn o bryd; fodd bynnag, mae gan Adran Hamdden gysylltiadau gweithredol â grwpiau iechyd
H2	Ymchwilio i ffyrdd y gellir rhoi cymorth i'r aelodau hynny o'r gymuned nad ydynt yn gallu cael mynediad i gefn gwlad er mwyn gwerthfawrogi’r manteision iechyd a chymdeithasol a’r mwynhad y gall y rhwydwaith hawliau tramwy ei roi.	2018	Heb ei weithredu
H3	Datblygu rhaglen 'Teithiau Cerdded Trefol' gan ganolbwyntio ar ardaloedd trefol LSOA (Ardal Cynnyrch Ehangach Haen Isaf) I’r ardal o’u cwmpas. Dolenni i Deithiau Trefol Cyngor Gwynedd ym Mangor	2012	Mae rhaglen 'Camu Allan' (rhan o fenter 'Cerdded Llwybr Iechyd') ar waith ar hyn o bryd yn Llangefni, Amlwch, y Fali, Gaerwen, Llanfairpwll, Brynsiencyn, Benllech, Caergybi, Llangoed / Biwmares, Rhosneigr.
P1	Rhoi adnoddau a hyrwyddo Llwybr Arfordirol Ynys Môn i	Parhaus	Sicrhawyd arian dros dro hyd at 2022 fel rhan o brosiect Llwybr Arfordir Cymru.

Cyf	Gweithred	Dyddiad Targed	Cynnydd hyd at Chwefror 2018
	ddenu pobl leol ac ymwelwyr newydd, gan fod yn fodd i'r llwybr gyrraedd ei botensial fel Llwybr Cenedlaethol, ac ystyried ei fanteision economaidd, cymdeithasol ac iechyd		Dechreuodd Swyddog Rhanbarthol Llwybr Arfordir Cymru (Gogledd) a gyflogir gan Gyfoeth Naturiol Cymru ym mis Ebrill 2017 ac mae'r swydd yn ddiogel tan o leiaf 2022.
P2	Hyrwyddo llwybrau cylchol / llinol presennol a rhai'r dyfodol yn y wasg leol, mewn cylchgronau cerdded ac ar y rhyngwrdd, gan ehangu'r posibilrwydd i Ynys Môn gael ei chynabod fel cyrchfan gerdded gan farchnad ehangach nag a welir ar hyn o bryd.	2018	Mae llwybrau cylchol yn cael eu hyrwyddo ar www.croesomon.co.uk/cy/ ar hyn o bryd. Gellir hefyd ddangos llwybrau a hyrwyddir ar fap rhyngweithiol yn y dyfodol (gweler P5)
P3	Cefnogi grwpiau cymunedol a sefydliadau eraill yn weithredol i gynhyrchu gwybodaeth am lwybrau yn eu trefi a'u pentrefi ac o'u cwmpas	Parhaus	Mae llawer o daflenni eisoes wedi'u creu gan Menter Môn gyda chyfraniad gan y Cyngor, e.e. Menter Mechell (tair taith), Llanfairpwll, Pentre Berw (dwy daith), Porthaethwy (dwy daith), Caergeiliog (llwybr Madam Wen).
P4	Bydd yr Adran yn mynd ati i hyrwyddo cerdded, beicio a marchogaeth a'u llwybrau cysylltiedig o fewn y cyngor, ac yn lloio adrannau sy'n ymwneud â thwristiaeth i hyrwyddo llwybrau fel blaenoriaeth o ran cyhoeddiadau a hysbysebu yn y dyfodol	Parhaus	Caiff hyn ei wneud ond efallai y gellid ei wneud yn fwy gweithredol
P5	Bydd yr Adran yn cwblhau'r gwasanaeth 'Map Mynediad Llwybr' fydd ar gael ar-lein ac yn ei ddiweddarau'n barhaus, ac yn nodi lle mae mynediad ar gael, gan gynnwys yr holl dir mynediad, mynediad caniataol a gwarchodfeydd natur yn ogystal â'r rhwydwaith hawliau tramwy. Bydd hyn yn cael ei ddiweddarau'n barhaus i nodi a yw llwybrau'n agored a bod modd eu defnyddio neu nid oes modd eu croesi ar hyn o bryd.	2010	Map rhyngweithiol yn dangos hawliau tramwy cyhoeddus a mynediad i dir a gyhoeddwyd yn http://hawliautramwycyhoeddus.ynysmon.gov.uk/ er 2011. Uwchraddiwyd y wefan ym mis Chwefror 2018 fel ei bod yn gydnaws â ffonau clyfar a thabledi, hefyd i gael mwy o nodweddion megis templedi argraffu, cyfleuster i'r cyhoedd gofnodi materion.

Gwariant Grant Cynllun Gwella Hawliau Tramwy er 2008

Blwyddyn	Gweithred	Gwariant grant fesul gweithred	Cynnig Grant	Yr hyn a hawliwyd	Tanwariant
2008/9	Gwella "Taith y Ddau Oleudy"	£16,932.00			
	Gwella x13 Taith Gerdded y Saint	£17,310.67			
		£34,242.67	£42,028.00	£34,242.67	£7,785.33
2009/10	Agor 17 KM o HTC	£18,405.57			
	Gwella / adfer llwybrau Llyn Coron	£5,593.49			
	Pont Mari Powell - pont droed newydd	£21,670.93			
		£45,669.99	£45,670.00	£45,669.99	£0.01
2010/11	Ailgyflwyno 5 KM HTC ym Mechell	£3,435.15			
	Adfer 5 KM o HTC yng Nghors Goch	£21,936.84			
	Adfer 8 KM o HTC ym Mhentre Berw	£1,232.50			
	Lôn y Mynydd (Pentraeth) - adfer	£4,232.00			
	HTC - Arwyddion ar ochr y ffordd	£4,228.65			
	Lôn Goed, Llangaffo- gwelliannau	£2,649.44			
	LL19 Rhosmeirch - adfer a draenio	£2,240.00			
	Llyn Maelog - gwelliannau i'r wyneb	£1,100.00			
	LL24 Pentraeth – gosod wyneb	£4,327.05			
		£45,381.63	£45,670.00	£45,381.63	£288.37
2011/12	Gwaith Gwefan CAMS	£12,111.83			
	Prynu caledwedd / meddalwedd ar gyfer arolygon	£7,317.45			
	HTC - Arwyddion ar ochr y ffordd	£7,370.60			
	Dyffryn Wygr, Pontydd Cemaes- pontydd troed	£12,876.00			
	Gwelliannau i lwybr Llandegfan	£3,800.00			
		£43,475.88	£43,702.00	£43,475.88	£226.12
2012/13	Arolwg o 100KM o HTC	£6,736.50			

Blwyddyn	Gweithred	Gwariant grant fesul gweithred	Cynnig Grant	Yr hyn a hawliwyd	Tanwariant
	Adroddiadau arferol a gwefan CAMS	£7,716.78			
	Llwybr 16 Pentre Berw- Pont droed	£6,033.47			

	LL5 Porthaethwy - draenio a gosod wyneb	£6,300.00			
	Gosod wyneb ar Lôn Copr, Penysarn	£1,912.25			
	Deunyddiau ar gyfer llwybr bwrdd - LL2 Cors Bodeilio	£10,318.00			
	LLau 13 a 14 Biwmares – gosod wyneb	£4,685.00			
		£43,702.00	£43,702.00	£43,702.00	£0.00
2013/14	LL28 Llangristiolus - codi pont droed	£3,251.94			
	Prynu giatiau ar gyfer gwaith gwirfoddol	£6,549.00			
	Llwybr ceffylau 39 Llanddona - draenio a gosod wyneb	£8,859.18			
	LL18 Llandegfan - draeniad	£5,031.98			
	HTC - Arwyddion ar ymyl y ffordd	£5,072.90			
	Cynhyrchu adroddiad arferol yn Cams	£1,088.00			
	LL65 Marianglas - adfer	£1,020.00			
	Gwaith gwella ar Deithiau Cerdded y Saint	£1,860.00			
		£32,733.00	£32,733.00	£32,733.00	£0.00
2014/15	LL28 Llangristiolus - codi pont droed	£5,220.21			
	LL9 Rhoscolyn - draenio a gwella'r wyneb	£3,685.00			
	LL84 Cylch y Garn – gosod wyneb	£2,220.00			
	LL33 Llanfihangel Esceifiog – Dwy bont droed	£2,680.00			
	Prynu giatiau ar gyfer gwaith gwirfoddol	£9,030.69			
	LL 57 a 59 Amlwch – gosod wyneb a draenio	£1,440.00			
	HTC - Arwyddion ar ymyl y ffordd	£3,128.30			
	Y Fali LL12 - Dargyfeirio ac adfer y llwybr	£4,652.80			
	LL 3 a 4 Moelfre - clirio a draenio	£1,528.00			
		£33,585.00	£33,585.00	£33,585.00	£0.00
2015/16	LL17 Llanidan - pont droed	£12,000.00			
	LL 1 a 2 Llanfachraeth – gosod wyneb	£8,000.00			
	LL14 Caergybi – gosod wyneb	£8,385.00			
	LL 17 Llanfairpwll / 16 Porthaethwy – teneuo coed a chilffordd	£5,200.00			
		£33,585.00	£33,585.00	£33,585.00	£0.00

2016/17	LL5 Llanddyfnan - codi pont droed	£17,212.32			
	LL59 Llangristiolus - codi pont droed a giatiau	£2,760.80			
	LL19 Llangoed – gosod wyneb a thorri ffosydd	£3,510.00			
	LL30 Trearddur – adeiladu camfa newydd	£1,650.00			
	HTC - Arwyddion ar ymyl y ffordd	£2,165.41			
	LL28 Llangristiolus - codi pont droed	£6,286.47			
		£33,585.00	£33,585.00	£33,585.00	£0.00
2017/18					
	LL27 Llanddyfnan - codi pont droed	£14,100.47			
	Uwchraddio meddalwedd gwe Cams	£2,987.44			
	Ymgymryd â dadansoddiad graddiant yr HTC	£588.00			
	Prynu deunyddiau ar gyfer gwaith gwirfoddol	£8,373.60			
	Coed Cynol, Porthaethwy – grisiau a llwybr cerdded newydd	£6,467.09			
		£32,517.00	£32,517.00	£32,517.00	£0.00
		Cyfansymiau 2000/9 - presennol	£386,777.00	£345,960.17	£8,299.83

Atodiad 3 – Cynllun Cyflawni ar gyfer 2018/19 - 2021/22

1. Adolygiad o Bolisiau Rheoli Hawliau Tramwy Cyhoeddus (HTC)

Mae holl bolisiau ar gyfer rheoli HTC wedi cael eu hadolygu, diweddarau ac eu cyhoeddi ar [wefan](#) y Cyngor.

2. Cynlluniau Gwaith Manwl

Rhif	Disgrifiad o'r Allbwn	Mesur, monitro, ac adrodd ar y cynnydd a gyflawnwyd	Adnoddau sydd eu hangen	Pwy fydd yn cyflawni a'r partneriaid allweddol	Yr Datganiad(au) Gweithredu cysylltiedig	Amserlen
1	Sefydlu hierarchaeth o lwybrau cyhoeddus fel bod modd targedu adnoddau sydd yn fwy debygol o gyrraedd gofynion y cyhoedd	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 10 wythnos o amser Swyddog HTC yn ogystal â chyllid o £4K (o'r <i>Grant Blynyddol Gweithredu CGHT</i>)	Swyddog HTC gyda cymorth gan contractwr allanol System Gwybodaeth Ddaearyddol (<i>Geographical Information System</i>). Ymgynghori gyda'r FfMLI, grŵpiau defnyddwyr, Cyngorau Tref a Chymuned.	DG1	Drafftio'r hierarchaeth erbyn diwedd 2019/20. Gorffen hierarchaeth terfynol erbyn canol 2020/21
2	Blaenoriaethu achosion Diwygio Map Swyddogol yn unol a pholisï diwygiedig	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser y Swyddog Map Swyddogol, a tua 1 wythnos o amser y Swyddog HTC	Swyddog Map Swyddogol Swyddog HTC	DG1	Erbyn Mehefin 2019

Rhif	Disgrifiad o'r Allbwn	Mesur, monitro, ac adrodd ar y cynnydd a gyflawnwyd	Adnoddau sydd eu hangen	Pwy fydd yn cyflawni a'r partneriaid allweddol	Yr Datganiad(au) Gweithredu cysylltiedig	Amserlen
3	Adolygu'r trefniadau torri llystyfiant ar lwybrau cyhoeddus efo Cyngorau Tref a Chymuned, gyda'r bwriad i wella'r gwasanaeth	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser Swyddog HTC	Swyddog HTC, Cyngorau Tref a Chymuned	DG1 DG2	Erbyn diwedd 2021/22
4	Adolygu'r trefniadau ar gyfer erlyn tirlfeddianwyr/preswylwyr am rwystro HTC yn fwriadol a chreu niwsans cyhoeddus	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 1 wythnos o amser Swyddog HTC a 2 ddiwrnod o amser yr Adran Gwasanaethau Cyfreithiol	Swyddog HTC, Uwch Reolwyr (Adran Prifffyrdd), Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, Gwasanaeth Cyfreithiol Cyngor Sir Dinbych	DG1	Erbyn diwedd 2018/19
5	Sefydlu 1 Cylchdaith llwybr ceffyl yn dilyn ymgynghoriad gyda marchogwyr a thirlfeddianwyr/preswylwyr	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser y Swyddog HTC. Cyllid o £5K, o bosib o gronfa'r prosiect Partneriaeth Tirlun Ynys Cybi	Swyddog HTC, BHS, tirlfeddianwyr/preswylwyr, Swyddog Prosiect Partneriaeth Tirlun Ynys Cybi	DG3	Erbyn diwedd 2021/22
6	Prosesu Gorchmynion Diwygio Map Diffiniol i gofnodi 6 o Ffyrdd Gwledig Di-ddosbarth (UCR's) ar y Map a Datganiad Swyddogol	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 12 wythnos o amser Swyddog Map Swyddogol	Swyddog Map Swyddogol	DG3	Erbyn diwedd 2021/22

Rhif	Disgrifiad o'r Allbwn	Mesur, monitro, ac adrodd ar y cynnydd a gyflawnwyd	Adnoddau sydd eu hangen	Pwy fydd yn cyflawni a'r partneriaid allweddol	Yr Datganiad(au) Gweithredu cysylltiedig	Amserlen
7	Cynnal asesiad i sefydlu ardaloedd ble gall Llwybr Arfordirol Ynys Môn darparu llwybr fwy 'arfordirol'.	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser y Swyddog Llwybr Arfordirol	Swyddog Llwybr Arfordirol / Swyddog Llwybr Arfordir Cymru (CNC)	DG4	Erbyn diwedd 2019/20
8	Tynnu 10 camfa oddi ar y Llwybr Arfordirol a darparu bwlch, giât, neu giât mochyn yn eu lle	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser y Swyddog Llwybr Arfordirol a'r Technegydd. Cyllid o £6k o'r Gyllideb Cynnal Flynyddol	Swyddog Llwybr Arfordirol/ Technegydd Llwybr Arfordirol	DG2 DG4 DG7	Erbyn Rhagfyr 2020
9	Gwella a hyrwyddo 10 llwybr sy'n cysylltu'r Llwybr Arfordirol i safleoedd o ddiddordeb a/neu canolfannau poblogaeth gyda darpariaeth 'Mynediad Hawdd' pan yn addas	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 6 wythnos o amser Swyddog Llwybr Arfordirol a chyllid o £10k o'r Gyllideb Cynnal Flynyddol	Swyddog Llwybr Arfordirol	DG4 DG7	Erbyn diwedd 2019/20
10	Gwella gwybodaeth HTC ar wefan Cyngor Sir Ynys Môn drwy ychwanegu: Cofrestr ceisiadau am Orchmynion Diwygio Map Swyddogol.	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 4 wythnos o amser Swyddog Map Swyddogol a 3 wythnos o Swyddog HTC	Swyddog Map Swyddogol, Swyddog HTC Adran TGCh y Cyngor	DG5	Erbyn diwedd 2019/20

Rhif	Disgrifiad o'r Allbwn	Mesur, monitro, ac adrodd ar y cynnydd a gyflawnwyd	Adnoddau sydd eu hangen	Pwy fydd yn cyflawni a'r partneriaid allweddol	Yr Datganiad(au) Gweithredu cysylltiedig	Amserlen
	- Cofrestr o geisiadau Gorchmynion Llwybr Cyhoeddus. - Cofrestr o ddeponiadau o dan A.31(6) o'r Ddeddf Priffyrdd 1980 - Dogfennau cyfarwyddyd a ffurflenni cais â ellir eu lawrlwytho ar gyfer: Gorchmynion Diwygio Map Swydddogol, Gorchmynion Llwybr Cyhoeddus, a cheisiadau i gau neu wro llwybr dros dro					
11	Amcanion Deddf Teithio Llesol (Cymru) 2013: - Ail-gyflwyno'r Mapiau Llwybrau Integredig i Llywodraeth Cymru - Adolygu ac archwilio HTC ar y Mapiau Llwybrau Integredig Teithiau Llesol	Fforwm Mynediad Lleol (FfMLI) i dderbyn adroddiad yn flynyddol	Tua 3 wythnos o amser Swydddog HTC. Tua 4 wythnos o amser Swydddog Teithiau Llesol Cyllid o £10K	Swydddog Teithio Llesol Swydddog HTC Ymgynghorwr allanol	DG6	Awst 2018 Erbyn diwedd 2019/20

Polisiau Rheoli Hawliau Tramwy Cyhoeddus

Ionawr 2018

Cynnwys:

Adran	Tudalen
1. Cynnal a Chadw a Gwella'r Rhwydwaith HTC	4
1.1 Arwyddion a Marcwyr Ffordd	5
1.2 Pontydd	5
1.3 Dodrefn a Strwythurau (Bylchau, Giatiau, Camfeydd a Hygyrchedd)	6
1.4 Rheoli wynebaw HTC	7
1.5 Rheoli Coed a Llystyfiant	7
2. Gwarchod y Rhwydwaith: Rheoli Rhwystrau a Gwaith Gorfodi	8
Mathau penodol o niwsans neu rwystrau 2.1 Aredig	10
2.2 Cnydio	10
2.3 Ffensys Trydan	11
2.4 Anifeiliaid	12
3. Gorchmynion Addasu'r Map Swyddogol (GAMS)	13
4. Awdurdodi cyfyngiadau/ amodau a'u cofnodi	15
5. Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus	17
6. Gorchmynion Rheoleiddio Traffig	19
7. Awdurdodi digwyddiadau ar HTC	19
8. Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn	21
Atodiad: Ymarferion erlyn	22

Acronymau a ddefnyddir yn y Ddogfen:

Acronym	Diffiniad
HTC	Hawliau Tramwy Cyhoeddus
CGHT	Cynllun Gwella Hawliau Tramwy
MDS	Map a Datganiad Swyddogol
DP 1980	Deddf Priffyrdd 1980
DCGHT 2000	Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000
DPCMCG 1949	Deddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i'r Cefn Gwlad 1949
DBGChG 1981	Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981
TCPA 1990	Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990
DC 2010	Deddf Cydraddoldeb 2010
DA 1971	Deddf Anifeiliaid 1971
DIDG 1974	Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith 1974
DRhTFf 1984	Deddf Rheoleiddio Traffig Ffyrdd 1984
DTFf 1988	Deddf Traffig Ffyrdd 1988
CAUD	Cilffyrdd sy'n Agored i Unrhyw Draffig
DCG 1968	Deddf Cefn Gwlad 1968

1 Cynnal a Gwella'r Rhwydwaith HTC

Rhennir cyfrifoldebau cynnal a chadw HTC rhwng Cyngor Sir Ynys Môn a thirfeddianwyr / deiliaid tir y mae HTC yn ei groesi. Cynhelir gwaith cynnal a chadw HTC gan gyfuniad o Staff HTC y Cyngor, contractwyr allanol, cynghorau cymuned a gwirfoddolwyr.

Ymhlith prif gyfrifoldebau cynnal a chadw HTC **Cyngor Sir Ynys Môn** mae:

- Cynnal a chadw wynebau.
- Arwyddion a marcwyr ffordd.
- Yn y rhan fwyaf o achosion, atgyweirio, ailosod ac adeiladu pontydd dros gysiau dŵr naturiol, (efallai y bydd cyfrifoldeb cynnal a chadw ar y cyd lle mae tîrffeddiannwr neu ddeilydd tir yn defnyddio pont ar gyfer croesi gyda cherbyd preifat hefyd).
- Rhoi cyfraniad ariannol tuag at atgyweirio a newid strwythurau HTC (megis giatiau a chamfeydd).
- Clirio twf llystyfiant wyneb tymhorol (hy contractau strimio).
- Clirio ar raddfa fawr lwybrau y mae tyfiant yn tyfu drostynt a choed sydd wedi syrthio (os yw'r cyfrifoldeb yn disgyn ar y Cyngor ei hun, neu os yw'r Cyngor yn teimlo bod y gwaith hwn yn angenrheidiol).
- Sicrhau nad oes rhwystrau ar y rhwydwaith HTC a chymryd camau gorfodi angenrheidiol yn erbyn y rheiny sydd 'yn fwriadol' yn rhwystro HTC iddynt symud y rhwystr(au).
- Ystyried anghenion pob math o ddefnyddiwr, gan gynnwys defnyddwyr llai abl (gan gynnwys y rheiny ag anawsterau symudedd a nam ar eu golwg) a gweithredu'r Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol.
- Gweithredu Gorchmynion Rheoleiddio Traffig (GRhT) pan fo'r gofyn.

Ymhlith prif gyfrifoldebau cynnal a chadw HTC y **Tirfeddiannwr/y Deilydd Tir** mae:

- Sicrhau bod yr holl gamfeydd, giatiau a chroesfannau terfyn eraill yn cael eu cynnal i safon ddiogel a derbyniol.
- Cael caniatâd swyddogol gan y Cyngor cyn codi strwythurau newydd megis camfeydd a giatiau ar lwybrau troed a llwybrau ceffylau.
- Torri'n ôl llystyfiant megis gwrychoedd, llystyfiant sy'n tyfu drosodd, a choed sydd wedi syrthio ac sy'n tyfu neu sydd wedi syrthio ar HTC o'u tir.
- Sicrhau nad ydynt yn fwriadol yn rhwystro'r HTC rhag croesi eu tir ac nad oes rhwystrau ar y llwybr.
- Ailosod llwybrau troed ar draws caeau sydd wedi'u haredig a llwybrau ceffylau i'r lled a'r terfynau amser statudol, a pheidio ag aredig llwybrau troed neu lwybrau ceffylau sydd wedi'u hamgáu a / neu sy'n rhedeg ar hyd ymyl cae dan unrhyw amgylchiadau.
- Sicrhau bod llinell swyddogol llwybr (ar y ddaear) yn cael ei chadw'n glir o gnydau (ac eithrio glaswellt) ac y caiff ei chynnal i'r lled sylfaenol statudol bob amser.
- Sicrhau nad yw unrhyw anifail y gwyddys ei fod â nodweddion peryglus yn cael ei gadw ar dir y mae HTC yn ei groesi.
- Sicrhau nad oes arwyddion camarweiniol na bygythiol yn cael eu rhoi ar HTC neu ger llaw iddo a allai atal defnyddwyr rhag ei ddefnyddio.

1.1 Arwyddion a Marcwyr Ffordd

Dan **Adran 27 DCG 1968**, mae gan Gyngor Sir Ynys Môn ddyletswydd i godi arwydd ar bob un o'r HTC lle maent yn gadael ffordd fetel. Gellir rhyddhau'r Cyngor o'r rhwymedigaeth hon mewn manau penodol os yw'n ystyried bod arwydd yn ddiangen ac os yw cynrychiolydd o'r Cyngor Tref / Cymuned lleol yn cytuno.

Mae Adran 27 DCG 1968 hefyd yn ei gwneud yn ofynnol gosod marcwyr ffordd ar bwyntiau ar hyd llwybr lle ystyrir ei fod yn angenrheidiol i helpu pobl i ganfod llwybr. Mae gan y Cyngor bŵer cyffredinol i godi a chynnal arwyddion/marcwyr ffordd ar hyd HTC, lle ystyrir bod hynny'n angenrheidiol.

Math yr HTC	Lliw cywir y Marcwyr Ffordd
Llwybrau	Melyn
Llwybrau Ceffylau	Glas
Cilffyrdd Cyfyngedig	Piws
CAUD	Coch

Dan yr amgylchiadau a ganlyn, gallai nifer uwch na'r arfer o arwyddion a/neu farcwyr ffordd fod yn briodol:

- Mae gan Llwybr Arfordir Ynys Môn safonau penodol o arwyddion a marcwyr ffordd
- Llwybrau hyrwyddo eraill.
- Bydd Cyngor Sir Ynys Môn yn ystyried ceisiadau am arwyddion neu farcwyr ffordd pwrpasol ar gyfer llwybrau penodol.

Arwyddion a Hysbysiadau Camarweiniol a / neu heb Ganiatâd

Dan **Adran 57 DPCCChG 1949** ac **Adran 132 DP 1980**, mae'n drosedd (heb ganiatâd cyfreithlon) i unrhyw berson baentio, aysgrifennu neu osod unrhyw lun, llythyr, arwydd neu unrhyw farc arall ar HTC neu gerllaw iddo sy'n cynnwys gwybodaeth ffug a / neu gamarweiniol sy'n debygol o atal pobl rhag defnyddio'r HTC. Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn y pŵer i ofyn am gael symud arwyddion a hysbysiadau o'r fath. Gallai'r Cyngor gymryd camau uniongyrchol yn erbyn y person dan sylw pe byddai'n methu cydymffurfio, a hynny trwy wahanol weithdrefnau i gymryd camau gorfodi (*Tudalen 8*).

1.2 Pontydd

Darperir mwyafrif y pontydd sydd dros gyrsiau dŵr naturiol ac sy'n rhan o'r rhwydwaith HTC gan y Cyngor ac ef sy'n berchen arnynt ac yn eu cynnal. Dan **Adran 91 DP 1980** mae gan y Cyngor bwerau i godi pont i gario priffordd (gan gynnwys HTC) a gynhelir ar gost i'r cyhoedd. Yn ogystal, mae **Adran 92 DP 1980** yn rhoi pŵer i'r Cyngor ail-greu pont sy'n rhan o'r rhwydwaith HTC naill ai ar yr un safle, neu ar safle newydd o fewn **200 llath** i'r lleoliad gwreiddiol. Pan fo pont a gynhelir yn breifat yn cario HTC, bydd y Cyngor, yn ôl ei ddisgresiwn, yn cyfrannu tuag at gost unrhyw waith trwsio neu godi pont newydd y mae modd ei gyfiawnhau. Fel arfer, ni fyddai cyfraniadau at y gost yn fwy na **5%** ar gyfer llwybr troed a **10%** ar gyfer llwybr ceffylau. Fel rheol, byddai'r Cyngor yn cynnal pontydd sy'n cario cilffordd neu CAUD gyfyngedig i sicrhau bod y pontydd hyn yn ddiogel ac yn addas ar gyfer mathau'r traffig y bydd disgwyl iddynt eu defnyddio (hynny yw, beiciau, cerbydau modur).

1.3 Strwythurau terfyn (Bwlchau, Giatiau, Camfeydd a Hygyrchedd)

Mae **Adran 146 DP 1980** yn rhoi dyletswydd ar dirfeddianwyr / deiliaid i sicrhau bod pob camfa, giât (neu strwythurau tebyg) ar hyd llwybr troed, llwybr ceffylau *neu* gilffordd gyfyngedig yn cael eu cynnal mewn cyflwr diogel ac mewn cyflwr da fel nad yw'r rhai sy'n defnyddio llwybr troed, llwybr ceffyl a llwybr cyfyngedig yn profi "ymyrraeth afresymol".

Mae dyletswydd y Cyngor yn ymestyn yn unig i sicrhau bod y tirfeddiannwr yn cydymffurfio â'r rhwymedigaeth hon ac i roi grant o 25% tuag at gost atgyweirio strwythurau o'r fath neu godi rhai newydd. Mae gan y Cyngor bŵer dewisol i ymestyn y grant hwn a bydd, dan amgylchiadau arferol, yn rhoi'r deunyddiau heb unrhyw gost i'r tirfeddiannwr yn lle cyfraniad o 25%.

Mewn achosion pan fo'n amser cael dodrefnyn newydd, neu pan fo dodrefnyn newydd yn cael ei osod, bydd y Cyngor, yn ceisio gweithredu'r 'Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol' o ran dodrefn, lle:

1. **Bwlch** yw'r opsiwn mwyaf ffafriol o ran dodrefnyn, gan mai dyma'r math lleiaf cyfyngol.
2. Os nad yw bwlch yn opsiwn tebygol, yna bydd **giât cae** neu **gerddwyr** yn cael ei hystyried. (Ar lwybr ceffylau, giât yw'r unig ddewis arall i fwlch, a rhaid medru gweithredu bachyn y giât o gefn ceffyl).
3. Os nad yw giât cae neu gerddwyr yn opsiwn posib, yna bydd y Cyngor yn anelu at osod **giât mochyn**.
4. Os nad yw'n bosib gosod giât mochyn a bod yr holl opsiynau eraill wedi'u hystyried, bydd **camfa**'n cael ei gosod. **Camfa** yw'r opsiwn lleiaf ffafriol gan y Cyngor gan mai dyma'r dodrefnyn mwyaf cyfyngol. Ni fydd camfa'n cael ei gosod oni bai y bydd yn amhosib neu'n anymarferol gosod y mathau eraill o ddodrefn (a drafodir uchod). Yn gyffredinol, ni chaniateir gosod camfa pan fydd darn newydd o HTC yn cael ei greu.

Rhai agweddau fydd yn cael eu hystyried wrth gymhwyso'r Polisi Mynediad Lleiaf Cyfyngol:

- Gofynion perchnogion tir (megis codi ffens i gadw stoc i mewn),
- Hynodrwydd lleol ac arwyddocâd hanesyddol rhai strwythurau, megis camfeydd cerrig hanesyddol neu giatiau cerddwyr / mochyn pwrpasol.

Anghenion pobl â phroblemau symudedd ac anabledau eraill (defnyddwyr llai abl)

Cyflwynodd **Adran 69 DCGHT 2000 Adran 147ZA** newydd i **DP 1980** gan roi pwerau i'r Cyngor ymrwymo i gytundebau gyda thirfeddianwyr neu ddeiliaid tir i ymgymryd â gwaith a / neu osod mathau llai cyfyngol o strwythurau / dodrefn newydd yn lle'r rhai oedd ar lwybrau troed a llwybrau ceffylau, er mwyn ei gwneud yn fwy cyfleus i ddefnyddwyr llai abl. Lle gwneir cytundebau Adran 147ZA, bydd y Cyngor fel arfer yn cynnal y gwaith heb unrhyw gost i'r tirfeddiannwr.

Mae **DC 2010** yn gosod dyletswydd ar y Cyngor i ystyried anghenion y rhai sydd ag anawsterau symud / nam ar y golwg (defnyddwyr llai abl). Mae'r gofynion a amlinellir yn Neddf Cydraddoldeb 2010 yn arbennig o berthnasol wrth reoli ac awdurdodi strwythurau ar y rhwydwaith HTC. Gall math y dodrefn / strwythur ar y rhwydwaith HTC fod yn rhwystr sylweddol sy'n atal rhai pobl rhag defnyddio'r rhwydwaith. Er enghraifft, gall camfa fod yn rhwystr sylweddol i'r rhai sydd ag anawsterau symudedd a chamfa neu giât mochyn fod yn rhwystr mawr i'r rhai sy'n ddibynnol ar gadair olwyn. Bydd y Cyngor yn ymdrechu i wneud

addasiadau rhesymol a dilyn arfer gorau cyfredol i leihau rhwystrau ffisegol ar y Rhwydwaith HTC.

1.4 Rheoli Wynebau HTC

Fel Awdurdod Prifffyrdd, mae gan Gyngor Sir Ynys Môn, dan **Adran 41 DP 1980**, ddyletswydd i gynnal prifffyrdd a gynhelir ar gost i'r cyhoedd. O ganlyniad, mae gan y Cyngor ddyletswydd i gynnal wynebau'r rhan fwyaf o HTC. Bydd safon y gwaith cynnal a chadw yn ôl y gyfraith yn dibynnu ar fath y briffordd a math y traffig y bydd disgwyl iddo fel arfer ei defnyddio. Nid oes safonau wynebu statudol ar gyfer HTC. Fodd bynnag, mae gan y Cyngor ddyletswydd statudol i sicrhau bod wynebau HTC yn cael eu cynnal, fel eu bod yn ddiogel ac yn addas i'r cyhoedd eu defnyddio.

Mae pwerau'r Cyngor yn ymestyn ymhellach i wella wynebau HTC fel y nodir yn Nogfen Llywodraeth Cymru: 'Canllawiau ar gyfer Awdurdodau Lleol ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus' (2016). Ymhlith mathau'r gwelliannau i'r wynebau y mae'r Cyngor yn ymgymryd â nhw mae:

- Lefelu
- Metelu
- Plannu a lefelu ymylon
- Gwella draeniad
- Gosod ffosydd neu gerrig camu gyda phontydd
- Cynnal gwaith neu osod strwythurau at ddibenion gwella mwynderau neu ddarparu gwasanaeth cyhoeddus

Mae **Adran 62 DP 1980** yn rhoi "pŵer gwella cyffredinol" i'r Cyngor er mwyn gwella wynebau HTC. Mae gwelliannau a wnaed gan y Cyngor i wynebau HTC, yn enwedig metelu a lefelu, hefyd yn ffordd â gwrdd â gofynion a amlinellir yn **DCGHT 2000** a **DC 2010**, trwy wneud y rhwydwaith yn fwy hygyrch ac yn haws ei defnyddio.

Cynnal Wynebau HTC lle rhennir defnydd cyhoeddus/preifat

Ar Ynys Môn, mae cyfran sylweddol o'r rhwydwaith HTC yn mynd law yn llaw â lonydd llety i eiddo preifat (megis ffermydd), sydd yn aml â hawliau cerbydau preifat (hawliau mynediad). Er mwyn rheoli'r mater hwn, mae'r Cyngor wedi mabwysiadu polisi. Trwy hynny, os yw llwybr troed cyhoeddus neu lwybr ceffylau yn cael ei gynnal ar gost i'r cyhoedd ac yn mynd law yn llaw â llwybr sydd â hawliau cerbydau preifat, gallai'r Cyngor ystyried gwneud cyfraniad tuag at gostau cynnal a chadw wyneb llwybrau o'r fath i'r graddau y mae'n ofynnol ar gyfer y safon dderbyniol sy'n ofynnol ar gyfer yr HTC. Gall swm y cyfraniad amrywio weithiau yn ôl amgylchiadau. Fodd bynnag, fel arfer, ni fydd cyfraniad y Cyngor yn fwy na **10%** o'r gost. Fel arfer, mae disgwyl i'r tirfeddianwyr neu'r deiliaid tir drefnu'r gwaith cynnal a chadw eu hunain a gofyn am gyfraniad ariannol gan y Cyngor wedi hynny.

1.4 Rheoli Coed a Llystyfiant

Mae **Adran 294 DP 1980** yn caniatáu i'r Cyngor wneud cais i'r Llys Ynadon am orchymyn sy'n caniatáu mynediad i archwilio eiddo i benderfynu a yw unrhyw wrych, coeden neu brysgwydd yn farw, yn cael ei heintio, wedi'i ddifrodi neu wedi'i wreiddio'n ansicr, ac a allai beri risg i ddefnyddwyr y Rhwydwaith HTC.

Mae **Adran 154 DP 1980** yn ymwneud â rheoli gwrychoedd, coed neu brysgwydd mewn perthynas â phriffyrdd. Mae Adran 154 (1) a (4) yn ymwneud â thorri coed neu ganghennau sy'n tyfu drosodd. Mae Adran 154 (1) yn galluogi'r Cyngor i ofyn i dirfeddianwyr neu ddeiliaid tir y mae eu coed, prysgwydd neu wrychoedd yn cael effaith ar y rhwydwaith priffyrdd (gan gynnwys HTC) drwy achosi perygl, rhwystr, neu ymyrryd â cherbydau, cerddwyr neu farchogion, docio neu dorri'r llystyfiant anghyfreithlon er mwyn cael gwared ag achos y perygl, y rhwystr a / neu'r ymyrraeth.

Gall y Cyngor gyflwyno rhybudd i dirfeddianwyr neu ddeiliaid tir, gan roi hyd at **14 diwrnod** iddynt dorri neu gael gwared â'r llystyfiant anghyfreithlon. Os yw'r tirfeddiannwr neu'r deiliad tir yn methu â chydymffurfio â'r telerau a amlinellir o fewn y cyfnod rhybudd 14 diwrnod, mae gan y Cyngor y pŵer a'r awdurdod i gynnal y gwaith ei hun (fel sy'n ofynnol gan yr hysbysiad). Gall y Cyngor hefyd adennill y gost a wneir yn rhesymol o gynnal y gwaith oddi wrth y tirfeddiannwr neu'r deiliad tir (person sy'n methu talu).

Os yw'r tirfeddiannwr neu'r deiliad tir yn meddwl ei fod wedi cael cam gan y gofyn dan isadran (1) neu (2) **Adran 154 DP 1980** (fel y trafodwyd uchod) ac yn anghytuno â'r amodau a amlinellwyd o fewn yr hysbysiad a gyflwynir gan y Cyngor, gall apelio i'r Llys Ynadon.

Yn ychwanegol, mae **Adran 65 DCGTH 2000** yn ymestyn **Adran 154 DP 1980** ymhellach, trwy orfodi llystyfiant sy'n tyfu drosodd ac sy'n peryglu'r defnydd a wna marchogwyr ar gerbydlonydd a'u taith arnynt neu'n rhwystro'r cyfryw ddefnydd a thaith marchogwyr ar gerbydlon a llwybrau ceffyl, i gael ei dorri'n ôl i uchder derbyniol.

Coed sydd wedi Syrthio

Os yw coeden yn rhwystr ar HTC, mae'r cyfrifoldeb am ei symud yn dibynnu ar le mae'r goeden wedi'i gwreiddio. Yn achos coeden wedi'i gwreiddio o fewn ffin y briffordd ("coeden priffordd") bydd y Cyngor yn clirio'r rhwystr cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol. Pan fo coeden wedi syrthio i'r briffordd (HTC) o'r tir cyffiniol, mae gan y Cyngor bŵer i roi hysbysiad i berchennog y goeden, yn unol ag **Adran 149 DP 1980**. Os na chaiff y goeden ei chlirio o fewn yr amser a bennir yn yr hysbysiad, gall y Cyngor gwyno i'r Llys Ynadon am Orchymyn Symud a Gwaredu dan yr adran hon. Os yw'r Cyngor o'r farn bod y goeden yn beryglus i ddefnyddwyr y llwybr ac mae ganddo sail resymol dros ystyried y dylid symud y goeden heb yr oedi sy'n gysylltiedig â rhoi hysbysiad neu gael gorchymyn symud a gwaredu gan Lys Ynadon dan yr adran hon, gall symud y goeden ar unwaith. Gallai'r Cyngor adennill oddi wrth berchennog y goeden unrhyw dreuliau a grëir yn rhesymol gan yr awdurdod wrth ei symud.

2 Gwarchod y Rhwydwaith: rheoli Rhwystrau a Gwaith Gorfodi

Dan Adran 130 DP 1980, mae gan y Cyngor ddyletswydd i sicrhau nad oes rhwystrau ar HTC. Mae rheoli rhwystrau ar rwydwaith HTC Ynys Môn yn her fawr i'r Cyngor.

Noda **Adran 137 DP 1980**:

"If a person without lawful authority or excuse, in any way wilfully obstructs the free passage along a highway he is guilty of an offence and liable to a fine..."

Mae enghreifftiau o fathau'r rhwystrau y deuir ar eu traws ar rwydwaith yr HTC yn cynnwys:

- Ffensys, ffensys trydan, weiren bigog, waliau, a gwrychoedd ar draws HTC,
- Llystyfiant llechfeddiannol (twf llystyfiant sy'n tyfu ar yr ochr neu sy'n tyfu drosodd),
- Deunyddiau wedi'u gosod yn achosi rhwystr,
- Adeilad(au) a godwyd ar linell swyddogol HTC,
- Giatiau wedi'u cloi â chlo llyffant,
- Bygythiad (gan ddefnyddwyr HTC eraill a / neu dirfeddianwyr neu ddeiliaid tir),
- Arwyddion a hysbysiadau bygythiol / camarweiniol,
- Anifeiliaid peryglus,
- Aredig / tarfu ar wynebau HTC nad yw'n cydymffurfio â pholisïau aredig y Cyngor (*Tudalen 10*).
- Cnydau'n tyfu ar linell swyddogol yr HTC neu'n ei llechfeddiannu (*Tudalen 10*).
- Strwythurau sydd wedi'u gosod ar HTC, nad ydynt wedi'u hawdurdodi'n swyddogol gan y Cyngor dan Adran 147 DP 1980.

Camau Gorfodi i Symud Rhwystrau

Pan fo'r Cyngor yn ymwybodol o rwystr, ei nod fydd dilyn proses deg a chadarn i'w symud, mor effeithiol ac effeithlon â phosib. Mae adrannau lluosog o ddeddfwriaeth, yn bennaf DP 1980 yn rhoi pwerau sylweddol i'r Cyngor symud rhwystrau.

Fel arfer, y protocol cyntaf y bydd y Cyngor yn ymgymryd ag o i sicrhau y symudir rhwystr (yn dibynnu ar ddifrifoldeb a maint), yw ymgynghori ar lafar a / neu anfon llythyr at y perchennog / deiliad tir, gan egluro'r drosedd a gofyn iddo ei symud. Gan ddibynnu ar natur a maint y rhwystr, rhoddir cyfnod o 7 - 28 diwrnod fel arfer i'w symud.

Wedi cyrraedd diwedd cyfnod symud rhwystr neu wedi hynny, bydd aelod o staff o Adran Prifffyrdd y Cyngor yn archwilio'r safle i weld a symudwyd y rhwystr. Os symudwyd y rhwystr yn llwyr, gan ddatrys y mater, ni fydd y Cyngor yn cymryd unrhyw gamau pellach.

Fodd bynnag, os yw'r camau cychwynnol wedi methu datrys y rhwystr bydd y Cyngor yn cymryd camau gorfodi i symud y rhwystr. Yn ystod y cam hwn bydd y Cyngor yn cyflwyno hysbysiad gorfodi sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r troseddwr symud y rhwystr o fewn terfyn amser statudol penodedig (o fewn mis fel arfer). Os nad yw'r troseddwr wedi symud y rhwystr o fewn yr amserlen statudol, mae gan y Cyngor y pŵer dan DP 1980 (sef Adran 143), i weithredu'n uniongyrchol trwy symud y rhwystr ei hun ac adennill y costau oddi wrth y troseddwr.

Mewn rhai achosion, bydd y Cyngor yn ystyried ei bod yn fwy priodol ymdrin â rhwystr trwy **erlyn** yn y Llys Ynadon. Os canfyddir person / cwmni yn euog o dramgwydd gall y Llys roi dirwy a / neu orchymyn y troseddwr i symud y rhwystr. Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu dogfen Ymarferion Erllyn sy'n arwain penderfyniadau ar achosion llys (*gweler yr Atodiad*).

Pan fo'r rhwystr yn sylweddol (megis adeilad / annedd) ac ar linell swyddogol yr HTC, mae'n aml yn gostus iawn ac yn anymarferol i'w symud. Fel arall, gall tîrfeddiannwr / deiliad tir (ohono'i hun) wneud cais am ddargyfeirio'r HTC a gaiff ei rwystro trwy Orchymyn Llwybr Cyhoeddus (*tudalen 17*).

Mathau penodol o niwsans a rhwystrau

2.1 Aredig

Ni chaniateir i lwybrau troed a llwybrau ceffylau sy'n rhedeg ar hyd ymyl cae, neu sydd wedi'u hamgáu, gael eu haredig dan unrhyw amgylchiadau. Yn ogystal, ni chaniateir i

gilffyrdd cyfyngedig a CAUD gael eu haredig dan unrhyw amgylchiadau. Fodd bynnag, caniateir i dirfeddianwyr neu feddianwyr, dan Adran 134 DP 1980, aredig (darfu ar) wyneb y tir os yw llwybr troed neu lwybr ceffyl yn rhedeg **ar draws** cae. Rhaid adfer y wyneb o fewn y 'terfynau amser statudol', sef **14 diwrnod** sy'n dechrau o pan derfir ar y wyneb am y tro cyntaf, ac yna 24 awr ar gyfer unrhyw aflonyddwch dilynol i'r wyneb. Ar ôl i'r llwybr / ffordd gael ei h/adfer, mae'n rhaid iddi fod yn gyfleus i'w d/defnyddio a'i h/adfer i'r gofynion lled

sylfaenol a
amlinellir
yn Atodlen
12A DP
1980, sef:

Math yr HTC	Lled Sylfaenol Statudol (metrau)
Llwybr troed (Ar draws cae)	1.0
Llwybr Ceffylau (Ar draws cae)	2.0
Llwybr troed (Ymyl cae / trwyn)	1.5
Llwybr Ceffylau (Ymyl cae / trwyn)	3.0
Cilffyrdd cyfyngedig a CAUD	3.0

Mae tirfeddianwyr neu ddeiliaid tir yn cyflawni trosedd os ydynt yn methu adfer wyneb y HTC erbyn yr amser statudol. Pan fydd y Cyngor yn gwybod am drosedd o'r fath, gwneir camau i adfer y llwybr / ffordd i safon resymol, trwy gyflwyno hysbysiad gorfodi sy'n caniatáu i'r Cyngor ymgymryd â gwaith ei hun ar ôl i'r cyfnod rhybudd fynd heibio ac adennill y costau oddi wrth y tirfeddiannwr neu'r deilydd tir. Yn ychwanegol, mae erlyniad yn y Llys Ynadon yn opsiwn, yn enwedig yn achos troseddau ailadroddus.

2.2 Cnydio

Fel y nodir yn **Adran 137A** DP 1980, os oes cnwd (ac eithrio glaswellt) sydd wedi'i hau neu wedi'i blannu ar dir sy'n cael ei groesi gan HTC, mae gan y tirfeddiannwr neu'r deiliad tir sy'n gyfrifol ddyletswydd i sicrhau nad yw'n achosi unrhyw anghyfleustra i ddefnyddwyr y HTC. Rhaid iddynt sicrhau bod llinell swyddogol y llwybr yn cael ei chadw'n glir o gnydau a'i

chynnal i'r
lled sylfaenol
statudol a
nodir yn
Atodlen 12A
DP 1980.

Math yr HTC	Lled Sylfaenol Statudol (metrau)
Llwybr troed (Ar draws cae)	1.0
Llwybr Ceffylau (Ar draws cae)	2.0
Llwybr troed (Ymyl cae / trwyn)	1.5
Llwybr Ceffylau (Ymyl cae / trwyn)	3.0
Cilffordd gyfyngedig a CAUD	3.0

Mae tirfeddianwyr neu ddeiliaid tir yn cyflawni trosedd os na fyddant yn cadw HTC yn glir o gnydau. Pan fydd trosedd o'r fath yn hysbys bydd y Cyngor yn cymryd camau i glirio'r llwybr / ffordd trwy gyflwyno hysbysiad gorfodi sy'n caniatáu i'r Cyngor ymgymryd â gwaith ei hun ar ôl i'r cyfnod rhybuddio fynd heibio ac adennill y costau a grëir oddi wrth y tirfeddiannwr neu'r deiliad. Yn ychwanegol, mae erlyniad yn y Llys Ynadon yn opsiwn, yn enwedig yn achos troseddau a ailadroddir.

2.3 Ffensys Trydan

Mae ffensys trydan yn cael eu defnyddio'n gynyddol gan dirfeddianwyr a deiliaid tir ac felly, mae ffens drydan yn cael ei defnyddio'n gynyddol agos at HTC neu ar eu traws. O ystyried posibilrwydd ffensys trydan i lyfetheirio rhwydd hynt ar HTC ac, o bosib, beryglu defnyddwyr y rhwydwaith, mae'r Cyngor wedi mabwysiadu'r polisiâu a ganlyn i reoli ffensys trydan.

Ffens drydan ar draws HTC

- Mae ffens drydan a godir ar draws HTC yn anghyfreithlon a heb ddull diogel o groesi mae'n drosedd, ac yn rhwystr. Gallai fod yn risg sylweddol o roi sioc drydan i ddefnyddwyr yr HTC. Mewn achosion o'r fath bydd y Cyngor yn cymryd camau gorfodi i symud y rhwystr.
- **Ni fydd** y Cyngor yn caniatáu gosod ffens drydan ar draws llwybrau ceffylau, llwybrau troed cyfyngedig a CAUD dan unrhyw amgylchiadau, ac mae'n drosedd os yw person yn gwneud hynny.
- Os oes angen ffens drydan ar draws llwybr **yn barhaol**, bydd y Cyngor yn ei chaniatáu os oes awdurdod presennol i gynnal giât neu gamfa ar y pwynt dan sylw. Dylai'r ffens drydan gael ei hinswleiddio'n briodol ger y giât / gamfa fel bod modd i ddefnyddwyr HTC basio heb fod mewn perygl o gael niwed.
- Os yw tîrfeiddiannwr / deiliad tir yn dymuno gosod ffens drydan yn barhaol lle nad oes awdurdod presennol ar gyfer camfa / giât, rhaid iddo wneud cais i'r Cyngor am gael awdurdodi'r strwythur newydd dan Adran 147 DP 1980 (*Tudalen 16*)
- Dros dro, ac at ddibenion amaethyddol yn unig, bydd y Cyngor yn caniatáu i dirfeddianwyr / deiliaid godi **un rhes** o ffens drydan ar draws llwybr troed. Fodd bynnag, bydd y Cyngor yn ei gwneud yn ofynnol i dirfeddianwyr / ddeiliaid tir lynu wrth y gofynion hyn:
 - ✓ Rhoi gwybod i'r Cyngor ymhell ymlaen llaw
 - ✓ Deuir i gytundeb ar amserlen benodol a rhesymol ar gyfer pryd mae angen ffens drydan. Rhaid i'r tîrfeiddiannwr / deiliad tir sicrhau y symudir y ffens drydan erbyn y dyddiad terfynol y cytunwyd arno, fel arall byddai'n gyfystyr â bod yn rhwystr ar yr HTC.
 - ✓ Am y cyfnod y bydd y ffens drydan dros dro yn ei lle, rhaid i'r perchennog / deiliad tir gymryd yr holl ragofalon angenrheidiol i sicrhau bod y ffens drydan yn ddiogel i'w chroesi heb anhawster na niwed i ddefnyddwyr.
 - ✓ Yn y man lle mae'r ffens drydan yn croesi llwybr troed, rhaid bod modd torri'r cerrynt, (trwy giât rhwystr estynadwy gyda braich wedi'i hinswleiddio y gellir ei rhyddhau'n ddiogel a'i rhoi yn ei hôl).
 - ✓ Dylai arwyddion rhybuddion o berygl fod yn weladwy a chlir wrth y man croesi i hysbysu defnyddwyr y llwybr troed bod y ffens yn un drydan.

Os bydd tîrfeiddiannwr neu ddeiliad tir yn methu cydymffurfio â'r polisi hwn, bydd y Cyngor yn ystyried bod y ffens drydan yn rhwystr a bydd yn cymryd y camau gorfodi priodol i gael gwared â hi.

Ffens drydan a osodir **ochr yn ochr** â HTC

Fel rheol, bydd y Cyngor yn caniatáu i dirfeddianwyr / deiliaid tir osod ffens drydan ochr yn ochr â HTC. Fodd bynnag, rhaid iddynt gydymffurfio â'r polisi a ganlyn:

- Rhaid rhoi ystyriaeth i ddiogelwch y cyhoedd bob amser.
- Rhaid gosod ffensys trydan sy'n rhedeg ochr yn ochr â llwybr troed o leiaf ddau fetr i fwrdd o ymyl y llwybr.

- Rhaid gosod ffensys trydan sy'n rhedeg ochr yn ochr â phob math arall o HTC o leiaf bedwar metr i ffwrdd o'r ymyl.
- Rhaid bod digon o arwyddion yn hysbysebu pobl o berygl wrth ymyl ffens drydan a osodir ochr yn ochr â HTC, a'u gosod bob hyn a hyn, yn hysbysu'r defnyddiwr yn glir bod y ffens yn un drydan.

Dylai tîrfeddianwyr / deiliaid tir ystyried y perygl posib y gallai ffens drydan a osodwyd ochr yn ochr â HTC ei achosi i ddefnyddwyr penodol. Er enghraifft, gallai fod yn beryglus ofnadwy i farchogwyr ceffylau pe bai ceffyl yn cyffwrdd â ffens drydan, gan y gallai roi ysgytwad i'r ceffyl a pheri iddo daflu'r marchogwr o'i gyfryw, gan arwain o bosib at anaf sylweddol.

Dylai tîrfeddianwyr / deiliaid tir fod yn ymwybodol, os bydd unrhyw un sy'n defnyddio'r rhwydwaith HTC yn cael ei niweidio gan ffens drydan a osodir ar eu tir, eu bod yn atebol am unrhyw niwed a achosir. Felly, mae'n bwysig eu bod yn cydymffurfio â pholisi a chanllawiau'r Cyngor ar ffensys trydan bob amser, er mwyn lleihau'r risgiau.

2.4 Anifeiliaid

Os yw anifail yn achosi anaf i ddefnyddiwr HTC, yna perchennog yr anifail sy'n gyfrifol ac mae'n atebol am unrhyw ddifrod a achosir gan yr anifail hwnnw, fel y nodir yn DA 1971. Os yw person yn berchen ar anifail y mae'n gwybod bod ganddo dueddiadau peryglus a'i fod yn debygol o achosi anaf, dylai osgoi cadw'r anifail lle gall defnyddwyr HTC ddod i gyffyrddiad ag o. Pe ceid digwyddiad a rhywun yn cael ei anafu gan anifail, yna gallai ei perchennog gael ei erlyn dan DIDG 1974 a gellid ei erlyn am iawndal dan DA 1971.

Mewn achosion lle caiff y Cyngor wybod am ddigwyddiadau o'r fath sy'n ymwneud ag anifail, gallai gysylltu â'r tîrfeddiannwr / deiliad tir priodol i'w atgoffa o rwymedigaethau a, phan fo hynny'n ymarferol bosib, i gytuno ar fesurau i leihau'r risg o ddefnyddwyr HTC yn cael eu hanafu gan anifeiliaid yn y dyfodol.

Gwartheg a Theirw

Ni ddylid cadw tarw 'yn rhydd' mewn cae y mae HTC yn ei groesi a byddai'n gyfystyr â throsedd dan **Adran 59** DBGChG 1981. Fodd bynnag, mae eithriadau i'r rheol hon, sef:

- Nid yw'r tarw yn fwy na 10 mis oed,
- Nid yw'r tarw yn frîd llaeth cydnabyddedig ('Ayrshire', 'British Friesian', 'British Holstein', 'Dairy Shorthorn', 'Guernsey', 'Jersey' a 'Kerry')
- Bod gwartheg neu heffrod gyda nhw.

Cŵn

Os nad yw ci yn dychryn defnyddwyr yr HTC ac nad yw'n peri bygythiad, caniateir cadw ci lle mae HTC yn croesi (e.e. iard).

Fodd bynnag, os yw ci yn atal pobl rhag defnyddio HTC yn rhydd, trwy ymddwyn mewn modd bygythiol ac ymosodol (yn chwyrnu ac yn dangos ei ddannedd) ac yn dychryn a bygwth defnyddwyr, mae hyn yn ei gwneud yn niwsans cyhoeddus dan y gyfraith gyffredin ac mae'n drosedd ac yn rhwystr i'r HTC.

Caniateir i bobl fynd â'u cŵn gyda nhw wrth ddefnyddio'r rhwydwaith HTC. Fodd bynnag, nid oes dyletswydd statudol ar y Cyngor na thîrfeddianwyr / deiliaid tir i wneud darpariaethau

penodol ar gyfer pobl sy'n mynd â'u cŵn am dro. Pan fydd defnyddwyr yn ymarfer eu cŵn ar HTC, dylent ymddwyn yn gyfrifol, gan gynnwys:

- Cadw cŵn ar dennyn neu gadw llygad agos arno (bob amser),
- Sicrhau nad yw eu ci'n diflannu oddi ar linell swyddogol y llwybr / ffordd (gan y gellid ystyried hyn yn tresmasu),
- Glanhau baw cŵn.

Am ragor o wybodaeth, ceisiwch y cyngor sydd yn y Côd Cefn Gwlad:

<https://naturalresources.wales/media/3598/cod-cefn-gwlad.pdf> ac yn y Côd 'Mynd â Chŵn am Dro: <http://naturalresources.wales/media/4862/the-dog-walking-code.pdf>

Ceffylau

Dylai pobl sy'n cadw ceffylau mewn caeau lle mae HTC yn croesi sicrhau na fydd y ceffyl yn peryglu defnyddwyr, yn achosi niwed iddynt na'u dychryn, a dylent roi sylw dyledus i Adran 2 DA 1971.

O safbwynt marchogwyr, mae'n drosedd i geffyl gael ei farchogaeth ar lwybr troed cyhoeddus a byddai'n cael ei ystyried fel tresmasu yn erbyn y tîrffeddiannwr (oni bai bod y tîrffeddiannwr yn rhoi ei ganiatâd ymlaen llaw). Ar lwybrau ceffylau, cilffyrdd cyfyngedig, a CAUD yn unig y caniateir marchogaeth ceffylau.

3 Gorchmynion Addasu'r Map Swyddogol (GAMS)

Fel Awdurdod Arolygu, mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am reoli'r Map a'r Datganiad Swyddogol. Mae gan y Cyngor ddyletswydd statudol dan **Adran 53 DBGChG 1981** i gadw cofnod cyfreithiol o raglen HTC (MDS) Ynys Môn yn gyfoes a'i adolygu'n barhaus. Mae Adran 53 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Cyngor addasu'r MDS trwy gyfrwng GAMS lle dangosir bod HTC yn anghywir neu'n anghyflawn. Mae hefyd yn ddyletswydd ar y Cyngor i sicrhau bod y wybodaeth hon ar gael i'r cyhoedd, a bod copi o'r MDS ar gael i'w weld yn Swyddfeydd Cyngor Sir Ynys Môn yn Llangefni. Mae Map Swyddogol electronig ar gael ar wefan y Cyngor:

<https://publicrightsofway.anglesey.gov.uk/standardmap.aspx>

Prosesu GAMS

I gadw'r MDS dan adolygiad parhaus, gwneir newidiadau iddynt trwy broses gyfreithiol a elwir yn GAMS. Gwneir y Gorchmynion hyn os profir bod yr MDS yn anghywir neu'n anghyflawn. Gallai'r GAMS gael eu cychwyn gan y Cyngor ei hun, neu drwy gais allanol i'r Cyngor. Gallai unigolyn neu sefydliad wneud y cais hwn trwy gyflwyno tystiolaeth i ddangos bod gwall yn y cofnod cyfreithiol neu fod rhywbeth wedi'i adael allan. Yr agwedd bwysicaf ar gais GAMS yw bod angen **tystiolaeth** ffeithiol gadarn ac argyhoeddiadol. Mae dau brif fath o dystiolaeth y dylai ymgeiswyr geisio ei gynnwys wrth wneud cais:

- Tystiolaeth o **ddefnydd** (Tystiolaeth Defnyddwyr)
- Tystiolaeth **ddogfennol** (fel mapiau a chofnodion hanesyddol).

Gall y Cyngor, o bryd i'w gilydd, wneud GAMS nad ydynt yn ganlyniad i gais GAMS, ei hun, er mwyn cywiro gwallau a nodwyd yn yr MDS.

O fewn 28 diwrnod i dderbyn cais dilyd, bydd y Cyngor yn ei gofnodi yn ei feddalwedd CAMS (System Rheoli Mynediad i'r Cefn Gwlad). Mae'n ofynnol i'r Cyngor gadw a chynnal cofrestr gyhoeddus o geisiadau GAMS (Adran 53B DBGChG 1981). Cyhoeddir y gofrestr gyhoeddus ar wefan y Cyngor Sir.

Bydd **Swyddog Map Swyddogol** y Cyngor yn:

- Prosesu'r ceisiadau GAMS mewn gwahanol gamau,
- Ystyried y dystiolaeth a roddir ac, yn y rhan fwyaf o achosion, yn cynnal gwaith ymchwil pellach.
- Dod i benderfyniad ac yn pennu a ddylid gwneud gorchymyn ai peidio.

Os gwneir y Gorchymyn gan y Cyngor, bydd yn cael ei hysbysebu a'i gyhoeddi mewn papur newydd lleol a bydd hysbysiadau'n cael eu harddangos ar y safle. Bydd y tirlfeddiannwr / deiliad tir y mae'r Gorchymyn yn cael effaith arno, a'r Cynghorau Tref / Cymuned perthnasol yn cael copi o'r Gorchymyn. Bydd cyfnod sylfaenol o **6 wythnos (42 diwrnod)** ar gyfer gwneud unrhyw sylw neu wrthwynebiad. Os na fydd unrhyw sylwadau neu wrthwynebiadau yn dod i law ynghylch y Gorchymyn o fewn y cyfnod 6 wythnos, yna bydd y Gorchymyn yn cael ei gadarnhau gan y Cyngor.

Fodd bynnag, os derbynnir sylwadau, bydd y Cyngor yn dadansoddi'r sylwadau a roddir a bydd yn cysylltu â'r person(au) dan sylw i egluro eu safiad er mwyn i'r Cyngor benderfynu a yw'n wrthwynebiad ai peidio. Os nad yw'r sylwadau a roddir yn wrthwynebiadau, yna bydd y Gorchymyn yn cael ei gadarnhau gan y Cyngor. Fodd bynnag, os derbynnir gwrthwynebiad o fewn y cyfnod 6 wythnos yna bydd y mater yn cael ei gyfeirio at yr **Arolygiaeth Gynllunio**, lle bydd arolygydd yn ystyried a ddylid cadarnhau, diwygio neu wrthod y Gorchymyn.

Lle mae'r Cyngor yn penderfynu nad oes digon o dystiolaeth i gefnogi gwneud GAMS, mae hawl gan yr ymgeisydd apelio i'r Arolygiaeth Gynllunio yn erbyn y penderfyniad. Rhaid gwneud apêl o fewn 28 diwrnod i'r dyddiad ar y llythyr penderfyniad, neu 12 mis ar ôl cyflwyno'r cais nad yw'r cyngor wedi gwneud penderfyniad.

Prosesir y ceisiadau hyn yn unol â'r canllawiau diweddaraf a ddarperir gan Lywodraeth Cymru, yn y ddogfen: **'Canllawiau i Awdurdodau Lleol ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus' (Hydref 2016)**.

Polisi Blaenoriaethu GAMS y Cyngor

O'r amser y mae'r Cyngor wedi derbyn cais GAMS, dylid ei brosesu a'i bennu o fewn cyfnod o **12 mis**. Fodd bynnag, oherwydd cymhlethdod gwaith ymchwilio i rai ceisiadau, a chydag adnoddau staff cyfyngedig ar hyn o bryd, mae'r gwaith prosesu GAMS yn cronni'n sylweddol. Mewn ymgais i geisio goresgyn y broblem hon, mae'r Cyngor wedi creu polisi **blaenoriaethu** er mwyn gwneud y defnydd gorau o adnoddau staff cyfyngedig.

Bydd ceisiadau (y rhai newydd a'r rhai sydd eto i'w prosesu) yn cael eu blaenoriaethu (a'u rhoi mewn trefn) yn ôl y meini prawf a nodir isod er mwyn gwneud y defnydd gorau o adnoddau cyfyngedig y Cyngor a gwella rhwydwaith HTC Ynys Môn gorau posib.

Maen Prawf	Crynodeb

Cyfarwyddyd yr Ysgrifennydd	Yn gymwys yn dilyn apêl lwyddiannus i'r Ysgrifennydd Gwladol dan Adran. 14 S.3 (2) Deddf Bywyd Gwylt a Chefn Gwlad 1981
Penderfyniad cynnar yn ofynnol	Lle mae gofyn penderfynu ar sefyllfa / statws cyn cymryd camau cyfreithiol neu am unrhyw reswm dilys arall y Cyngor, sy'n ei gwneud yn ofynnol cyflymu'r penderfyniad
Llwybr a rwystrir	P'un a yw llwybr wedi'i rwystro, naill ai'n ddiweddar neu yn y tymor hir
Llwybr amgen	P'un ai oes llwybr amgen ac a yw hwn yn addas ac yn ddiogel i'r dosbarth defnyddwyr perthnasol
Bygythiad yn sgil datblygu	P'un a yw llwybr dan fygythiad datblygiad tebygol neu ddatblygiad sydd ar fin digwydd
Tystiolaeth defnyddwyr	P'un a oes perygl colli tystion allweddol neu a yw tystiolaeth yn dystiolaeth ddogfennol hygyrch
Cysylltedd	P'un a yw'r llwybr yn gysylltiad beirniadol, yn llwybr newydd neu'n darparu llwybr dyblyg neu'n gwella dim ar bethau
Lefel y defnydd	P'un a yw llawer o bobl yn ei ddefnyddio'n aml neu ychydig o bobl yn ei ddefnyddio'n anaml
Newidiadau ar y ddaear	P'un a oes newid llwybr / llwybr newydd, strwythurau/rhwystrau neu dim newid ffisegol ar y ddaear
(Ar gyfer diddymu /israddio'n unig)	Byddai'n symud llwybr a ddefnyddir yn aml / critigol neu lle mae gan y llwybr ystyriaethau diogelwch / preifatrwydd dilys neu'n symud llwybr dros dir fferm â'r

Mae pwyslais ar bob maen prawf tuag at wella a datblygu'r rhwydwaith hawliau tramwy cyhoeddus. Mae'r rhagfarn hon yn berthnasol **yn unig** i'r gorchymyn lle mae ceisiadau'n cael eu prosesu: bydd pob cais yn cael ei benderfynu'n ddiduedd ar y dystiolaeth sydd ar gael adeg penderfynu arno.

Unwaith y derbynnir cais fel un sydd "wedi'i wneud yn briodol" caiff cyfeirnod ffeil ei neilltuo a'i nodi mewn trefn blaenoriaeth. Bydd y cais wedi'i ychwanegu at y rhestr o geisiadau sy'n disgwyl sylw yn y Gofrestr Adran 53B cyhoeddus. Gallai newidiadau mewn amgylchiadau ceisiadau a chyflwyno ceisiadau newydd newid safleoedd gan hyrwyddo neu ddirymu ceisiadau sydd eisoes yno.

Bydd y Cyngor yn prosesu ceisiadau a wnaed yn briodol yn nhrefn y flaenoriaeth a roddir ar yr adeg pan ddechreuwyd yr achos. Bydd achosion a ddechreuwyd cyn dechrau'r cynllun blaenoriaethu newydd yn parhau i gael eu prosesu ochr yn ochr â cheisiadau sydd wedi'u blaenoriaethu'n ôl trefn.

4 Awdurdodi cyfyngiadau/ amodau a'u cofnodi

Strwythur sy'n cael effaith ar y defnydd a wneir o lwybr yw cyfyngiad neu gyflwr ffisegol, megis giât neu gamfa sydd ar draws y llwybr. Mae'r holl strwythurau croesi ffin (h.y. giatiau, giatiau mochyn, camfeydd) oedd yn bodoli pan ddynodwyd y llwybr yn HTC yn gyfreithlon. Ystyrir bod pob strwythur oedd yn bodoli pan gyhoeddwyd MDS Cyntaf Ynys Môn (1958) yn gyfreithlon gan mai dyma ein llinell sylfaen. Yn ogystal, mewn perthynas â llwybrau a grëwyd gan ddefnyddwyr ar ôl 1958, mae strwythurau oedd yn bodoli yn ystod y cyfnod defnydd (cyfnod o 20 mlynedd fel arfer) yn gyfreithlon.

Nid oes cofnod cyflawn o strwythurau hanesyddol ar Ynys Môn. Mewn rhai achosion, mae'r Datganiadau Swydddogol a gyhoeddwyd yn 1958 yn cyfeirio at strwythurau a, lle mae hyn yn digwydd, mae'n darparu tystiolaeth bendant o gyfreithlondeb strwythur. Mae gan bedwar allan o 60 o fapiau Arolwg Plwyf a baratowyd rhwng 1951-1954 anodiadau manwl sy'n cofnodi strwythurau cyfreithlon ac mae hyn yn dystiolaeth ddefnyddiol a chadarn o gyfreithlondeb strwythur.

Mae tua 5500 o strwythurau croesi ffiniau wedi'u cofnodi yn y gronfa ddata ar hawliau tramwy ac mae'n anymarferol mynd drwyddynt yn unigol i bennu cyfreithlondeb. Pan fo amheuaeth bod strwythur yn anghyfreithlon, bydd y Cyngor yn archwilio mapiau hanesyddol (ac o bosib hen awyrluniau) i benderfynu a yw strwythur yn gyfreithlon. Yna caiff y gronfa ddata ei diweddarau fesul achos. Pan ddarganfyddir strwythur anghyfreithlon bydd y Cyngor yn gofyn i'r tîrfeddiannwr / tenant geisio caniatâd ôl-weithredol iddo (gweler isod) neu ei symud.

Rhaid i'r strwythurau newydd a osodwyd ar lwybrau troed a llwybrau ceffylau gael caniatâd swydddogol y Cyngor dan **Adran 147 DP 1980**. Mae'r adran hon yn fodd i dirfeddianwyr / deiliaid tir wneud cais i godi giât neu gamfa newydd ar lwybr troed neu lwybr ceffylau ar yr amod bod y tir yn cael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, ac er mwyn i'r amaethyddiaeth hon gael ei chynnal yn effeithlon, mae angen strwythur i reoli hynt mynd a dod anifeiliaid. Mae tir amaethyddol yn cynnwys tir sy'n cael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, meithrinfeydd, tir a ddefnyddir ar gyfer pori ac ar gyfer coedwigaeth. Mae hyn hefyd yn cynnwys tir ar gyfer bridio a chadw ceffylau.

Mae'r Cyngor yn darparu nodiadau cyfarwyddyd a ffurflen gais yn ymwneud ag Adran 147. Pan ganiateir trwydded ar gyfer gosod strwythur newydd, cofnodir y strwythur newydd yn y gronfa ddata ar HTC ynghyd â chopi o'r drwydded.

Mae **Adran 66 DP 1980** yn rhoi pwerau i'r Cyngor ddarparu a chynnal rhwystrau, rheiliau a / neu ffensys ar y rhwydwaith HTC, at ddibenion diogelwch defnyddwyr. Ar ben hynny, dan **Adran 115B DP 1980**, mae gan y Cyngor y pŵer i osod strwythurau ar briffordd neu drosti (gan gynnwys HTC) at ddibenion gwella mwynderau priffyrdd, ei hamgylchedd agos neu ddarparu gwasanaeth er budd y cyhoedd.

Ymhlith rhai enghreifftiau o'r mathau hyn o strwythurau mae:

- Meinciau
- Bolardiau
- Biniau
- Paneli Gwybodaeth
- Canllawiau

Bydd unrhyw rwystr a osodwyd gan y Cyngor yn unol ag a66 yn cael ei gofnodi yn y gronfa ddata ar hawliau tramwy.

5 Gorchmynion Llwybrau Cyhoeddus

Mae gan y Cyngor bwerau i newid HTC a gofnodwyd ar yr MDS, drwy amrywioi weithdrefnau cyfreithiol, y cyfeirir atynt fel Gorchymynion Llwybrau Cyhoeddus. Mae creu Gorchymyn Llwybrau Cyhoeddus yn bŵer dewisol yn hytrach na dyletswydd statudol. Yr effaith sydd gan Orchymynion Llwybrau Cyhoeddus yw **dargyfeirio** llwybrau troed, llwybrau ceffylau a chilffyrdd cyfyngedig, eu **diddymu** a'u **creu** dan wahanol adrannau **DP 1980 a DCGTh 1990**. Mae DP1980 hefyd yn caniatáu i'r Cyngor wneud ceisiadau i'r Llys Ynadon i newid CAUD.

Mathau o Orchymynion Llwybrau Cyhoeddus	Deddfwriaeth
Dargyfeirio: Cyn gwneud y Gorchymyn, mae angen i'r Cyngor fod yn fodlon bod dargyfeirio llwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig yn waith er budd y tirlfeddiannwr / deiliad tir (y mae HTC yn ei groesi) neu'r cyhoedd. Er mwyn i'r gorchymyn gael ei gadarnhau, rhaid i'r Cyngor (neu'r Ysgrifennydd Gwladol) fod yn fodlon nad yw'r dargyfeiriad yn sylweddol llai cyfleus i'r cyhoedd o ganlyniad i'r dargyfeiriad ac y rhoddir ystyriaeth i effaith y dargyfeiriad ar fwynhad y cyhoedd o'r llwybr cyfan. Hefyd, rhaid rhoi ystyriaeth i'r effaith ar y tir y mae'r llwybr cyfredol yn ei groesi ac y bydd yr un newydd yn ei groesi.	DP 1980; Adran 119
Diddymu: Cyn gwneud Gorchymyn o'r fath mae angen i'r Cyngor fod yn fodlon nad oes angen y llwybr troed, y llwybr ceffylau neu'r llwybr cyfyngedig dan sylw ar gyfer y cyhoedd mwyach. Mae'r math hwn o Orchymyn Llwybr Cyhoeddus yn digwydd yn anaml, gan nad yw'r Cyngor yn ei gefnogi'n gyffredinol. Maent yn aml yn profi'n broblemus i'w cadarnhau, o ystyried yr anhawster i gyfiawnhau a oes angen HTC ar hyn o bryd neu yn y dyfodol ar gyfer y cyhoedd.	DP 1980; Adran 118
Creu: (Cytundeb Creu) Gall y Cyngor ymrwymo i gytundeb ar gyfer cyflwyno llwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig. Bydd y Cyngor yn ei gwneud yn ofynnol i unrhyw un sy'n cyflwyno llwybr neu ffordd newydd trwy gytundeb creu ddangos bod ganddynt yr awdurdod i wneud hynny, fel arfer trwy roi prawf o berchnogaeth y tir dan sylw. Gellir rhoi taliad ariannol i dirlfeddiannwr os ffurfir cytundeb.	DP 1980; Adran 25
Creu: (Gorchymyn Creu) Gall y Cyngor wneud y Gorchymynion hyn lle mae'n ymddangos bod angen llwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig i'w defnyddio gan y cyhoedd. Gwneir y Gorchymynion hyn os yw'r Cyngor yn teimlo y byddai o fudd i ran sylweddol o'r cyhoedd. Telir cyfraniad ariannol fel arfer i'r tirlfeddiannwr.	DP 1980; Adran 26
Dargyfeirio / Cau: Os yw datblygiad (sydd â chaniatâd cynllunio) yn cael effaith ar lwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig ac mae angen ei ddargyfeirio neu eu diddymu er mwyn caniatáu i'r datblygiad fynd rhagddo, gellir gwneud gorchymyn. Mae'n bwysig i ddatblygwyr beidio â chymryd yn ganiataol y bydd Gorchymyn Llwybr Cyhoeddus yn bendant o gael ei gadarnhau yn sgil rhoi caniatâd cynllunio. Lle byddir yn adeiladu dros linell yr hawl tramwy neu y mae'r tir y mae hawl tramwy yn rhedeg drosto, fel arall, yn uniongyrchol	DCGTh 1990; Adran 257

ofynnol at ddibenion gweithredol neu weithredu, fel arfer byddir yn gwneud gorchymyn. Mewn achosion eraill, bydd angen ystyried yr holl ffeithiau perthnasol a bydd y Cyngor yn ymdrechu i roi ei ystyr cyffredin a naturiol i'r gair "angenrheidiol" (sef: angen neu ofynnol). Y ffactor pwysig yw bod yn rhaid i'r cau neu'r dargyfeirio fod yn ofynnol i'r datblygiad a awdurdodir gan y caniatâd cynllunio fynd rhagddo. Bydd yr angen hwn yn cael ei gydbwysu yn erbyn ystyriaethau priffyrdd megis cyfleustra, diogelwch, math a graddfa'r defnyddiwr wrth benderfynu a ddylid gwneud neu gadarnhau'r gorchymyn perthnasol.

Mae dogfen gyfarwyddyd a gyhoeddir gan GSYM, "**Datblygu a Hawliau Tramwy Cyhoeddus**" ar gael i ddatblygwyr

Gwneud cais am Orchymyn Llwybrau Troed

Mae'r cyfryw ganllawiau a ffurflenni cais ar gael ar hyn o bryd ar gais gan y Cyngor. Mae manylion ffioedd wedi'u cynnwys yn y canllawiau perthnasol.

Prosesu a chadarnhau Gorchmynion Llwybrau Troed

Wrth brosesu'r cyfryw orchmynion bydd y Cyngor yn gwneud hynny yn unol â'r canllawiau a ddarperir gan Lywodraeth Cymru, yn y ddogfen: '**Canllawiau i Awdurdodau Lleol ar Hawliau Tramwy Cyhoeddus**' - Hydref 2016.

Bydd ceisiadau a chynigion Gorchmynion Llwybrau Troed yn cael eu blaenoriaethu yn seiliedig ar saith egwyddor:

- Lle gellid gwella diogelwch y cyhoedd yn sylweddol.
- Lle gwnaed cais yn unol â Deddf Cynllunio Gwlad a Thref 1990 er mwyn galluogi datblygiad i fynd rhagddo.
- Lle mae'r cynnig wedi'i gynnwys ar hyn o bryd mewn cynllun neu strategaeth cyngor, e.e. gweithred CGHT neu gynnig Llwybr Arfordir Cymru.
- Lle byddai prosesu gorchymyn yn arbed y costau sylweddol mewn swyddogaethau Hawliau Tramwy eraill.
- Yn ôl lefel y defnydd.
- Lle gallai prosesu gorchymyn arwain at effaith gadarnhaol sylweddol ar y rhwydwaith.
- Yn nhrefn y dyddiad derbyn.

6 Gorchmynion Rheoleiddio Traffig (GRhT)

Mae **DGRhT 1984** yn rhoi pŵer i'r Cyngor osod Gorchmynion Rheoleiddio Traffig (GRhT). Mae **Adrannau 1, 14 a 16** yn rhannau arbennig o berthnasol o'r Ddeddf hon. Gall GRhT fod yn **barhaol, dros dro** neu'n **arbrofol**, a gellir eu defnyddio i reoli unrhyw fath o draffig ar unrhyw fath o briffordd, gan gynnwys pob math o HTC. Gellir gweithredu GRhT dros dro am gyfnod o hyd at 6 mis.

Cyn cau HTC trwy gyfrwng GRhT, bydd y Cyngor yn edrych ar ymarferoldeb gweithredu'r holl opsiynau eraill sydd ar gael cyn gweithredu'r GRhT yn llawn.

Un o'r dewisiadau posib hyn fyddai gweithredu system Ymataliaeth Wirfoddol (YW), er enghraifft, os daw'n amlwg bod HTC mewn perygl o gael ei ddifrodi neu'n cael ei ddifrodi ar hyn o bryd oherwydd math y traffig sy'n ei ddefnyddio (mae 'traffig' hefyd yn cyfeirio at gerddwyr a marchogion). Mae YW yn fodd i fabwysiadu dull mwy hyblyg, gan y gellid ei weithredu fel arbrawf i ganfod a ellir datrys y materion heb weithredu GRhT llawn. Un anfantais o YW yw'r ffaith nad oes ganddo rym cyfreithiol ac mae'n dibynnu ar ddefnyddwyr yr HTC i ymddwyn yn gyfrifol. Fodd bynnag, gallai YW, er enghraifft, dargedu mathau o ddefnyddwyr a / neu adegau penodol o'r flwyddyn pan fo'n hysbys fod rhai mathau o ddefnyddwyr a / neu'r tywydd / tymhorau yn achosi problemau penodol.

Bydd y Cyngor yn gweithredu GRhT dros dro neu barhaol i gau HTC neu gyfyngu arno:

- Os yw diogelwch defnyddwyr eraill yr HTC yn amlwg mewn perygl, ac os yw HTC wedi dod yn beryglus i'w ddefnyddio (er enghraifft methiant strwythur, mae'r tir gwaelod neu gynnal wedi mynd yn ansefydlog neu wedi achosi niwed i'r wyneb).
- Os yw maint (neu debygolrwydd) difrod ffisegol i'r HTC yn sylweddol, ystyrir bod GRhT yn angenrheidiol er mwyn atal y broblem rhag digwydd a digwydd drachefn, ac i atal difrod pellach.
- Os oes angen GRhT **dros dro** ar gyfer cynnal gwaith cynnal a chadw ar HTC, (fel atgyweirio wyneb).
- Os oes angen GRhT **dros dro** i atal perygl i bobl sy'n defnyddio HTC am resymau nad yw'n gysylltiedig ag wyneb neu strwythurau'r llwybr (e.e. adeilad peryglus ochr yn ochr â'r HTC).

7 Awdurdodi Digwyddiadau ar HTC

Weithiau mae sefydliadau defnyddwyr yn dymuno cynnal digwyddiadau ar HTC, megis:

- Teithiau cerdded nodedig wedi'u trefnu,
- Heriau rhedeg traws gwlad.

Yn gyffredinol, caniateir i'r mathau hyn o ddigwyddiadau gael eu cynnal ar y rhwydwaith HTC os na fyddant yn cael effaith niweidiol ar y rhwydwaith neu ar ei ddefnyddwyr.

Mae hyrwyddo neu gymryd rhan mewn ras neu dreial cyflymder rhwng cerbydau modur ar unrhyw briffordd gyhoeddus yn drosedd (a12 Deddf Traffig Ffyrdd 1988). Mae hyrwyddo neu

gymryd rhan mewn treial ac eithrio ras neu dreial cyflymder ar gerbydlon yn drosedd oni bai fod yr achos wedi'i awdurdodi gan yr Ysgrifennydd Gwladol dan reoliadau. Mae hyrwyddo neu gymryd rhan mewn treial rhwng cerbydau modur ar lwybr troed, llwybr ceffylau neu gilffordd gyfyngedig yn drosedd oni bai fod y treial wedi'i awdurdodi gan yr awdurdod priffyrdd ac y cafwyd caniatâd ysgrifenedig y perchennog (adran 33 DTFf 1988). Hyd yn oed os yw wedi'i awdurdodi a (lle bo angen) bod y perchennog wedi rhoi ei ganiatâd, ceir trosedd yr un fath os gyrrir y cerbyd yn ddiofal a heb sylw dyladwy neu heb roi ystyriaeth resymol i ddefnyddwyr eraill.

Rhaid dilyn y weithdrefn hon ar gyfer pob digwyddiad a awdurdodwyd dan adran 33 DTFf 1988:

- 1) Rhaid i'r trefnydd wneud cais i'r Cyngor o leiaf ddau fis ymlaen llaw gan gynnwys manylion y digwyddiad, megis:
 - Math, natur, dyddiad ac amser y digwyddiad,
 - Map o'r llwybr arfaethedig
 - Amcangyfrif o nifer y cyfranogwyr
- 2) Bydd y Cyngor yn dadansoddi'r wybodaeth a roddir gan drefnwyr y digwyddiadau a dod i benderfyniad. Os yw'r Cyngor yn fodlon â'r wybodaeth a roddir gan y trefnwyr, nad oes ganddo wrthwynebiad, ac mae'r trefneddiannwr wedi rhoi caniatâd, gall y Cyngor awdurdodi'r digwyddiad (gydag amodau).
- 3) Fodd bynnag, os codir pryderon (h.y. mae rhannau o'r HTC yn anaddas, gallant gael eu difrodi, neu gallant beri peryglon / gwrthdaro â defnyddwyr yr HTC), gallai'r Cyngor fynnu bod y llwybr arfaethedig yn cael ei newid, fel arall ni chaniateir i'r digwyddiad fynd rhagddo.

Pan awdurdodir digwyddiad, rhaid glynu wrth amodau safonol:

- Caiff y Cyngor ei warchod gan y trefnwyr yn erbyn unrhyw hawliadau neu iawndal a all godi o ganlyniad i awdurdodi'r digwyddiad,
- Rhaid i drefnydd y digwyddiad gael ei yswiriant atebolrwydd cyhoeddus ei hun,
- Bydd y trefnwyr yn talu am unrhyw ddifrod i'r briffordd gyhoeddus (gan gynnwys HTC), o ganlyniad i'r digwyddiad neu yn ei atgyweirio, a hynny wrth fodd y Cyngor.
- Rhoddir gwybod i Brif Gwnstabl Heddlu Gogledd Cymru am y bwriad i gynnal y digwyddiad ac am fanylion y llwybr, a hynny cyn dyddiad cynnal y digwyddiad.
- Bydd yn ofynnol i'r trefnwyr gymryd camau priodol i sicrhau diogelwch, diogelu'r mwynder a lleihau'r anghyfleustra i aelodau'r cyhoedd yn sgil y digwyddiad.
- Rhaid i'r digwyddiad gael ei stiwardio'n dda yn enwedig ar bwyntiau croesi, a rhaid bod digon o arwyddion yn y digwyddiad er mwyn hysbysu a diogelu defnyddwyr eraill yr HTC nad ydynt yn cymryd rhan yn y digwyddiad.

8 Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn

Mae Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn yn gorff ymgynghorol ac fe'i sefydlwyd oherwydd gofynion Adran 94 DCGHT 2000. Fel sy'n ofynnol gan reoliadau, mae aelodaeth y Fforwm yn cynnwys amrywiaeth a chydbwysedd o unigolion sydd ag ystod o wybodaeth a diddordebau gwahanol. Ymhlith aelodau'r Fforwm mae, yn bennaf:

- Tirfeddianwyr,
- Ffermwyr,
- Perchnogion busnes lleol
- Aelodau o sefydliadau perthnasol (e.e. Cerddwyr Ynys Môn, Cymdeithas Ceffylau Prydain, Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr, Undeb Amaethwyr Cymru, ac ati)

Gyda grŵp amrywiol o aelodau mae modd cyngori'r Cyngor ar ystod eang o faterion yn ymwneud â mynediad cyhoeddus at dir a'r rhwydwaith HTC. Penodir aelodau'r Fforwm am dair blynedd ac maent yn gymwys i gael eu hailbenodi ar ôl pob tymor tair blynedd.

Cynhelir cyfarfodydd o leiaf dair gwaith y flwyddyn.

Prif nodau Fforwm Mynediad Lleol Ynys Môn yw:

- Rhoi cyngor a chymorth i Gyngor Sir Ynys Môn ar faterion fel cefn gwlad Ynys Môn, mynediad at dir ac i wneud y rhwydwaith HTC yn haws i bobl gael ato ac yn fwy pleserus, a hynny at ddibenion hamdden awyr agored,
- Bod â rôl strategol wrth ganolbwyntio ar faterion yn benodol i Ynys Môn a bod yn rhagweithiol,
- Gwellu cydweithrediad rhwng y Cyngor a grwpiau eraill â diddordeb.
- Cynorthwyo gyda materion yn ymwneud â chreu Cynlluniau Gwellu Hawliau Tramwy.

Bydd y Cyngor yn ystyried a, lle bynnag y bo'n bosibl, yn gweithredu barn y Fforwm Mynediad Lleol wrth reoli rhwydwaith HTC a Thir Mynediad Ynys Môn.

Atodiad: Ymarferion Erlyn

Mae dyletswydd ar Gyngor Sir Ynys Môn fel awdurdod priffyrdd i bennu a diogelu hawliau'r cyhoedd i ddefnyddio unrhyw briffordd y mae'n awdurdod priffyrdd ar ei gyfer. Yr Uned Hawliau Tramwy sy'n gyfrifol am sicrhau bod y ddyletswydd hon yn cael ei bodloni mewn perthynas â'r hawliau tramwy cyhoeddus o fewn y Sir.

Nod yr Uned yw cyflawni ei ddyletswyddau mewn ffordd deg, ymarferol a chyson. I gyflawni hyn, mabwyriadwyd egwyddorion yr isod:

- Côd Gwasanaeth Erlyn y Goron ar gyfer Erlynwyr y Goron (Diwygiwyd Hydref 2000)
- Canllawiau'r Swyddfa Gartref ar rybuddio troseddwr
- Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol a Deddf Hawliau Dynol 1998

Cyn unrhyw ymchwiliad ffurfiol bydd yr Uned yn trafod materion cyffredinol, achosion penodol o fethu cydymffurfio neu broblemau gydag unrhyw un sy'n cael anawsterau mewn perthynas â hawliau tramwy cyhoeddus a chynghori cyn belled ag y bo modd i gynorthwyo gyda chydymffurfiaeth.

Mae'r penderfyniad i erlyn yn gam difrifol ac ni fyddir yn ei wneud hyd nes y cynhaliwyd ymchwiliad. Mae pob achos yn unigryw ac, i'r graddau y mae'r gyfraith yn caniatáu, bydd yr Uned yn ystyried amgylchiadau unigol pob achos yn ôl ei ffeithiau a'i rinweddau ei hun.

Bydd y Swyddog Ymchwilio, fel arfer yr Uwch Beiriannydd - Hawliau Tramwy Cyhoeddus, yn rhoi cyfle i'r troseddwr honedig drafod amgylchiadau'r drosedd mewn cyfweiliad ffurfiol.

Unwaith y bydd yr ymholiadau wedi'u cwblhau, bydd y Swyddog Ymchwilio yn cyflwyno adroddiad achos i uwch-reolwr, y Swyddog Penderfynu, sy'n annibynnol ar yr ymchwiliad i benderfynu p'un a ddylid cychwyn achos cyfreithiol. Y Prif Beiriannydd (Cynnal a Chadw) neu'r Pennaeth Gwasanaeth - Priffyrdd fydd y Swyddog Penderfynu. Cyn penderfynu a ddylid cychwyn achos cyfreithiol, bydd y Swyddog Penderfynu'n rhoi ystyriaeth i Gôd Gwasanaeth Erlyn y Goron ar gyfer Erlynwyr y Goron a chodau perthnasol eraill.

Bydd y penderfyniad i gymryd camau yn cael ei gymryd yn unol â Chyfansoddiad cyfredol y Cyngor Sir a chynllun dirprwyo swyddogion ac mae'n ddarostyngedig i gytundeb gan y Rheolwr Gwasanaethau Cyfreithiol.

Bydd yn rhaid i'r Swyddog Penderfynu fod yn fodlon bod digon o dystiolaeth i roi gobaith realistig o gollfarn yn erbyn pob diffynnydd ar bob cyhuddiad, y "Prawf Tystiolaethol". Mae 'posibilrwydd realistig o gollfarn' yn ei gwneud yn ofynnol i fainc ynadon, wedi'i gyfarwyddo'n briodol yn unol â'r gyfraith, fod yn fwy tebygol na pheidio o ddyfarnu bod y diffynnydd yn euog o'r cyhuddiad honedig. I'r perwyl hwn, bydd y Swyddog Penderfynu yn edrych ar yr holl dystiolaeth sydd ar gael, pa mor ddibynnol yw tystion, dogfennau ategol ac unrhyw faterion eraill sy'n ymwneud â'r ymchwiliad.

Os bodlonir y Prawf Tystiolaethol, bydd y Swyddog Penderfynu yn ystyried a fyddai symud ymlaen â'r erlyniad yn rhywbeth a fyddai er budd y cyhoedd, y "Prawf Budd Cyhoeddus". Wrth benderfynu a yw erlyniad o fudd i'r cyhoedd, bydd y Swyddog Penderfynu yn cloriannu ffactorau o blaid ac yn erbyn yr erlyniad yn ofalus, yn deg ac yn ddiduedd. Gallai rhai ffactorau gynyddu'r cyfiawnhad dros erlyn tra gall eraill liniaru yn erbyn camau o'r fath.

Os penderfyna'r Swyddog Penderfynu nad yw erlyniad yn bodloni'r Prawf Budd Cyhoeddus, dylid ystyried rhoi rhybudd ffurfiol.

Isod mae rhai o'r ffactorau i'w hystyried er nad yw'r rhestr hon yn gynhwysfawr ac, fel y cyfryw, mae pob achos i'w gymryd yn llwyr ar ei rinweddau unigol ei hun.

Ffactorau o blaid erlyn:

- Mae'r troseddwr honedig wedi cael ei gollfarnu, ei rybuddio neu cymerwyd camau gorfodi yn ei erbyn ar achlysur blaenorol am drosedd debyg
- Gweithredodd y troseddwr honedig yn fwriadol neu'n esgeulus
- Gallai canlyniad erlyniad gyflwyno gwybodaeth bwysig neu sefydlu cynsail gyfreithiol
- Mae yna sail i gredu bod y drosedd yn debygol o barhau neu gael ei ailadrodd, er enghraifft yn ôl hanes neu ymddygiad rheolaidd
- Nid yw'n briodol datrys y drosedd trwy ddulliau gorfodi eraill
- Mae'r troseddwr honedig wedi gwrthod datrys y mater
- Mae'r troseddwr honedig wedi'i gynghori neu ei rybuddio ar adegau blaenorol mewn perthynas â'r drosedd hon neu faterion tebyg nad arweiniodd at orfodi neu weithredu llys
- Mae'r drosedd o natur ddifrifol
- Dim ond drwy'r Llys Ynadon y gellir rhoi sylw i'r drosedd

Ffactorau a fyddai'n lliniaru achos o erlyn:

- Roedd y drosedd yn fach ran natur ac yn sgil camgymeriad cyffredinol neu gamddealltwriaeth nad oedd yn golygu niwed sylweddol i'r cyhoedd
- Oedran y troseddwr honedig, e.e. person ifanc ar adeg y drosedd neu hen berson
- Ar adeg y drosedd roedd y troseddwr honedig yn dioddef o afiechyd meddwl neu gorfforol sylweddol a gyfrannodd at gyflawni'r drosedd ac nid oedd y drosedd yn ddifrifol nac yn debygol o gael ei hailadrodd
- Datrysodd y troseddwr honedig y mater cyn i Swyddog Ymchwilio ymyrryd
- Bu oedi hir rhwng cyflawni'r drosedd ac unrhyw achos llys posib, oni bai fod un ai:
 1. Y drosedd yn un ddifrifol
 2. Yr oedi wedi'i achosi gan y diffynnydd
 3. Dim ond yn ddiweddar y mae'r drosedd wedi dod i'r amlwg, neu
 4. Roedd cymhlethdod y drosedd yn golygu y cafwyd ymchwiliad hir.